

Dekning av oktoberkrigen i 1973 i fire norske aviser –
Fra israelsympatisører til nøytrale nyhetsformidlere?

Bjarte Aaland

AHKR

Masteroppgave i historie – HIS 350

Vår 2022

Abstract

Coverage of the October war of 1973 in four Norwegian newspapers – From Israeli sympathizers to neutral newsagents?

In this master thesis I've looked at four different Norwegian newspapers and their coverage of the October War from 8th October – 26th October 1973.

Norway was for a long time very sympathetic towards Israel as a whole, and the Jewish people. The end of The second world war brought with it a wave of sympathy across the world, for the suffering of the Jewish people, and in the wake of this the state of Israel was formed. The Norwegian labour party had close ties to their sister-party in Israel, and as in Norway, the Israeli labour party was at the head of government during most of the 1950s and 1960s. This affected public opinion in Norway, and most Norwegians favoured Israel to its neighbouring countries in that time. By the time of the Israeli - Libaneese war of 1982, the mood had changed, and most Norwegians, including most newspapers, were by then infavourable towards Israel, and favourable towards the Arabs – particulary the Palestinian people.

Was this shift in favourability noticable in the covering of the October War of 1973?

In this thesis I've found all the new articles, the editorials, the comments and notices. I've categorized into pro-Israeli, pro-Arab or neutral. In addition to make sence of them, reading meaning into the text itself, I have also searched for key words, and the use of these. I've looked at in what numbers did they show up. Was there a balance in the use of for example the words Egyptian and Israeli, and did it matter?

In 1995 Morten Ivarsen wrote his master thesis on a similar subject, but his research was on the Six-Day War of 1967. He analyzed VG, Bergens Tidende, Aftenposten and Arbeiderbladet, four of the biggest newspapers in Norway in 1967 in terms of subscribers and sales circulation. I chose to look at the same four newspapers in my research to make a comparison, and look for any differences from 1967 to 1973.

Sammendrag

Dekning av oktoberkrigen i 1973 i fire norske aviser – Fra israelsympatisører til nøytrale nyhetsformidlere?

I denne masteroppgaven har jeg sett på fire norske avisers dekning av oktoberkrigen mellom 8. – 26. oktober i 1973.

Norge var i lang tid et israelvennlig land. Både vennlig innstilt overfor staten Israel og det jødiske folk. I kjølvannet av Andre verdenskrig fulgte en bølge av sympati overfor det jødiske folket, og i dette tidsrommet ble staten Israel dannet. Det norske arbeiderpartiet og dets søsterparti i Israel knyttet nær bånd. Begge arbeiderpartiene var de ledende parti i sine respektive land fra slutten av andre verdenskrig til langt utpå 1960-tallet, dermed formet også dette opinionen, som altså favoriserte Israel i Norge. Da den israelsk-libanesiske krigen brøt ut i 1982 var opinionen definitivt snudd i Israels disfavør, og det norske folk, og de fleste avisene sympatiserte mer med araberne – og spesielt palestinerne.

Var dette stemningsskiftet tydelig allerede under oktoberkrigen i 1973?

I denne masteroppgaven har jeg funnet frem til alle artikler, notiser, reportasjer og ledere/utenrikskommentarer Jeg har katalogisert dem i enten pro-israelske, pro-arabiske eller nøytral. I tillegg til at jeg tolket innholdet i tekstene, har jeg sett nærmere på bruk av enkelte nøkkelord. Jeg har sett på i hvilket antall er de forskjellige ordene dukket opp. Var det for eksempel forskjell på hvor ofte ordene Israel og Egypt ble brukt, og betydde det noe for det meningsbærende innholdet?

I 1995 skrev Morten Ivarsen sin hovedoppgave med et lignende tema, men han forsket på seksdagerskrigen i 1967. Han analyserte VG, BT, Aftenposten og Arbeiderbladet, fire av de største avisene på den tiden, i kraft av abonnenter og lesere. For sammenligningens skyld valgte jeg de samme fire avisene, slik at det var mulig å spore eventuelle endringer fra 1967 til 1973.

Forord

En gang på vinteren 2017 fikk jeg ånden over meg og så nærmere på hva slags muligheter en godt voksen mann hadde til å studere litt på si, og skaffe seg noen flere studiepoeng til lærerjobben. Planen var å utvide undervisningskompetansen. Det resulterte i et grunnfag i historie og mersmak på studielivet. At jeg nå, fem år senere skal levere en masteroppgave i historie er nesten ikke til å fatte, men her sitter jeg da, likevel. Historie er på mange måter blitt en så sentral del av livet, både som student og ellers at jeg nesten ikke ser på det som et studieløp. Men det har utvilsomt vært et stort arbeid å bli ferdig med denne oppgaven. Jeg hadde ikke hatt sjans til å bli ferdig om jeg ikke hadde fått gode råd på veien av min veileder, Anne Bang. Den fine seminargruppen for historiestudenter og med-veileder Knut Vikør har satt standarden for hva som trengs av historiografiske og språklige kunnskaper. Min arbeidsgiver har gjort det som var mulig for at jeg skulle få litt tid til å studere, og det er jeg takknemlig for.

Mest av alt er jeg takk skyldig til min kjære samboer, som har pushet meg til innsats og holdt ut med meg som har vært mer eller mindre innelåst på et kontor det siste året. Takk kjære Ina.

Innhold

Kapittel 1: Innledning.....	5
Problemstilling.....	7
Litteratur og kilder.....	7
Metode.....	8
Tidligere forskning og teoretisk forankring.....	11
Avisene på 1970-tallet	14
Kapittel 2 - Historisk bakgrunn.....	18
Tiden frem til den første arabisk-israelske krig 1948	18
Jødenes og Palestinas historie fra 1800-tallet frem til første verdenskrig	18
Første verdenskrig og tiden frem mot den arabiske oppstanden.....	20
Den arabiske oppstanden og tiden frem mot andre verdenskrig	22
Fra andre verdenskrig til slutten av mandatperioden og opprettelsen av staten Israel ...	23
En kort historisk gjennomgang av tre kriger.	25
Borgerkrigen fra november 1947 – 14. mai 1948 og den første arabisk-israelske krig 14. mai 1948 – våren 1949.....	25
Sinaikampanjen eller Trippelalliansens aggresjonen i 1956.....	26
Seksdagerskrigen 1967	29
Opptakten til en ny krig - utmattelseskrigen	30
Oktoberkrigen 1973.....	31
Kapittel 3: En analyse av artikler og notiser i fire norske aviser fra 8. – 26. oktober 1973	34
Nyhetsbilde oktober 1973.....	34
Arbeiderbladet.....	36
Bergens Tidende.....	46
VG:.....	54
Aftenposten.....	66
Oppsummering og samlet analyse av nyhetsartikler og notiser i fire norske aviser.	77
Kapittel 4: Analyse av lederartikler og kommentarer i fire norske aviser	82
Ledere og kommentarer i Arbeiderbladet	82
Ledere i Bergens Tidende	87
Ledere i VG.....	92
Ledere og kommentarer i Aftenposten	98
Oppsummering og samlet analyse av lederartikler og kommentarer i fire norske aviser..	103
Kapittel 5: Konklusjon og avslutning	105
Kilder og litteratur:.....	110

Kapittel 1: Innledning

Denne masteroppgaven er skrevet som en litteraturstudie. Den er en kvantitativ og kvalitativ studie der jeg har tatt for meg norske aviser som ble utgitt i tidsrommet oktoberkrigen utspilte seg i Israel, høsten 1973. Målet for studien har vært å se om norske aviser hadde et nøytralt rapportering av hendelsene eller om avisen favoriserte en av sidene, enten israelsk eller arabisk/palestinsk.

For en del nordmenn vil det kanskje være overraskende at norske aviser en gang i tiden var overveiende positive til jøder i alminnelighet og staten Israel som en slags vestlig-demokratisk øy i et hav av muslimske, arabiske land. Men slik var det altså.

Konflikt og krig har preget Midtøsten de siste 100 årene. Noen vil kanskje dra historien lenger tilbake, til det første jødiske opprøret mot Romerriket i 70 ad der romerne ødela tempelet og jaget jødene på flukt. Men det er konflikten mellom arabere og Israel som opptar meg. Etter at det jødiske folk etablerte staten Israel i 1948 brøt det øyeblikkelig ut krig mellom den nye staten og de omkringliggende araberbosatte områdene. Dette skulle bli den første av flere kriger som preget forholdet mellom Israel og naboland samt palestinske områder. Dersom man følger med på mediens dekning av den fremdeles pågående konflikten vil man kunne ane en slags sympati med palestinere som er fanget i en uviss tilværelse i okkuperte områder. Noen hevder at Gazastripen er verdens største fengsel (Andreassen, 2020) og et arnested for nye palestinske ekstremister. Konflikten er bredt og grundig dekket i mediene og har vært det i en årrekke. Har medias dekning av konflikten vært balansert, til fordel for en av partene og/eller har det skiftet gjennom årene? Jeg vokste selv opp på 70-tallet og kan godt huske inntrykket jeg fikk av en kaotisk og forvirrende situasjon og spesielt krigen i Libanon i 1978 og de påfølgende intifadaene var grundig dekket i aviser og tv. Dette var sterke inntrykk for et barn og det satte spor. Navn på ledere fra forskjellige fraksjoner og land som Yasir Arafat og Shimon Perez var godt kjent i hele verden.

Da jeg begynte på historie grunnfag for fem år siden var jeg mest interessert i kriger, spesielt 2. verdenskrig, og hvordan disse har påvirket verden, på godt og vondt. Jeg hadde, som jeg skrev over, et visst minne og innblikk i konfliktene som hadde – og fremdeles preget Midtøsten. Mye av informasjonen kom fra avisene. NRK hadde med Odd Karsten Tveit fra 1974 er bred dekning av Midtøsten. Tveit kan, sammen med

flere store kontingenter, hjemvendte norske FN-soldater, ha vært med på å snu bilde av Israel som den lille David som måtte forsvare seg mot store og slemme Goliat, altså araberne. Uansett trodde jeg at jeg hadde noenlunde oversikt over viktige hendelser i konflikten mellom Israel og de arabiske nabolandene. Overraskelsen var derfor stor da jeg så den meget spennende dramaserien «Valley of Tears» våren 2020. Dette var rett etter at koronaviruset hadde gjort alle sosiale sammenkomster til noe alle en russisk rulett, i hvert fall trodde noen det, og det var definitivt tiden for å heller finne frem popcorn og serier på TV. «Valley of tears» handlet om en gruppe israelske soldater/ungdommer som måtte ta opp kampen mot syrere og irakere på Golanhøydene. Nå skal man ikke ta TV-dramatiseringer for god fisk, men det kom frem av serien at den var basert på virkelige hendelser, selv om den måtte ta visse tv-produksjonsmessige friheter. Jeg syntes det var så overraskende at Israels eksistens tilsynelatende hadde vært så truet, at jeg ønsket å finne mer ut av den såkalte oktoberkrigen. Israelere vil kjenne den som Yom Kippur-krigen, mens arabere kanskje vil kjenne den som Ramadan-krigen. I min oppgave har jeg prøvd å være konsekvent med å bruke oktoberkrigen.

Jeg fant overraskende lite studier av krigen, i hvert fall i UiBs arkiver, og ingen som hadde sett på de riksdekkende avisene jeg har tatt for meg. Dermed oppstod ideen å bruke krigen i min masteroppgave.

En litteraturstudie av norske avisers dekning er ikke noe nybrottsarbeid innenfor historiefaget, det er mange som har gjort lignende. De fleste velger å ta for seg lederartikler, da det er der avisens offisielle mening kommer frem. En studie av et såpass stort tema som Oktoberkrigen ble kun mulig gjennom en overflatisk analyse av avistekstene. Til sammen var det 512 artikler, notiser og reportasjer om oktoberkrigen i de fire avisene gjennom 17 avisutgivelser per avis. Jeg hadde ingen mulighet å gå inn i teksten på morfem-nivå, men måtte lese meg gjennom og bestemme meg om artikkelen, notisen eller reportasjen var vektet sånn eller sånn. Hvis det var spesielle formuleringer eller holdninger som kom frem, har jeg prøvd å gå disse litt tettere etter i sømmene. Lederartiklene har jeg lest nøyere og gjort forsøkt på å analysere ordvalg, argumentasjon, vinkling og ståsted.

Det jeg har forsket på i denne oppgaven er om det man fikk lese og vite om oktoberkrigen i 1973 var preget av datidens stemninger. Hva var i så fall disse

stemningene? Jeg har en hypotese om at det skjer et skifte i stemning/sympati i konflikten mellom Israel og nabolandene en gang på 1970-tallet.

Fra invasjonen av Libanon i 1978 etter flere geriljaaksjoner fra PLO fra Sør-Libanon og inn i Israel, den påfølgende okkupasjonen av Libanon, har sympatien definitivt snudd til fordel av palestinere og landene rundt, fra et sterkt pro-israelsk syn rundt 1950 da staten Israel var et faktum, og Det norske arbeiderparti hadde funnet en ny bestevenn i Midtøsten.

Problemstilling

Spørsmålet mitt i denne forskningen er om det skjer et plutselig skifte i holdningene til både det norske folk – og avisene på slutten av 1970-tallet, eller om dette var en gradvis endring man kunne spore tidligere. Forskningsspørsmålet blir derfor som følger: Hadde et utvalg norske aviser fremdeles et pro-israelsk standpunkt under oktoberkrigen i 1973, eller ser man tendens til et skifte i holdningene?

Litteratur og kilder

Primærkilder til min forskning har vært arkivene til de fire norske avisene Arbeiderbladet, Bergens Tidende (BT), Verdens Gang (VG) og Aftenposten fra 8. – 26. oktober 1973. Avgrensningen i tid er fordi avisene ble tatt like mye på sengen som resten av verden, så det var forholdsvis lite stoff om Midtøsten i ukene før selve krigsutbruddet 6. oktober. Siden 6. oktober var en lørdag var den første avisutgivelsen mandag 8. oktober. Etter 26. oktober skrives det lite om krigen. Aftenposten har riktignok både leder og kommentar den 27. oktober, men for å gjøre det likt for alle avisene, måtte Aftenpostens utgivelse den dagen utgå. Metodedelen beskriver hvordan jeg har gått frem i analysedelen.

Jeg har lest og blitt inspirert av flere master – og hovedoppgaver som har tatt for seg lignende tematikk og problemstillinger, disse er nevnt under tidligere forskning.

Mye av litteraturen har overlappet fra et tema til et annet. For eksempel vil en bok som omhandler krigene, slik som Ahron Bregmans *Israel's Wars: A history Since 1947* inneholde mye generell historie, og motsatt vil en bok som Odd Karsten Tveits bok *Midtøsten på 200 sider* inneholde noe om oktoberkrigen. Her er likevel et forsøk på å samle bøkene tematisk.

Historisk bakgrunn og Midtøsten generelt: Ahron Bregman *A history of Israel*, Michael B. Oren *Seksdagerskrigen*, Benny Morris, *1948: a history of the first Arab-Israeli war*, Odd Karsten Tveit *Midtøsten på 200 sider* og Marte Heian-Engdal *Israel: historie, politikk og samfunn*.

Oktoberkrigen: *The Yom Kippur War* av Simon Dunstan og *Israel's Wars : A history Since 1947* av Ahron Bregman.

Norges forhold til Israel: Hilde Henriksen Waage *Norge - Israels beste venn: norsk Midtøsten-politikk 1949-1956* og *Konflikt og stormaktspolitikk i Midtøsten* og Karl Egil Johansen *"Jødefolket inntar en særstilling"*

Aviser og presse: *Kommentaren* av Igland og Stølås, *Norsk pressehistorie* av Ottosen & Røssland og *Norsk mediehistorie* av Bastiansen & Dahl.

Metode

Det finnes altså en god del avhandlinger som bruker aviser som empirisk materiale i sin forskning. De fleste tar utgangspunkt i lederartikler, sannsynligvis fordi det er her avisens i størst grad ytrer sin mening om en sak, og de er til dels begrenset i sitt antall. Morten Ivarsen tok for eksempel kun for seg lederartiklene i sin hovedoppgave om seksdagerskrigen. Jeg har angrepet forskningsproblemet mitt på en todelt måte. Jeg har sett på lederartiklene, som er det vanlige, men jeg har også analysert nyhetsartiklene, notisene, reportasjene og kommentarene som ikke sorteres under lederartikler.

Innledningsvis, da jeg tenkte ut hvordan jeg ville utføre forskningen, var det å søke i Atekst det første jeg tenkte på. Det er et søkbart online-arkiv over avisutgivelser. Det ble likevel ganske fort klart at Atekst hadde sine begrensninger. Det første problemet man støter på i Atekst er utvalget av aviser. Når man søker seg bakover i tid blir det fort begrensninger. Et søk på for eksempel «Israel» i perioden 8. oktober – 26. oktober 2013 gir treff i en rekke aviser, blant andre de fire som er med i forskningen. Et tilsvarende søk i perioden 8. – 26. oktober 1973 gir derimot bare treff i VG og avisen Raumnes. VG var altså den eneste av avisene i forskningen min jeg kunne benytte Atekst til, noe jeg også gjorde. I Atekst kan man søke opp ord og lage statistikk dersom man vil. Man kan avgrense søket til en periode eller en enkelt avisutgivelse, på en spesiell dato. Eksempelvis kan man få alle treff på ordet «Israel» i VG den 8. oktober 1973.

Begrensingene i Atekst er at man kun får tilgang til de sider som gir treff på søkeordet man benytter. Hvis man søker på «Israel» i VG, 08.10.1973 får man 10 treff. En gjennomlesing av samme utgave på Nasjonalbiblioteket vil gi 96 treff på samme ord. Atekst fanger rett og slett ikke opp all tekst. Enten er den optiske bilde til ord-skanneren ikke kraftig nok, eller så er noen avisutgivelser av så dårlig kvalitet at det ikke var lesbar tekst lengre. Det var derfor nødvendig å manipulere Atekst. I stedet for å søke på et aktuelt ord, var det bedre å finne frem til den ønskede dato, og så heller søke på et ord som det var større sjans for at skanneren klarte å skille ut, for eksempel bruke jeg søkeordene «en», «kun» eller ganske enkelt «side» for å få flest mulig sidetreff. Så måtte jeg lese meg gjennom hver enkelt av dem og velge ut hvilke sider jeg skulle laste ned. De fleste av artiklene var lite søkbare, men likevel lesbare. I starten var tanken derfor å skrive av alle artiklene jeg fant, men dette viste seg ganske fort å være en for omfattende oppgave. Eksempelvis gav avskrift av alle sakene som handlet om krigsutbruddet i VG 8. oktober, et dokument på 14 sider og over 5000 ord. Nå var nettopp 8. oktober den utgivelsen med flest artikler, men det hadde likevel blitt et for omfattende arbeid å skrive av alt. Heldigvis fikk jeg et tips av min veileder å sende PDF-filene av avissidene til en automatisert bilde -til tekst-skanner i systemet til Universitet i Bergen. OCR står for optical character recognition, eller optisk tegngjenkjenning. Jeg sendte PDF-filene mine til ocr@uib.no. Jeg fant etter hvert ut at det beste var å sende tre til fire filer i slengen, ellers ble tok skanningen for lang tid og det ble uoversiktlig med for mange filer. Etter noen minutter kom filene tilbake, i søkbar form. Selv etter en runde i OCR var det ikke slik at alle filene var helt søkbare, men det var mye bedre enn direkte fra Atekst. Desto bedre originalkvaliteten på avisside var, jo mer søkbar ble sidene etter en runde i OCR. Sidene til VG var de som i utgangspunktet hadde lavest skanningskvalitet, så det var derfor nødvendig å manuelt lese og telle meg gjennom flesteparten av artiklene, eventuelt renskrive, for å kontrollere at jeg hadde fått et riktig bilde av måten avisen dekket oktoberkrigen. Eksempelvis kan jeg vise hvordan et utdrag fra lederartikkelen «En vei til fred» som stod på trykk i VG 17. oktober så ut originalt, og hvordan tekstgjenkjenningen tolket tegnene. Dette er tekst jeg rettet til korrekt norsk for å gjøre søkbar.

Originaltekst

Men når Sovjetunionen og USA nå kappes om å sende mest mulig tungt militærutstyr til sine krigførende venner, er faren blitt overhengende for at denne lokale krigen skal utvikle seg til en verdensbrann.

Denne faren har alle vært klar over fra det øyeblikk kampene ble innledet. Derfor er det nå fastslått at FN har vist seg ute av stand til å få drevet igjennom en våpenhvile. Så lenge den ene eller den andre av partene mener at fortsatt krigføring kan by dem fordeler, har det ikke vært mulig å få supermaktene til å ta affære i fellesskap, og dermed er Sikkerhetsrådet handlingslammet.

dermed er bikerlietarlidet IIIUalsgalamme

Kopierte og limt inn i word

Men når Sovjetunionen og LISA nå kappes om å sende mest mulig tungt militærutstyr til sine krigførende venner, er faren blitt overhengende for at denne lokale krigen skal utvikle seg til en verdensbrann. Denne faren har alle vært klar over fra det øyeblikk kampene ble innledet. Derfor er det nå fastslått at FN har vist seg ute av stand til å få drevet igjennom en våpenhvile. Så lenge den ene eller den andre av partene mener at fortsatt krigføring kan by dem fordeler, har det vært mulig å få elapennaktene til å ta affære i fellesskap, og

Arbeiderbladet, nå Dagsavisen, har overgitt alt av arkivmateriale til

Nasjonalbiblioteket. Det betyr at Arbeiderbladet ikke bare kan leses og søkes på i nettsidene til Nasjonalbiblioteket, men avisene kan også lastes ned i sin helhet, eller et utvalg avissider i en PDF-fil. Arbeiderbladets arkiv i Nasjonalbiblioteket er av svært god kvalitet. Her var den eneste utfordringen at fortsettelsen av sakene på forsiden ofte kom opp-ned inni avisen. Disse sidene som var opp-ned klarte ikke OCR å fange opp, så jeg måtte derfor gjøre opptelling manuelt.

For Aftenposten og Bergens Tidende var det ikke mulig å benytte samme metode som for Arbeiderbladet. I Nasjonalbiblioteket har man full tilgang til å lese disse, men man får ikke laste dem ned. Løsningen for Aftenposten og Bergens Tidende var derfor å kjøpe abonnement hos dem og bruke de gode online-arkivene deres. Der har man tilgang til å lese og laste ned hver enkel avisside, eller hele utgivelser. Det var derfor svært lett å få både en oversikt over innholdet i Aftenposten og BT, og deretter laste ned de nødvendige sidene i en sammenhengende PDF. Alle PDF-filene mine ble, som skrevet over, sendt i tur og orden til ocr@uib, så katalogiserte jeg de returnerte filene i mapper, én mappe for hver avis. Deretter var det lett å åpne en og en fil og bruke søkefunksjonen til det programmet man åpnet PDF-filene i. Dette har gitt en hel masse kvantitative data på ord som er brukt i avisene.

Valg av ord, søkekriterier.

De involverte parter måtte jeg naturlig nok søke på. Altså ble Israel, Egypt og Syria de ordene jeg først og fremst ville finne bruken av. Inkludert her ble også israelere,

israelsk, egyptere, egyptisk, syrere, syrisk og så videre. Siden det var interessant å se i hvilken grad det palestinske spørsmålet ble aktualisert, og i hvilken grad avisene i det hele tatt brukte begrepet Palestina eller palestinere, tok jeg også dette med. Siden avisene veldig ofte bruker samlebegrepet «araber» måtte dette også med. De gangene «palestina-araber» dukket opp, ble dette katalogisert under «Palestina»-rubrikken. Siden stormaktene hadde interesser i området og tidligere hadde intervenert i konflikter mellom Israel og araberstatene, var det naturlig å ta med stormaktene/supermaktene. FN tok jeg også med. Det var naturlig å ta med de tre statslederne i de krigførende land, statsminister i Israel, Golda Meir, Egypts president, Anwar Sadat og Syrias president Hafez Al-Assad. Utenom disse var det tydelig fra starten at Israels forsvarsminister, Moshe Dayan var et navn som burde med. Fra stormaktene så stod valget mellom president Nixon eller utenriksminister Kissinger fra USA, og partileder Bresjnev eller statsminister Kosygin i Sovjet. Valget falt da på Kissinger og Kosygin. Kosygin var en sentral figur under seksdagerskrigen, og ofte nevnt i hovedoppgavene til Ivarsen, så han ville jeg ta med. Nixon stod midt oppi Watergate-skandalen, og Kissinger var nyutnevnt utenriksminister, derfor tenkte jeg Kissinger passet bedre inn enn Nixon. Når jeg telte opp alle søkeordene mine i alle avisen, endte jeg opp med flere tabeller, disse kommer under kapittel 3 og 4.

Tidligere forskning og teoretisk forankring

Det er gjort en del studier av aviser, det er gjort forskning på Oktoberkrigen og det er gjort mye forskning på forholdet mellom Palestina og Israel, den arabiske verden og Israel, og det er i tillegg gjort mye forskning på forholdet mellom Norge og Israel/Midtøsten. Det er ikke, som jeg har funnet, gjort forskning direkte knyttet til medias dekning av oktoberkrigen spesielt.

En av de fremste forskerne på feltet er Hilde Henriksen Waage. Hun har skrevet flere bøker som omtaler forholdet mellom Norge og Israel. I sin doktorgradsavhandling *Norge – Israels beste venn* fra 1996, utgitt i bokform samme år, tar Waage for seg det spesielle forholdet som ble etablert mellom de to land, eller rettere sagt mellom det norske Arbeiderpartiet og søsterpartiet i Israel.

Morten Ivarsen skrev i 1995 en hovedfagsoppgave som tok for seg norske mediers dekning av Seksdagerskrigen mellom Egypt/Syria/Jordan og Israel. Han brukte avisen VG, Aftenposten, BT og Arbeiderbladet. Siden jeg skal undersøke noe som ligner hans forskning er det naturlig for meg å bruke de samme mediene.

Karl Egil Johansen, nå pensjonert professor i historie ved Høgskolen i Vestlandet, skrev i 2008 boken «Jødefolket inntar en særstilling» Norske holdningar til jødane og staten Israel. Han tar for seg norske holdninger, både gjennom avisene, men i større grad meningsmålinger gjort av blant andre Norsk Gallup. Boken tar også for seg relasjonen og holdningene til Israel gjennom pensumbøker for ungdomsskole og videregående.

Johansen skriver om yom kippur-krigen, både historisk på side 36 – 41, og sidene 113 – 120, som er viet pressens dekning av krigen. Johansen (2008) fokuserer i all hovedsak på overskrifter og lederartikler og leter etter avisenes holdninger. Johansen mener uansett at dekningen av yom kippur-krigen er mer nyansert enn dekningen av junikrigen (seksdagerkrigen) i 1967. Johansen (2008) skriver blant annet at «*Kanskje kan den meir nyanserte vinklinga i dei store avisene (Dagbladet, VG, Arbeiderbladet BT) under Yom Kippur-krigen vere eit teikn på at kjenslene for det jødiske folket og staten Israel ikkje var like varme som tidlegare*» (Johansen, 2008, s. 120).

Johansen skriver at det tok noen år fra opprettelsen av staten Israel til en defactogodkjenning (Johansen 2008, s. 74). Han forklarer det med den sterke bindingen til Storbritannia under krigen, og det ville ikke ta seg godt ut å gå imot britenes pro-arabiske politikk, kort tid etter 2. verdenskrig. Først da USA ble den ledende maktfaktoren i vesten, samt dannelsen av NATO, kunne Norge for alvor gi sin støtte til Israel.

I sin studie av Yom-kippur-krigen skriver Johansen om de samme avisene som er med i min undersøkelse. Han skriver at lederartiklene i Aftenposten, VG og BT var mer nyanserte og balanserte (enn dekningen hadde vært under seksdagerskrigen), men kommer ikke med noen eksakte eksempler fra de tre første. Eksempelet Johansen bruker fra Arbeiderbladet er lederen «FN og Midt-Østen» (Johansen 2008, s. 114) Den avisen Johansen mener i størst grad har skiftet synspunkt, fra sterkt Israel-vennlig, til mer skeptisk er Arbeiderbladet.

Johansen (2008) hevder at vendepunktet kom med Libanonkrigen i 1982. Johansen skriver at kritikken den gang var sterkest fra to av avisene som tradisjonelt hadde stått på Israels side, nemlig Dagbladet og Arbeiderbladet. Noe av forklaringen, ifølge Johansen er at Arbeiderpartiet ikke lengre satt med makten i Norge, «og det var sjølvsagt lettare å stille kritiske spørsmål ved Begin og Sharon enn det hadde vore å

kritisere Ben Gurion, Golda Meir, Shimon Perez, Yitzhak Rabin og andre sentrale arbeidspartipolitikarar» (Johansen 2008, s. 127). Arbeiderbladet var sterkt kritisk til statsminister Begin og hans krigerske politikk.

Jonas Finnanger skrev sin masteroppgave i 2015, med tittelen «Endrede meninger om en konflikt i endring – Norske holdninger til Midtøstenkonflikten mellom 1967 og 1984. Finnanger tar spesielt for seg meningsmålinger. Finnanger er kritisk til Johansens tolkning av en respons Norsk Gallup gjorde i desember 1973. Johansen tolket resultatet som at 78 prosent av de spurte mente Norge burde støtte Israel, men Finnanger mener dette var andre del av et todelt spørsmål, der det første var om Norge burde støtte en av partene i Midtøsten. Dette hadde bare 16 prosent svart positivt på. Så Finnangers konklusjon var at 78 prosent av 16 prosent bare blir 12,5 prosent. Altså at 12,5 prosent av de spurte mente Norge burde støtte Israel. (Finnanger, 2015, s. 81)

Waage (2009) skriver også at opinionen, ikke bare i Norge, men i resten av verden har skiftet ved inngangen på 1980-tallet (Waage, 2009, s. 164)

Hilde Henriksen Waage har med sin forskning vært en av de ledende autoritetene på forholdet mellom Norge og Israel. Hun skriver at Norge var en av staten Israels beste venner, helt fra starten av. Fra opprettelsen av staten Israel i 1948 til langt utpå 1970-tallet førte Norge en Israel-vennlig politikk (Waage, 2009, s. 163) Ifølge Waage holdt denne politikken seg, selv da verdensopinionen hadde vendt seg mot Israel ved inngangen til 1980-tallet. Israel nektet å forhandle med PLO og ville ikke i fra seg noen av landområdene det hadde okkupert under seksdagerskrigen. Dette var uakseptabelt for stadig flere av verdens stater. (Waage, 2009, s. 164).

Hva var så grunnene til at norsk politikk, presse og i siste instans – det norske folk var så isreal-vennlig? Waage Henriksen mener det gode forholdet kan spores tilbake til en spesiell hendelse, nemlig en tragisk flyulykke på Hurum i 1949. 26 jødiske barn omkom, og bare en liten jødisk gutt overlevde. Flyulykken innledet det som skulle bli nære relasjoner, både på politisk og personlig plan, mellom ledende israelske og norske sosialdemokrater. Haakon Lie var partisekretær i DNA og var initiativtager til en innsamlingsaksjon til minne om de omkomne barna. Denne engasjerte arbeiderbevegelsen i hele Norge. De innkomne pengene ble brukt til å bygge en landsby, «Moshav Norge» i Israel (Waage, 1996, s. 369). For nordmenn som reiste

på ferie til Israel ble landsbyen et yndet mål. De hjemvendte israelturister var ikke bare begeistret for landsbyen, hele det sosialistiske drømmeparadiset som Israel var, ble lovprist. Spesielt Arbeiderbladet ble gjenstand for stadige leserbrev, artikler, reportasjer og støtteerklæringer fra hjemvendte Israel-venner. Den ensidige og store mengden med informasjon bidro til å opprettholde og forsterke sympatien for landet (Waage, 1996, s. 370). «I 1949 var Arbeiderbladet regjeringsorganet, eid og styrt av Arbeiderpartiet sentralt. Arbeiderbladet mente, og skulle mene, det samme som toppledelsen på Youngstorvet» (Waage Henriksen, 1996, s. 22).

En annen grunn som er nevnt til at sympatien var bred i det norske folk, var at mange følte at jødene - og dermed israelerne, hadde rett på vern og trygghet og fortjente en slags oppreisning etter de grufulle årene under andre verdenskrig. Skjebnen til jødene, og den påfølgende returen til Palestina fikk mange kristne til å se på det som et av endetidtegnene, slik det var beskrevet i Johannes åpenbaring, som i neste omgang skulle resultere i Jesu' tilbakekomst «I Ånden førte han meg opp på et stort og høyt fjell og viste meg den hellige byen, Jerusalem. Den strålte som den kosteligste edelsten, som krystallklar jaspis» (Johs åpenbaring, 21, Bibel 2021). Folketellingen 1. desember 1950 viste at omtrent alle nordmenn var medlemmer av statskirken. Av totalt 3,15 millioner i Norge, var 3,03 millioner, eller 96% medlemmer av statskirken (SSB, 1950). Dette betydde ikke nødvendigvis at alle var personlig troende, men at støtten til jødene var stor blant mange.

Avisene på 1970-tallet

Medienes stilling i Norge var i endring på 1970-tallet. Dette skyldes et par ting. Først og fremst skyldes endringen, den enorme journalistiske -og pengepolitiske påvirkningen riksdekkende TV fikk. Etter hvert som NRK bygget ut sitt sendenettnettverk, ble avisene, som allerede slet økonomisk, urolige. Et av grepene avisen etter hvert gjorde var at de prøvde å bygge «navn», altså at man i større og større grad gikk bort fra at artiklene sto uten forfatter, og i stedet prøvde å løfte frem profiler i avisene. Dette var viktig, både med tanke på bygge merkevaren som avisene utgjorde, men også at journalistene i større grad fikk anledning til å bygge sin egen profil i avisen, i stedet for at de lot seg lokke over til NRKs relativt ferske tv-kanal.

Et annet, viktig aspekt var at fjernsynssendingene gikk ut til hele folket, gjerne direkte. Da var det vanskelig for avisene å filtrere for eksempel en Stortingsdebatt gjennom sine parti-briller. På den måte ble fjernsynets inntok i de tusen hjem

begynnelsen på slutten på partipressen i Norge. Et eksempel som brukes i boken Norsk presses historie: Bind 3 er fra Kings Bay-saken i 1963. Stortingsdebatten gikk direkte i fjernsynet.

For partipressen måtte den innebære en utfordring: Den ga jo lesere tilgang til alle partienes meninger og lot dem trekke andre konklusjoner enn det partiavisen selv ønsket. Avisene var derfor nøye med å tolke TV-bildene til fordel for sitt eget parti: Arbeiderpressen tolket TV-sendingene til fordel for Arbeiderpartiet, høyrepressen til fordel for Høyre osv. Den samme TV-sendingen fikk altså helt forskjellige tolkninger i landets partiaviser – fullstendig preget av moderpartienes interesser. (Hjeltnes, 2010, s. 117)

Dersom NRK skulle få reklame, slik det ble debattert i 1968, ville det ganske sikkert bety en massiv avisdød, slik man hadde sett i England og USA Pressens organisasjoner engasjerte seg sterkt mot reklame, og vant (Bastiansen & Dahl, 2019, s. 286). Avisenes frykt skulle, midlertidig, vise seg å være ubegrunnet. Faktisk hadde mange aviser et oppsving i opplag, selv om noen naturlig nok måtte legge inn årene. For hver nyetablert avis på 1960- og 70-tallet la fire ned. Først forsvant lokale partiaviser (Ottesen, 2012, s. 198) og senere, på begynnelsen av 70-tallet forsvant også partipressen. Ottesen forklarer det med EF-avstemmingen i 1972. Til tross for at de store partiene stemte for EF-medlemskap, og pressen fulgte etter, ble den nei. Både partiene og partipressen var i utakt med folket. Venstre, som hadde en 36 prosent av pressen i Norge, til tross for omtrent 10 prosent oppslutning, ble på grunn av EF-spørsmålet, splittet i Venstre og Det liberale folkepartiet. Dette betydde slutten for mange avisers støtte til partiet Venstre (Ottesen, 2012, s. 203)

Fra 1967-avisenkildene som Ivarsen brukte til sin masteroppgave, til de avisene jeg har brukt fra 1973, har det altså skjedd en endring. Årene er innenfor det som i boken Norsk presses historie, bind 3 beskrives som en overgangstid: «Slik kan årene fra 1965 til 1971/72 ses på som en overgangstid – og det helt i konkret forstand: De fleste aviser var fortsatt partiaviser med partibokstav i Norsk Aviskatalog og organisert i politiske fellesorganisasjoner. Men samtidig tok de i bruk en mindre partipreget journalistikk» (Dahl, 2010, s. 89)

Arbeiderbladet ble første gang utgitt 11. mai 1884, da under navnet Vort Arbeide. I 1887 ble avisen organ for det nystiftede partiet Det norske Arbeiderparti, en posisjon

avisen også hadde under Yom Kippur-krigen i 1973, da under navnet Arbeiderbladet. Reidar Hirsti var redaktør fra 1963 – 1974. Ifølge wikipedia var opplagstallet i 1973 omtrent 64000, noe som fremdeles gjorde det til en seriøs nasjonal avis-aktør. Debatten rundt Norges EF-medlemskap (noe partiledelsen gikk inn for) og det påfølgende politiske jordskjelvet da det ble nei i 1972, gjorde at opplagstallet falt fra nærmere 90.000 i 1971 til 64000. De forholdsvis svake opplagstallene og den politiske skrellen som nei til EF-medlemskap og det påfølgende svake resultatet for DNA i valget i 1973, gjorde at Hirstis dager som redaktør var talte i 1974 (Bjørnsen, 1986).

Bergens Tidende (heretter BT) ble første gang utgitt i 1868. Avisen regnes for å være Norges femte største avis, med et opplag på rundt 84000 (2020), og den største utenfor Oslo. På 1970-tallet var også dette tilfellet. Avisen ble grunnlagt av en utflyttet stryning, Johan Wilhelm Eide. Avisen fremstod som et partipolitisk talerør for Venstre, frem til 1973, da den på grunn av EF-avstemmingen og splittelsen av partiet Venstre, ble partipolitisk uavhengig. Overgangen fra partiavis til uavhengig forgikk i all stillhet. Avisen brøt med Venstre ved å fjerne bokstaven «V» i Norsk Aviskatalog (Dahl, 2010, s. 122). Fra 1956 – 1977 var det Ingemund Fænn (1907 – 1987) som var redaktør. Fænn var venstrepolitiker og blant annet nestleder i redaktørforeningen.

Verdens Gang ble startet rett etter krigen var slutt i 1945. Motstandsmenn fra Hjemmefronten var aktive i prosjektet, og en av de viktigste prinsippene var at avisen skulle være partipolitisk uavhengig. VG er i dag Norges største avis, målt i antall lesere (trykte + digitale abonnenter). I 1973 hadde VG passerte konkurrenten Dagbladet i opplagstall og avisen var i ferd med å bli en av Norges mest lest, noe den ble i 1981. Arne Bonde var redaktør fra 1967 – 1975, og han revolusjonerte på mange måter avisen. Avisen skulle i alle henseender henvende seg til leseren, ikke kolleger eller konkurrerende aviser. Det betød tabloid format fra 1963, mer bilder, motorstoff, TV-stoff, lesertips og tegneserier.

Aftenposten er Norges største avis, målt i antall trykte aviser. Avisen ble grunnlagt i 1860 under navnet Christiania Adresseblad. Sjefsredaktør i årene 1970 – 1978 var Reidar Lunde. I 1973 hadde Aftenposten både morgenutgave og kveldsutgave, men siden det kun var i morgenutgaven at lederartikler og utenrikskommentarene stod, har jeg kun tatt med disse. Aftenutgavene var også i stor grad preget av krigen, men aftenutgavene generelt hadde en litt mer lokal profil enn morgenutgaven.

Norsk Telegrambyrå (NTB) er det nyhetsbyrået som blir brukt flest ganger, både i 1967, som Ivarsen forsket på, og avisene fra 1973. Selskapet ble stiftet tilbake i 1867. I 1918 ble NTB kjøpt av et konsortium av norske aviser og valgte Reuters som sin viktigste utenrikskilde (Ottesen, 2012, s. 59). De andre nyhetsbyråene som ble brukt av de norske avisene er Associated Press (AP), Deutsche Presse-Agentur (DPA), Reuter og United Press International (UPI).

Kapittel 2 - Historisk bakgrunn

Jeg har lest flere bøker om diverse konflikter mellom Israel og de øvrige landene og områdene i Midtøsten og samtlige av dem har en innledning med en historisk bakgrunn. Jeg vil i min redegjørelse bruke noen av disse som kilder. Michael B. Oren har skrevet flere bøker, blant annet en grudig bok om seksdagerskrigen og han skriver lettfattelig. Benny Morris har også skrevet flere bøker om konfliktene mellom arabere og Israel og ikke minst palestinere og Israel. Begge disse forfatterne er israelske, og det utgjør et generelt problem, altså at det er få bøker skrevet av «de» andre siden» tilgjengelig. Begge nevnte forfattere er like fullt anerkjent for å skrive balansert, så jeg kommer til å bruke blant annet disse to selv om de beskriver konflikter og ikke er bøker om israelsk historie, generelt.

Tiden frem til den første arabisk-israelske krig 1948

Jødernes og Palestinas historie fra 1800-tallet frem til første verdenskrig

Fra midten av 1800-tallet begynte det å vokse frem en idé om at verdens jøder skulle vende tilbake til Palestina. Bevegelsen/idéen ble kalt sionisme etter et av de hebraiske navnene på tempelhøyden og Jerusalem (Groth, 2021). Dette fikk en politisk dimensjon på slutten av 1800-tallet da såkalte pogromer, forfølgelse av jøder, skjedde hyppig, spesielt i Russland. Dette føyde seg inn i en rekke eksempler på at jøder ble dårlig behandlet.

Theodor Herzl (1860 – 1904) ble født i Budapest, en del av det Østeriske-Ungarske keiserriket. Han tok doktorgrad i jus, men omskolerte seg til journalist. Herzl som var av jødisk slekt, men verken snakket hebraisk eller på andre måter definerte seg som jøde, men som østerriker. Han jobbet som korrespondent for avisen Neue Freie Presse, en liberal østerisk avis, i Paris (Morris, 2008, s. 16). Der dekket han rettsaken mot den franske offiseren Alfred Dreyfus. Dreyfus var anklaget for spionasje, men for mange, var det åpenbart at beskyldningene var grunnløse og at hovedgrunnen til anklagene var at Dreyfus var jøde. Rettsaken ble en øyeåpner for Herzl og han ble totalt forandret (Bregman, 2003, s. 2). Herzl ble grundig rystet av den høyreekstreme stemningen i Paris' gater, der folk ropte «Ned med jødene!» «Herzl trakk en dyster konklusjon. Det fantes intet håp og ingen fremtid for jødene i Europa» (Morris, 2008, s. 17). Løsningen var en egen jødisk stat, etablert og befolket av utvandrete europeiske jøder. Herzl forfattet et politisk manifest, som etter hvert ble

utgitt som bok, *Jødestaten*. Der gjorde Herzl rede for hvorfor jødene trengte og måtte få sin egen stat. Dermed ble Herzl en organisator – en profet, for sionistbevegelsen. (Morris, 2008, s. 15 - 17).

Herzl var på ingen måte den først som verken hadde tenkt tanken på at jødene burde ha et eget land, og han var heller ikke den første som satte ord på disse idéene. Det som skilte Herzl fra andre med samme tankesett, var at Herzl fremstod som en reell leder. Der de hadde vært tenkere, var han en mann med vilje og gjennomføringskraft (Bregman, 2003, s. 4)

Ifølge Morris var det aldri noen tvil om intensjonen til sionistene – de ville kjøpe opp land fra araberne som bodde i området, dunam (et kvart mål) for dunam, med mål om å etter hvert bli dominerende. Det gjaldt bare å ikke være altfor åpenlyse (Morris, 2008, s. 15). Den ottomanske sultanen i Istanbul var i konstant pengeneød, men ville likevel ikke selge, all den tid han så på Palestina som hellig, Islamsk land. Dessuten var det få, om noen, av sionistene som hadde mye penger. Mange av dem var svært fattige og de som hadde midler var ikke uten videre villige til å støtte «saken». Selv om ervervelse og oppkjøp av palestinske områder gikk sakte, ble lavlandet i kystområdene, nord i Jordandalen og Jisreeldalen gradvis befolket av jødiske bosettere. De første 25 årene levde de første immigrantene i relativ fredelig sameksistens med araberne i området. Fra 1904 begynte det som Marte Heian-Engdal beskriver som den andre immigrasjonsbølgen «den andre Aliyah». Denne var lengre og substansiell på alle områder. Sionistbevegelsen var blitt mer erfaren, og hadde lært av tidligere feiltrinn (Heian-Engdal, 2018, s 20)

Under denne andre immigrasjonsbølgen, fra 1904 – 1914, tiltok volden mellom jøder og arabere seg gradvis. Frem til 1908- 1909 var det mest snakk om feider mellom naboer, sporadisk kriminalitet eller ran som, senere statsminister og landsfader, David Ben Gurion ble utsatt for i 1909. Ben Gurion kom fra det med et kutt i armen og en dypfølt mistro til «araberne» (Morris, 2008, s. 20). Etter 1909 vokste det seg derimot frem en klarere arabisk nasjonalitet. I perioden 1909 – 1914 økte volden, med en klarere «nasjonalistisk» undertone. Arabisk antisionistisk retorikk blomstret og jødene ble stadig anklaget for å «drepe, plyndre og krenke muslimske kvinner og jenter» (Morris, 2008, s. 21).

Første verdenskrig og tiden frem mot den arabiske oppstanden

I 1914 kom 1. verdenskrig og det ble igjen relativt fredelig, eller i det minste en midlertidig stans i arabisk-sionistisk vold. Første verdenskrig skulle samtidig forandre området for alltid. Det ottomanske riket, som var en del av sentralmaktene, angrep britiskstyrte Egypt to ganger fra Palestina. Både offensiven i 1915 og 1916 var mislykkede, og i 1917 ble sørlige deler av Palestina, inkludert Jerusalem, invadert av en britisk hær. Britene fikk, fra sommeren 1916, en viss assistanse fra arabiske stammer i Hijaz, ledet av hasjemitt-familien. I bytte mot hjelpen lovet britene at hasjemittene «skulle få suverenitet over det falmende ottomanske imperiets arabisk-befolkede områder» (Morris, 2008, s. 22).

I 1906 traff den tidligere britiske statsministeren, Arthur James Balfour, på en karismatisk ung Chaim Weizmann under et valgmøte i Manchester. Weizmann var sionist, og Balfour var nysgjerrig på hvorfor sionistene hadde takket nei til britenes tidligere tilbud om å etablere et jødisk område i det som i dag er Uganda. Hvis du kunne velge mellom Paris og London, hva ville du ha valgt, spurte Weizmann. Men, vi har allerede London, svarte Balfour. Ja, men vi hadde Jerusalem mens London fremdeles bare var et våtmarksområde (Bregman, 2003, s.17). Balfour skulle aldri glemme møtet med Weizmann og den innsikt i forholdet mellom jødene og Palestina som han satt igjen med.

I 1917, da Balfour var utenriksminister, forfattet han en erklæring til Baron Rothschild, lederen for den anglo-jødiske foreningen, at britene støttet tanken om «å opprette et nasjonalt hjem for jødene» i Palestina. Samme år hadde britene sikret seg hele Palestina ved å slå den ottomanske hæren, og på den måten endt 400 hundre år med ottomansk styre.

Den såkalte Sykes-Picot-avtalen avgjorde delingen av Midtøsten mellom to av seierherrene fra første verdenskrig, Storbritannia og Frankrike. Libanon og Syria kom under fransk kontroll mens britene kontrollerte Palestina, Transjordan og Irak. Avtalen ble inngått allerede i 1916, men ble formalisert i 1920. Oppsplittingen av imperiet resulterte i at det britisk-styrte Palestina var avskåret fra sine tidligere provinshovedsteder, Beirut og Damaskus, som begge var på franske hender (Morris, 2008, s. 24). Hasjemittenes drøm om et sterkt Palestinsk rike var død og begravet, og ble i stedet erstattet av en gryende palestinsk-arabisk nasjonal bevegelse. Sammenstøt virket uunngåelig mellom to nasjonale bevegelser – sionistene og

palestina-araberne, som begge følte de hadde rett på det samme området. Oppfatningen blant jødene var at de hadde større moralsk legitimitet enn den palestinsk-arabiske nasjonalbevegelsen de kolliderte med i Palestina. Spørsmålet var derfor ikke om de skulle fortsette kampen for sitt nye nasjonale hjem, men på hvilken måte (Heian-Engdal, 2018, s. 26)

En tredje immigrasjonsbølge, oppildnet og oppmuntret av Balfourerklæringen foregikk mellom 1919 – 1923, men den var ikke like stor som de foregående. Det var viktig og nødvendig for nasjonsbyggingen at de var nok folk, derfor var en total immigrasjon på 26900 i løpet av de fire årene nok en liten skuffelse for det jødiske lederskapet (Bregman, 2003, s. 20)

1. mars 1920 brøt det ut voldshandlinger da en arabisk røverbande gikk til angrep på den jødiske befolkningen i Tel Hai, en liten bosetning. Enda mer alvorlig var det da det brøt ut arabiske opptøyer under en feiring i Jerusalem. En muslimsk religiøs prosesjon, hvor deltagerne viftet med kniver og klubber utartet til voldelige handlinger mot jøder i byen. Etter flere dager med voldshandlinger var seks jøder døde og over 200 skadd. Jødene beskyldte de britiske styresmaktene for udugelighet og at de ikke gjorde nok for å beskytte dem (Morris, 2008, s. 25).

Den israelske arbeiderbevegelsen, Histadrut, ble opprettet i 1920. En av de viktige avgjørelsene arbeiderbevegelsen gjorde var å opprette en selvforsvarsgruppe, Haganah. Dette var i bunn og grunn en hemmelig organisasjon som jobbet skjult for britiske styresmakter. Jobben var å beskytte jødiske bosettinger og folk, som beskrevet fantes det hendelser som legitimerte etableringen av organisasjonen. Hendelsene i 1920 var bare en forsmak på de sammenstøtene som skulle skje. Voldsutbruddet ble avløst av nye hendelser i 1921, 1929 og 1936 – 39, og de ble stadig mer omfattende og voldelige (Morris, 2008, s. 25).

En fjerde – og en femte immigrasjonsbølge i henholdsvis periodene 1924 – 1926 og 1930 – 1939, førte til økt arabisk motstand. Den jødiske innvandringen økte i takt mot de antisemittiske holdningene som fikk fotfeste i Europa. De nye innvandrerne kom gjerne fra europeiske storbyer og var ikke uten videre interessert i å slå seg ned på den palestinske landsbygden. Resultatet ble at byer som Haifa og Tel Aviv vokste mye. Tel Aviv nærmeste doblet innbyggertallet i løpet av en 18-måneders periode fra midten av 1924 (Bregman, 2003, s. 23).

Den arabiske oppstanden og tiden frem mot andre verdenskrig

Den femte immigrasjonsbølgen førte etter hvert til det som blir kalt den (palestinske) arabiske oppstanden. Frykten for å bli presset ut av eget land var med ett blitt reell, da strømmen av jødiske immigranter nådde nye høyder. Landets jødiske befolkning økte fra 175.000 i 1931 til 460.000 i 1939 (Morris, 2008, s. 28). Væpnede arabiske bander utførte voldelige angrep på jødisk trafikk og forbipasserende. Samtidig ble arabisk-palestinsk politikk mer ensrettet. Der den tidligere hadde vært splittet opp i mange forskjellige familier og interessegrupper, reorganiserte de seg i komiteer (NC og AHC) for å samkjøre og føre tilsyn med sin nasjonale kamp. Den viktigste kampsaken var å begrense jødisk innvandring, og et av virkemidlene de brukte var generalstreik for å legge press på de britiske myndighetene. Etter fem måneder var palestinerne utslitt. Resultatet var 28 døde briter og 80 jødiske innbyggere, mens de selv hadde mistet 200 mann (Morris, 2008, s. 32). Under den innbringende sitrus-høstingen var de fleste voldelighetene stanset, til britenes lettelse. De britiske myndighetene valgte likevel å sende en undersøkelseskomite som skulle komme med anbefalinger om hvordan den spente situasjonen skulle håndteres fremover. Den såkalte Peel-kommisjonen, ledet av lord Peel, konkluderte med at mandatområdet burde deles i separate palestinske og jødiske områder. Dette innebar, om nødvendig, tvangsflytting av både palestinere og jøder, selv om palestinerne som eventuelt måtte flytte var omtrent 300 ganger flere enn de jødiske bosetterne. Den offisielle jødiske responsen på forslaget til Peel-kommisjonen var at de ville ha hele Palestina, selv om mange fremstående jødiske ledere som Weizmann i private samtaler indikerte at de var beredt på å inngå kompromiss basert på deling (Morris, 2008, s. 32). Det arabiske lederskapet avviste forslaget om deling, både de eksplisitte anbefalingene og prinsippet. «De avskydde også, naturligvis, anbefalingen om befolkningsoverføring» (Morris, 2008, s. 34).

Den økte spenningen mellom palestinere og jøder fikk ikke den ønskede effekt for palestinerne. I stedet for å skremme bort jødiske bosettere, gikk det jødiske samfunnet i en stadig mer militaristisk retning. Det vokste frem grupper som heller ville gå i strupen på arabisk aggressivitet enn å forsvare seg. Noen grupper utviklet seg til å bli rene terror-organisasjoner, som *Irgun* (Heian-Engdal, 2018, s. 27).

Til slutt fikk britene nok av den arabiske oppstanden og slo hardt ned på den. De minela områder, satt opp vaktposter i viktige landsbyer og veikryss, gjerdet inn

områder og tok generelt kontroll over hele nordlige Palestina, der oppstanden hadde vært størst. Da oppstanden døde ut på sommeren 1939 var et sted mellom 3000 og 6000 politiske og militære aktivister drept, enda flere drevet i eksil. Lederskapet for den palestinsk-arabiske nasjonale bevegelsen var desimert, og i tillegg var mange så desillusjonerte av tapene at de gav opp kampen for godt. Det hadde oppstått en dyp splittelse i det palestinsk-arabiske samholdet og de hadde brukt opp sin militære slagkraft før tiden var moden, og mot britiske styresmakter i stedet for mot den virkelige motstanderen, jødene (Morris, 2008, s. 36).

Da det lå an til den trefrontskrig mot Tyskland, Italia og Japan i 1939, slakket de britiske myndighetene av på den harde politikken mot palestinerne. Britene måtte se på i hvilken grad Palestina kunne tjene britiske interesser i den kommende konflikten, de trengte med andre ord fred og ro i regionen. Et av virkemidlene var å begrense den jødiske innvandringen til maksimalt 15000 per år, dette til tross for at antisemittismen var på fremmarsj i Europa. Denne restriksjonen skulle vare i fem år, og etter dette skulle det være opp til det palestinske lederskapet å avgjøre om videre jødisk innvandring skulle tillates (Heian-Engdal, 2018, s. 29). Dette ble eksplisitt forklart gjennom et såkalt White Paper, en hvitebok, som i praksis reverserte det meste Balfourerklæringen hadde slått fast. Denne lovet Palestinas innbyggere en statsdannelse og uavhengighet innen ti år (Morris, 2008, s. 35) Dette ble, naturlig nok, ikke godt tatt imot av jødene. Til tross for dette tilbakeslaget var jødene ivrige, i den forstand at titusenvis av dem meldte seg til tjeneste for den britiske hæren, for å bekjempe nazismen for alt det var verdt. «Vi skal kjempe på britenes side som et ikke fantes en hvitebok, og vi skal bekjempe hviteboken som om det ikke fantes en krig» (min oversettelse) var slagordet til jødernes leder, Ben-Gurion (Bregman, 2003, s. 33). Araberne, på sin side, var så opprørte over måten opprøret deres var slått ned at de håpte inderlig på seier til aksemaktene. En undersøkelse i 1941 viste at 88 prosent av palestinerne støttet Tyskland mens bare 9 prosent støttet Storbritannia (Morris, 2003, s. 36)

Fra andre verdenskrig til slutten av mandatperioden og opprettelsen av staten Israel Ifølge Morris (2008) kom både arabiske og jødiske nasjonale bevegelser styrket ut av den andre verdenskrigen. De arabiske bevegelsene i kraft av at det britiske imperiet så vel som det franske var i medtatt form etter den andre verdenskrigen. Krigen hadde tappet imperiene for krefter og ganske snart var begge to i mer eller mindre

grad i oppløsning. Fra Indonesia til Syria, Transjordan og Libanon skulle den gryende nasjonale bevisstheten gjøre det umulig å holde imperiene samlet. Egypt og Irak nøt større grad av frihet selv om britene beholdt baser i de landene til ut på 1950-tallet.

For jødene betydde andre verdenskrig først og fremst holocaust, og en bølge av sympati over hele verden da det etter hvert ble klart for folk hva slags skjebne Europas jøder hadde møtt (Morris, 2003, s. 37). I Palestina gav holocaust fornyet energi til kampen for statsdannelse. Denne gangen var det jødene som stod for oppstanden. Det jødiske raseriet gikk ut over britene som svarte med å sende 80.000 nye tropper til Palestina. Men til ingen nytte, den jødiske motstanden lot seg ikke stanse. Det kulminerte i juli 1946 da terrororganisasjonen Irgun sprengte deler av et hotell i Jerusalem og drepte 91 sivile (Bregman, 2003, s. 38).

Som om ikke den jødiske motstandskampen/terrorvirksomheten skulle være nok, fikk i tillegg britene massiv internasjonal kritikk for måten de håndterte det jødiske flyktningproblemet. En av båtene, Exodus, var fylt med 4500 mennesker, alle overlevende fra holocaust. Britene nektet båten, slik de gjorde med de fleste skipene i et forsøk på å overholde sin egen restriktive politikk, å legge til kai i Haifa. Det endte med at flyktningene måtte returnere til Europa, hvor de til alt overmål måtte tilbringe tid i en leir som på mange måter kunne minne om konsentrasjonsleirene de nettopp hadde unnsuppet. Internasjonal presse sørget for at de hjerterå historiene gikk verden rundt (Heian-Engdal, 2018, s. 30).

Til slutt fikk britene nok av hele Palestina. 14. februar 1947 bestemte de seg for å overlate problemet til FN. Både jødene og araberne hadde forkastet alle forslag til kompromisser britene hadde forelagt dem, og britene fikk heller ingen støtte fra USA, så nå ble det opp til FN å finne en løsning (Morris, 2008, s. 54).

Løsningen til FN var å opprette en kommisjon som skulle utarbeide en delingsplan. Kommisjonen reiste på besøk til Palestina og skulle, basert på funnene de gjorde, ta en avgjørelse. Jødene var godt forberedt. Da kommisjonens medlemmer kom til en jødisk landsby, fremsto den i all sin prakt. Det var rent, det var friskt og skolebarn med nystrøkne uniformer kom glade og tok imot komiteens medlemmer. Palestinerne hadde på ingen måte forberedt en lignende propaganda, så da komiteen var innom palestinske landsbyer var ungene skitne og var i full gang med sitt daglige virke, som ofte var å jobbe og hjelpe til. Uavhengig av om komiteen lot seg påvirke av den slags

landet den på en slags konklusjon: Stor-Jerusalem og Bethlehem skulle utgjøre et internasjonalt område. Palestinerne skulle få Gaza og størstedelen av den nordlige delen, dette utgjorde 44 prosent av landområdet. Jødene, eller israelerne, skulle få den sørlige delen, som i all hovedsak bestod av Negev-ørkenen, kystområdet fra litt syd for Tel Aviv til Haifa i nord og området rundt Genesaretsjøen, ved grensen mot Syria.

Delingsplanen, eller FN-resolusjon 181, fikk en lunken mottagelse. Jødene ville ha hele Palestina. De arabiske statene sa tvert nei, og palestinerne som skulle bo i området ble ikke spurt i det hele tatt (Heian-Engdal, 2018, s. 32). 29. november 1947 ble forslaget uansett vedtatt med 33 stater som svarte «ja», 13 svarte «nei» og 10 som ikke ville avlegge stemme. Dermed fikk forslaget så vidt det 2/3 flertall det måtte ha, for å gå gjennom. (Morris, 2008, s. 83.)

En kort historisk gjennomgang av tre kriger.

Borgerkrigen fra november 1947 – 14. mai 1948 og den første arabisk-israelske krig 14. mai 1948 – våren 1949.

Allerede 30. november, morgenen etter vedtaket i FN, så man de første antydningene til urolighetene som skulle følge. En jødisk buss ble angrepet av en gruppe væpnete arabere, og fem stykker ble drept (Morris, 2014, s. 99. Noen dager senere, 4. desember hadde britene vedtatt en plan om å forlate Palestina innen fredag 14. mai 1948. Det tok ikke lang tid før voldshandlingene mellom palestinere og jødene eskalerte (Bregman, 2002, s. 14).

I motsetning til det en ville anta, og mange trodde nettopp det, var det ingen «David mot Goliat» kamp som utspilte seg i den under borgerkrigen om Palestina (Bregman, 2002, s. 23). Riktignok hadde de arabiske stater mobilisert hærer og disse beveget seg inn på palestinsk område utover høsten 1947, men israelerne hadde mobilisert store deler av befolkningen, i motsetning til de arabiske statene som kun hadde mobilisert en liten del av sitt store befolkningspotensiale. I tillegg til å faktisk være i undertall rent tallmessig, møtte araberne et meget motivert israelsk militære. Den egyptiske hæren var så dårlig forberedt på krig at mangel på fôr gjorde at de måtte sende hestene sine tilbake til Egypt. Over natten gikk vi fra å være en kavalerienhet til en infanterienhet, fortalte en offiser (Bregman, 2002, s. 28) Som om det ikke var nok at de arabiske styrkene var tallmessig underlegne israelerne, dårlig forberedt og

lite samkjørte, undervurderte de også israelerne. De trodde israelerne ville flykte i det samme det ble alvor.

14. mai, samme dag som de siste britene forlot Israel via sjøveien, proklamerte Ben Gurion staten Israel for opprettet. Dermed gikk konflikten fra å være en borgerkrig om palestinsk jord, til en krig mellom staten Israel og de arabiske naboene.

Bergens Tidende slo nyheten om den nyproklamerte staten stort opp. Avisen spekulerte i om USA raske anerkjennelse av Israel skjedde fordi de ville komme Sovjetunionen i forkjøpet. *«På diplomatisk hold er en temmelig sikkert på at De forente staters beslutning om å anerkjenne Israel som en selvstendig stat, er skjedd fordi den amerikanske regjering ville hindre Sovjetsamveldet fra å ta initiativ»* (BT, 15. mai 1948). Et par dager slo samme avis fast på lederplass at det var en tragedie som utspilte seg i Midtøsten, uten at den fordelte noen skyld mellom de kjempende parter. *«Stillingen virker så håpløs som den kan bli etter at de arabiske stater har innviklet seg i en regulær krig med jødene. Kan FN rolig se på at denne tragedie får utvikle seg?»* (BT, 21. mai 1948)

Selv om israelerne måtte kjempe på tre fronter, mot egyptere i sør-vest, mot libanesere i nord og syrere i øst, klarte de å stå imot det innledende angrepet fra araberne. De forskjellige armeene fra Egypt, Syria/Irak og Libanon var dårlig samkjørte, og den arabiske legion, som kom fra Jordan og krysset jordanelven, var mer opptatt av å sikre seg palestinsk jord enn å bekjempe israelerne (Bregman 2002, s. 27).

Israel var på offensiven gjennom hele høsten, og på våren 1949 hadde landet sikret seg et 22 prosent større område enn FNs delingsvedtak hadde fastslått, og bilaterale våpenhvile-avtaler med nabolandene ble undertegnet, en etter en (Heian-Engdal, 2018, s. 73). Til tross for omtrent seks tusen falne israeleren gjennom krigen, var dette en liten pris å betale sammenlignet med hundretusenvise av palestinere som nå var fordrevet fra sine hjem og nå var flykninger, enten i Gaza eller i nabolandene.

Sinaikampanjen eller Trippelalliansens aggresjonen i 1956

Et militærkupp i 1952 av såkalte frie offiserer, ledet av general Naguib, ble slutten på Egypts konge Faruqs styre. I løpet av et år ble Naguib selv avsatt av det som i realitet hadde vært den sterke mann bak kuppet, oberst Gamal Abdel Nasser (Oren, 2008, s. 22). I begynnelsen av Nassers styre trodde israelerne feilaktig at dette var

en mann de kunne gjøre avtaler med, men Nasser hadde ingen planer om å dempe den aggressive politikken og retorikken mot Israel. Den eneste måten å få Nasser til forhandlingsbordet, var å oppgi hele Negev-ørkenen, noe som var uaktuelt for israelerne.

1954 skulle ifølge Oren bli et svært viktig år for Midtøsten. Sovjetunionen som hadde vært positive til Israel, skiftet side. Så lenge Storbritannia var et vaklende og døende imperium, hadde Sovjet ikke lenger noe å vinne på å støtte sionismen. Derimot hadde de alt å tjene på å støtte de nye regjeringene i de tidligere koloniene, sikre sine sårbare grenser i sør og true oljeforsyningen til vesten. USA og Storbritannia på sin side hadde planer om å forsvare regionen gjennom en allianse av arabiske stater, Iran, Tyrkia og Pakistan. En av hindringene til dannelse av denne enheten var den israelsk-arabiske konflikten. Den kalde krigen var kommet til Midtøsten. (Oren, 2008, s. 22).

Nasser, som skulle bli en av de virkelig store personlighetene i Egypts historie, hadde kanskje grandiose tanker om seg selv. Han så på Egypt som selve kjernen i den nye arabiske stormakt som skulle tre fram, og seg selv som leder for det hele. En av de første grepene han gjorde var å gjøre en avtale med britene om at de skulle forlate kanalsone (Oren, 2008, s. 23). Avtalen ble gjort i juli 1954 og denne innebar at britene skulle være ute av sonen innen juni 1956. Israelerne ble bekymret, for de britiske basene hadde fungert som en buffer mellom egyptiske og israelske styrker (Bregman, 2003, s 83).

Det var nok av fiendtligheter også i «fredstid». I februar 1955 ledet Ariel Sharon (1928 – 2014), et angrep på den egyptiske militærleiren i Gaza. Dette var et hevnangrep etter at en israelsk syklist hadde blitt drept. Statsminister Moshe Sharett godkjente angrepet, men satt et tak på maksimalt 10 drepte egyptiske soldater, for å ikke eskalere voldelighetene. Aksjonen endte med 38 drepte egyptiske soldater, 2 sivilister, og et stort ydmykende nederlag for Nasser. Sharett mistenkte at egypterne var påført et stort tap med vilje, og han var rasende (Bregman, 2003, s. 85). Ifølge Oren ble 8 israelere drept i aksjonen, mens hele 51 egyptere måtte bøte med livet (Oren, 2008, s. 24). Hvis Nasser skulle fremstå som en leder for hele den arabiske verden, kunne han ikke la israelske kommandoraid eller sabotasjeaksjoner i Kairo og Alexandria gå ustraffet. I april 1955 fikk Nasser landet avtaler om å kjøpe et stort antall moderne tanks og fly fra Tsjekkoslovakia, men i realiteten handlet han direkte

med Sovjet (Bregman, 2003, s. 85). Med oppkjøpet skaffet Nasser seg kontroll over flere moderne våpen enn alle de andre arabiske statene til sammen. Dermed hoppet han bukk over tidligere kutymmer. Sovjetunionen hadde fått en viktig rolle i Midtøsten og Nasser hadde hevet Egypt og seg selv opp til arabernes ubestridte beskytter.

I juli bestemte Nasser seg for å nasjonalisere Suezkanalen. Dette stod han fritt til å gjøre, men det forsterket bildet som Frankrike og England hadde av ham som en autoritær leder, en slags «Midtøstens Hitler (Heian-Engdal, 2018, s. 76).

Storbritannia og Frankrike var lite lystne på å overlate driften av Suezkanalen til Nasser. Sammen med Israel la de planer om å la israelerne provosere frem et angrep fra egyptiske styrker i kanalsonen, og så skulle britene og franskmennene intervensjonere for å stanse krigshandlingene, og på det viset skaffe seg fornyet kontroll over kanalen.

Det israelske angrepet startet 29. oktober 1956 med kommandoraid og stridsvognstyrker som brøt gjennom Egypts forsvarslinjer i Gaza og Sinai. Britene og franskmennene gjorde som avtalt og truet med væpnet intervensjon dersom ikke krigshandlingene opphørte. Israel aksepterte, mens Egypt – som forventet, ikke ville godta dette. Som svar bombet britene og franskmennene egyptiske flyplasser (Bregman, 2003, s. 92). Den planlagte invasjonen av britisk-franske tropper ble en pinlig affære. Egypterne hadde allerede trukket seg tilbake, og den påståtte intervensjonen var opplagt påtatt. Det internasjonale presset på Storbritannia og Frankrike gjorde at troppene måtte trekke seg tilbake i skam, for aldri å returnere til Midtøsten (Oren, 2008, s. 26).

Den 7. november var krigen over. Diplomatiske manøvrer på høyt plan måtte til for å få i stand en slags ordning Egypt og Israel kunne leve med. Israelerne trakk seg til slutt ut av Sinai med løfte om amerikansk hjelp dersom Egypt på nytt nektet dem adgang til Tiranstredet. Fra egyptisk side fikk de tilbake kontrollen over Gaza og Sinai, men måtte til gjengjeld tåle den første FN-styrken som var satt i arbeid. UNEF (United Nations Emergency Force) skulle sikre freden mellom landene i Sinai. Betingelsene var at styrken måtte forlate området dersom Egypts lederskap forlangte det.

Ifølge Waage reagerte norsk presse samstemt – med sjokk og vantrø på det som skjedde i Midtøsten. Hele det vestlige samarbeidet, med NATO i spissen stod i fare

for å ryke med i dragsuget av konflikten. Arbeiderbladet hadde en «offisiell linje» i overenstemmelse med utenriksminister Halvard Langes forsiktige ytringer på Stortinget, de var med andre ord tilbakeholdne med å kritisere Storbritannia og Frankrike for hardt. «Israel derimot måtte tåle harde ord» (Waage, 1996, s. 329). Til tross for kritikken mot Israel var det ifølge Waage «ingen som uttrykte sympati og støtte til Nasser og det egyptiske folk» (Waage, 1996, s. 332)

Seksdagerskrigen 1967

De første årene etter krigen i 1956 var det relativt rolig på Israels grenser, spesielt mot Egypt. Dette skyldes nok i stor grad at Egypt hadde bundet opp en stor hærstyrke i Jemen hvor det var borgerkrig (Oren, 2008, s. 35). Utover på 1960-tallet tiltok voldelighetene seg. Al-Fatah, en palestinsk gerilja/terrorgruppe lanserte stadig vekk angrep fra Jordan og Syria, til kong Hussain i Jordan og Nassers store irritasjon. Hussain fordi angrepene skjedde fra hans landområder og han fryktet israelske represalier, og Nasser fordi det undergravet hans posisjon som den som aktivt jobbet for å løse palestinernes situasjon. Det nye Baath-regimet i Syria var grunnleggende anti-israelsk og støttet villig opp om geriljaaksjonene.

I tillegg var tilgang til vann fra Jordanelven et stadig stridsspørsmål. Syrerne ville avlede vannet, og på den måten begrense Israels tilgang til elven (Oren, 2008, s. 39). De demilitariserte områdene var også et stridsspørsmål. Israelerne var ikke uten skyld i urolighetene. Moshe Dayan forklarte fremgangsmåten i et sjeldent intervju: «Vi sendte traktorer inn i et demilitarisert område og ventet på at syrerne skulle begynne å skyte. Så kunne vi skyte tilbake på dem med artilleri, og etter hvert sette inn flyvåpenet» (min oversettelse) (Bregman, 2003, s. 105). Disse stadige provokasjonene la et hardt press på Nasser om å komme Syria til unnsetning (Bregman, 2002, s. 66).

Den 16. mai 1967 beordret Nasser UNEF ut av Sinai, og en uke senere stengte han Tiranstredet for israelsk sjøtrafikk. Dette var, i israelske øyne, klare tegn på at Nasser var klar til å gå til krig. Israelerne ville komme de arabiske statene i forkjøpet og den 5. juni 1967 var den såkalte seksdagerskrigen i gang. I et velorganisert angrep, der Israel brukte store deler av sin tilgjengelige flystyrke, bare 12 fly ble holdt tilbake for å beskytte israelsk luftrom, ble nærmere 300 egyptisk fly ødelagt den første dagen (Bregman, 2003, s. 116). Jordans Kong Hussain hadde bare en uke tidligere skrevet under på en allianseavtale med Nasser og følte seg forpliktet til å involvere seg.

Jordanske styrker rykket blant annet inn i Jerusalem. Da det israelske forsvaret rykket inn for å møte jordanerne, ble fristelsen for å okkupere hele Jerusalem for stor. Den 7. juni var byen i israelske hender.

To dager senere, 9. juni tok israelerne over Golanhøydene og hadde dermed utvidet sitt landområde til det tredoble, ved å okkupere Vestbredden, Golanhøydene og Sinaiørkenen.

Krigen ble en total ydmykelse for de arabiske landene, og for Nasser selv var det så tungt å svelge tapet at han ville gå av. Bare den massive støtten fra de egyptiske folk gjorde at han valgte å bli sittende.

Morten Ivarsen analyserte lederartiklene i VG, Aftenposten, Arbeiderbladet og BT i ukene før og etter krigen. Hans konklusjon er at avisene i stor grad var pro-israelske, men i varierende grad. Han mente at avisen fulgte parti-programmet sitt, da alle utenom VG var knyttet til et parti i 1967. Arbeiderbladet var knyttet til Det norske arbeiderparti, Aftenposten var en konservativ-liberal avis med forbindelse til Høyre, mens BT var tro mot Venstre. BT konkluderte med at det nok var israelerne som hadde startet, men «*at araberne måtte ta skylden for situasjonen som hadde oppstått*» (Ivarsen 1995, s. 68). Også VG gav, ifølge Ivarsen, araberne skylden. «Selv om VG antydte at det var Israel som tok det avgjørende steg ut i krig, gav avisen i likhet med BT araberne skylden for krigen» (Ivarsen, 1995, s. 68). Ivarsen konkluderte med at alle avisene, utenom Arbeiderbladet enten direkte eller indirekte gav araberne skylden for krigen i 1967.

Opptakten til en ny krig - utmattelseskrigen

Ifølge Waage hadde Nasser flere problemer å stri med etter seksdagerskrigen enn bare det ydmykende tapet mot Israel og politiske svekkelse i Egypt: «Innenrikspolitisk kjempet Nasser mot et problem som var både farligere og langt vanskeligere enn Israel: Den daglige kampen for å overleve» (Waage, 2013, s. 372). Waage mente Egypt, og Nasser stod overfor flere utfordringer. Regningen for å gjenoppbygge landet etter seksdagerskrigen var svimlende. Suezkanalen var stengt og inntekten fra den tørket inn, og turistene uteble. Den største utfordringen var likevel en eksplosjonsartet befolkningsvekst. Fra 21 millioner i 1952 til rundt 33 millioner på slutten av 1960-tallet (Waage, 2013, s. 372)

Sovjetunionens president, Nikolai Podgornyj, lovet å hjelpe til med å gjenoppbygge Egypts forsvar. Egypts flyvåpen, som hadde blitt fullstendig utslettet av israelske bombetokter, ble erstattet av supermoderne MiG-fly. Innen et år hadde Egypts væpnede styrker blitt tilstrekkelig gjenoppbygd til at Nasser våget å starte artilleribeskytning av israelske stillinger i Sinai (Waage, 2013, s.373). Høsten 1968 utkjempet Israel og Egypt det Waage karakteriserer som artilleridueller, noe som kan fortone seg som noe mindre alvorlig. For soldatene ved frontlinjen og for israelere flest, fortonte nok disse artillerikampene seg som noe mer en dueller. Etter den knusende seieren i 1967, var den såkalte utmattelseskrigen både skuffende i frustrerende for den jevne israelere (Bregman, 2002, s. 100). For soldatene ved fronten var det blodig alvor. Mellom mars 1969 og august 1970 døde 138 soldater og 375 ble skadet. September 1970 døde Nasser og ble etterfulgt av Anwar Sadat.

Oktoberkrigen 1973

Sadat kom nokså tilfeldig til makten. Han kunne fremstå beskjeden, tilbaketrukket, tilsynelatende på grensen til selvutslettende, men han skulle vise sitt sanne ansikt kort tid etter at han ble utnevnt til Nassers etterfølger (Bregman, 2002, s. 103). Han hadde vært en av flere lojale støttespillere for Nasser tilbake på 1950-tallet. Alle kuppbrødrene til Nasser skulle etter tur inneha visepresidentvervet, og Sadat hadde overtatt dette i 1969 (Tveit, 2020, s. 91). Sadat skulle bli kjent som de som både startet en krig, og sluttet fred med Israel, og på det viset bli den mest betydningsfulle politikeren i Midtøsten på 1970-tallet (Bregman 2002, s 102). Sadat kvittet seg med medarbeidere som var for pro-sovjetiske, og Sadat selv ønsket en svakere binding til Sovjet selv om han undertegnet en såkalt «vennskapsavtale» med Sovjet som i utgangspunktet skulle vare i 15 år, og han stadig ba om flere våpen.

Sadat gjorde et fredsinitiativ i starten på 1971, i kraft av en tale til den egyptiske nasjonalforsamlingen. Han sa at dette var året for avgjørelser. Tanken var å tilby Israel våpenhvile og gå vekk fra utslettelsespolitikken som palestinerne og syrerne talte om. Kravet var da at israelerne skulle trekke seg tilbake omtrent 50 km fra kanalsonen. I så fall ville Sadat gjenåpne Suezkanalen for trafikk og få i gang diplomatiske forbindelser med USA (Bregman, 2002, s. 103) Dayan hadde fremmet et lignende forslag til statsminister Meir høsten 1970, men Sadats - og Dayans initiativer strandet på israelsk stahet, spesielt var statsminister Meir lite fleksibel. Dayan, som så på en israelsk tilbaketrekking fra kanalsonen som en

sikkerhetsordning, var ikke kjent for å stå for meningene sin. Da Meir ikke ville høre snakk om en tilbaketrekking, sluttet Dayan seg til hennes innstilling (Bregman, 2002, s 104).

Til slutt landet Sadat på at krig var den eneste løsningen dersom han ville vinne tilbake tapt landjord, altså Sinaiørkenen og Gazastripen, og han var villig til å «ofre en million egyptiske soldater» for å ta tilbake de tapte områdene (Dunstan, 2007 s. 17).

Sadat hadde hevdet at han var en handlingens mann, men hver gang han annonserte at nå skulle ting skje, som det ikke ble noe av, ble han tatt mindre og mindre seriøst. En av de tingene han så med gru på var det stadig tettere samarbeidet mellom USA og Sovjet. Han fryktet at dersom forholdene mellom supermaktene ble for godt, vil de ikke risikere dette over konflikten i Midtøsten, altså kunne situasjonen bli fastlåst i uoverskuelig fremtid. I et forsøk på å overbevise amerikanerne at han var seriøs når det gjaldt fredssamtaler med Egypt, utviste han sommeren 1972 15000 sovjetiske rådgivere fra Egypt (Bregman, 2002, s. 107). Historien vil ha det til at USAs nasjonale sikkerhetsrådgiver, Henry Kissinger, fortalte Egypts nasjonale sikkerhetsrådgiver, Hafez Ismail, at han ikke kunne gripe inn i «problemet», altså forholdet mellom Egypt og Israel før det hadde blitt en «krise». Stabssjefen for det Egyptiske hæren, som skal ha overhørt samtalen mellom Sadat og Ismail, skal ha vurdert dette som en oppfordring fra Kissinger om å «gå til krig» mot Israel (Bregman, 2002, s. 108).

Til tross for troppeforflytninger på til kanalsonen på egyptisk side, og mot Golanhøydene fra syrisk side, var det israelske forsvaret ikke mobilisert da angrepet kom. Grunnen skal angivelig være at Israel hadde en høyt betrodd spion i den indre egyptiske krets rundt Sadat, og at denne først ikke hadde rapportert om noen krigsforberedelser, og når spionen endelig rapporterte om mulige forberedelser til krig, var det så sent at det var umulig å mobilisere. Det skulle senere vise seg at dette var en dobbeltagent som jobbet for Egypt (Bregman, 2002, s. 112 -117)

På selveste Yom Kippur, den helligste dagen i jødisk tradisjon, gikk Egypt og Syria til angrep på Israel. Angrepet skjedde på ettermiddagen 6. oktober 1973. Israels militære etterretning, forsvaret, pressen og folk flest ble tatt på senga.

Klokken 14 krysset egyptisk styrker Suezkanalen og angrep den såkalte «Bar Lev-linjen», en rekke forsvarsverk som israelerne hadde satt opp på østsiden av kanalen. Selv om noen av forsvarsverkene holdt stand gjennom flere dager, falt de fleste ganske kjapt. Flesteparten av de vel 500 soldatene som skulle holde linjen var dårlig trente reservister fra Jerusalem-brigaden (Bregman, 2002, s. 133). De fikk lite støtte fra ryggraden i det israelske forsvaret, nemlig flyvåpenet. Sovjeterne hadde forsynt både Egypt og Syria med avanserte anti-luftvern, såkalte SAM-6 batterier, og det var mange av dem. I løpet av det første døgnet mistet Israel 35 fly i Sinai. I tillegg tok de israelske tankstyrkene store tap, hovedsakelig til håndholdte antitankvåpen som egypterne bar med seg (Bregman, 2002, s. 134).

På Golanhøydene møtte syrerne hardere motstand enn egypterne i Sinai. Det skyldtes primært at jødiske bosettinger var mye tettere på den syriske grensen, enn de var i Sinai, og disse måtte forsvares. Situasjonen var prekær på Golanhøydene, og israelerne var beredt på harde betingelser, bare de kunne forhandle frem en fredsløsning. Til israelernes lykke gikk syrerne tom for anti-luftskyts den 9. oktober, og dermed fikk de israelske flyene fritt spillerom, og deretter overtaket (Bregman, 2002, s. 135). Golanhøydene var stort sett et ugjestmildt område, for tanks (Dunstan, 2007, s. 117). Lavaformasjoner og stengte passasjer i form av tank-grøfter i tillegg til minefelt, gjorde det vanskelig for syrerne å avansere. Israelerne, som hadde forberedt seg på eventuell krig i årevis, hadde presise skytetabeller, og presisjonsskytingen fra både skjulte tanks og artilleri ødela 260 tanks og 500 andre syriske kjøretøy i det som senere skulle bli kjent som *Valley of Tears* (Dunstan, 2007, s. 173). Etter hvert som israelerne fikk overtaket på Golanhøydene, kunne de forflytte tropper mot sørfronten, der de etter harde kamper til slutt fikk et slags overtak på egypterne. Etter to ukers intense kjemping gikk stormaktene USA og Sovjet inn for våpenhvile. Syria, Egypt og Israel aksepterte FNs våpenhvileforslag, som USA og Sovjet i realiteten bestemte, om kvelden 22. oktober. Til tross for stadige brudd på våpenhvile, ble den effektivt fra 23. oktober, og krigen var i teorien over. Spesielt i Sinai, der egyptiske og israelske styrker prøvde å tilkjempe seg gode posisjoner, var det fremdeles harde kamper. Israelerne prøvde hardt å ta byen Suez, men egypterne holdt ut. Et nytt våpenhvileforslag den 25. oktober ble respektert, til slutt stilnet kanonene.

Kapittel 3: En analyse av artikler og notiser i fire norske aviser fra 8. – 26. oktober 1973

I denne delen av oppgaven min ser jeg på nyhetsartikler, notiser, reportasjer, bilder, overskrifter og gjør en ordsøk-analyse av avisene. Ordsøket overlapper lederne og utenrikskommentarene, de er tall på hvor mange ganger for eksempel (Moshe) Dayan er nevnt i løpet av de 17 avisutgivelsene, men jeg har utelatt treff som ikke har hatt noe med krigen å gjøre. Eksempelvis er «FN» kun telt de gangene der Midtøsten-krigen har vært omtalt, ikke dersom det var andre saker.

For å gjøre både kapittel 3 og 4 så lesbart som mulig, har jeg brukt **fet skrift** på overskriftene og *kursiv* på sitatene, slik at det skal bli lettest mulig å skille dette fra brødteksten.

Nyhetsbildet oktober 1973

Som jeg vil vise gjennom analysen av de norske avisene var Oktoberkrigen den totalt sett dominerende nyheten denne høst-måneden i 1973. Det var likevel, naturlig nok, andre nyheter som også preget avisen og konkurrerte om leserens oppmerksomhet. Arbeiderbladet hadde flere oppslag om statskuppet i Chile (Opsvik, 2011) i september, og hvordan dette kostet tusenvis av menneskers livet. Også de andre avisene hadde flere oppslag om utviklingen i Chile, som BTs overskrift «**-Chile en politistat**» kunne berette. Arbeiderbladet var likevel den avisen med flest oppslag om den sosialistiske revolusjonen, ledet av Augusto Pinochet, og de påfølgende lidelsene og kostnadene det fikk for juntaens motstandere. I Arbeiderbladet kunne man lese skarp kritikk av ambassadør August Fleischer og hans manglende evne til å sette seg godt inn i situasjonen på bakken i Chile. Under overskriften «**Vår mann i Santiago**» mente avisen at det beste var om Fleischer ble omplassert til et annet embete. (Arbeiderbladet, 08.10.73). Aftenposten skrev «**18 henrettet i Chile, juntaen sterkt fordømt**» samme dag (Aftenposten, 08.10.73).

En av Richard Nixons nærmeste medarbeidere, vise-presidenten Spiro Agnew var høsten 1973 i hardt vær, tiltalt for blant annet utpressing og bestikkelser. «**Agnew slått ut**» kunne Arbeiderbladet melde, og skrev i artikkelen: «*Agnew har vært under føderal etterforskning i forbindelse med at han skal ha vært innblandet i politiske bestikkelser og svindel ...*» (Arbeiderbladet, 11.10.73). BT hadde overskriften «**Lang tiltal ventet Agnew**» og i artikkelen: «*Dersom tidligere vise-president Spiro Agnew*

hadde valgt å nekte seg skyldig og gå rettens vei for å bli renvasket, ville tiltalen ventelig omfattet om lag 50 tilfeller av bestikkelser, utpressing og skattesnyteri» (BT, 18.10.73) Aftenposten skrev «**Agnew dømt, trekker seg**» og i artikkelen: «Ved et dramatisk rettsmøte i Baltimore i går erkjente han seg indirekte skyldig i skattesnyteri ...» (Aftenposten, 11.10.73)

President Richard Nixon selv var definitivt også i mediernes søkelys i 1973, ikke minst på grunn av den pågående Watergate-saken (Godbolt, 2020), som til slutt endte med at han ble stilt for riksrett og trakk seg som president. Vise-president Gerald Ford, som ble innsatt da Agnew måtte gå av, ble ny president i 1974. Aftenposten medelte at «**Nixon trues av riksrett**». I en dramatisk utvikling tok saken en ny vending da justisminister Elliot Richardson nektet å etterkomme Nixons ordre om å avsette den spesielle etterforskeren Archibald Cox. Da også vise-justisminister William Ruckelshaus nektet å avskjedige Cox, ble begge to sparket. Avisen skrev: «Spørsmålet om presidenten handlet lovlig da han nektet å bøye seg for kjennelsen i lydbåndstriden, uten å gå videre i høyesterett, anses for tvilsomt. (Aftenposten 22.10.73)

VG meldte på forsiden at «**75 prosent går mot Nixon: Hans skjebnedag**» Kravet om at Nixon skulle avsettes ble stadig sterkere i USA der en fersk meningsmåling viste at 75 prosent av de spurte var imot Watergate-håndteringen til presidenten. (VG, 23.10.73). BT hadde to overskrifter som angikk saken 22.oktober: «**Nixon tror han unngår riksrett**» og «**Nixon stopper undersøkelsene**» (BT, 22.10.73) mens Arbeiderbladet samme dag hadde overskriften «**Eneveldig Nixon blir nå truet av riksrett**» på forsiden (Arbeiderbladet 22.10.73).

Av hjemlige, nasjonale nyheter var det, foruten de lokale nyhetene, Trygve Brattelis nye regjering som var mest fremtredende. «**Bratteli og Korvald bytter roller igjen**» skrev Arbeiderbladet 17.oktober. VG mente at «Trygve Brattelis regjeringsliste må være en dyp skuffelse for Sosialistisk Valgforbund og for Arbeidernes Ungdomsfylkning.» under overskriften «**Signal for Korvald**» der Korvald tilsynelatende var blitt bønnhørt (VG 15.10.73). BT var innom samme tematikken under overskriften «**Trygve Bratteli har regjeringslisten klar: Ikke knefall for SV**» samme dag. «Det mest iøyefallende og overraskende trekket ved den nye regjeringen til Trygve Bratteli er at det ved sammensetningen ikke er gitt noen store

konsesjoner til Sosialistisk Valgforbund, heller ikke til Arbeiderpartiets venstrefløy ...» (BT, 15.10.73).

Mange reagerer på Nobelkomitéens sammenblanding av fredsarbeid og politikk i våre dager, men situasjonen var ikke uten kontroverser på 1970-tallet heller. De fleste avisene var skeptiske til å dele fredsprisen mellom USAs utenriksminister Henry Kissinger og Nord-Vietnams sjefsforhandler Le Duc Tho. Overskriftene «**Vietnam-forhandlerne deler Fredsprisen: Valget til dels kraftig kritisert**», (Aftenposten 17.10.73), «**Men ingen fred**» (VG, 17.10.73) og «**To uventede fredspriser**» (BT, 17.10.73) levnet liten tvil om at det ikke var unisont bifall for Nobelkomitéens valg. Lengst gikk Arbeiderbladet: «**Voldsom politisk strid følger årets fredspris: Arbeiderbladet beklager sterkt**» uttrykte misnøye med at Kissinger og Duc Tho var foretrukket fremfor erkebiskop Camara (Arbeiderbladet, 17.10.73).

Arbeiderbladet

Da Morten Ivarsen (1995) tok for seg Arbeiderbladets dekning av Seksdagerskrigen i 1967 skrev han at Arbeiderbladet hadde flest kommentarer til krigen av de avisene han hadde undersøkt. Ivarsen (1995) beskriver også en avis som i antall nyhetsmeldinger fra de store nyhetsbyråene var klart størst, men at en del av dem var korte notiser. Ivarsen mente at Arbeiderbladet var den avisen som i størst grad hadde endret standpunkt under seksdagerskrigen sammenlignet med tidligere. I 1967 var det fortrinnsvis Erik Loe og New York-korrespondenten Gidske Andersen som skrev utenrikskommentarene (Ivarsen, 1995, s. 13).

Arbeiderbladet hadde en bred dekning av krigen fra mandag 8. oktober. Første dag med avisutgivelser etter krigsutbruddet lørdag, var Arbeiderbladet fullt fokusert på krigen i Midtøsten. Krigen dominerte fullstendig førstesiden. Bilder av Moshe Dayan, med sin karakteristiske øyelapp, en israelsk tank og Anwar Sadat, ble fulgt at overskrifter som «**Luftkrigen avgjør**», «**Krig igjen**», og «**Alvorlige tap for Israels flyvåpen**». Totalt har Arbeiderbladet 14 artikler og notiser, og en lederkommentar 8.oktober. Syv av artiklene er uten kjent forfatter, noe som ikke var uvanlig på 1970-tallet, selv om de fleste aviser var begynt å ha forfatter med i artikkeloverskriften. Det kan være nærliggende å anta at en del av artiklene var hentet fra nyhetsbyråer, for i form og innhold ligner de på senere artikler fra nyhetsbyråene, og at det rett og slett

har skjedd en glipp, tidsmessig press kan ha gjort at slurv ikke ble fanget og så videre, men det kan også hende at forfatteren med viten og vilje var utelatt. To av artiklene er krediter Associated Press (AP) fra Beirut, en artikkel fra Norsk Telegrambyrå/Deutsche Presse-Agentur.

Erik Loe hadde et slags historisk gjennomgang av konflikten med overskriften «**Fjerde runde i 25 års israelsk-arabisk krig**» (Loe, 08.10.1973) der sammenligningen til en lang boksekamp er påtagende. Loe bruker betegnelse «palestina-arabere», noe som skulle vise seg å være en sjeldenhet i en lang rekke artikler. Loe bruker betegnelse Palestina, Palestina-flyktninger og Palestina-arabere hele fem av de seks gangene ordet er brukt i avisen den dagen. Det at Palestina, palestinerne eller palestina-araberne i liten grad blir brukt, kan ses på som tegn på at Arbeiderbladet ikke så på krigen som en krig for å sikre palestinerne land og rettigheter, men for at Egypt og Syria skulle vinne tilbake tapt land og verdighet etter det forsmadelige tapet i 1967. Gjennom 16 avisutgivelser blir «Palestina/palestinerne/palestinsk» totalt brukt 47 ganger.

Loe hadde ellers bare én artikkel som omhandler krigen i løpet av de neste 15 avisutgivelsene. At han bare skrev 2 artikler i løpet av krigen har muligens en sammenheng med at han ble utenriksredaktør i januar 1973. I hans analyse av Sikkerhetsrådets resolusjonsforslag den 22.oktober, konkluderer Loe at partene sannsynligvis er like uenige nå, som de var i 1967. Tittelen sier sitt: «**Enighet om teksten – ikke om innholdet**» Resolusjon 242 ble enstemmig vedtatt 22. november 1967 og godtatt av de krigførende parter. Det betød ikke at de tolket resolusjonen likt, og denne ulike tolkningen dannet bakteppet for at de nå hadde fått en ny krig i fanget. Loe spår at den samme problemstillingen vil dukke opp på nytt, han skriver: «*Disse uforenelige tolkninger vil man støte på igjen med en gang partene, slik annet punkt i den nye resolusjonen forutsetter, nå skal starte iverksettelsen av alle deler av Sikkerhetsrådets resolusjon 242.*» (Loe, 22.10.1973)

Under overskriften «Midt-Østen siden 6-dagers krigen» gikk Arbeiderbladet gjennom de viktigste hendelsene fra 1967 til utbruddet av Oktoberkrigen. Ifølge den historiske gjennomgangen var det ingen tvil om hvem som var mest aktiv. Av de 22 episodene som er beskrevet var Israel den angripende og aktive part i 15 av hendelsene, eksempelvis: «*1. november 1968: Israelske kommandogrupper sprenger to broer over Nilen og ødelegger en stor transformatorstasjon*» og «*8. april 1970: Israelske fly*

angripe en egyptisk skole, 76 mennesker omkom» mens 2 av dem kan beskrives som en trefning, for eksempel «13. september 1973: Israelske og syriske fly utkjemper en luftkamp utenfor Syria, Israel hevder å ha skutt ned 13 syriske MiG-21 jagerfly» mens bare i 1 av tilfellene kan det virke som at Egypt var den angripende part, nemlig «11. juli 1969: Ved et egyptisk kommandoangrep i den sørlige delen av Suez-Kanalen blir 40 israelere drept» Gjennomgangen hadde ingen forfatter, men som man kan se senere hadde Bergens Tidende den eksakt samme fremstillingen, da kreditert de store nyhetsbyråene.

Arbeiderbladet hadde et samarbeid med den danske avisen Politiken og deres korrespondenter. Herbert Pundik var halvt jødisk og bodde i Tel Aviv, og Günther Adolphson som arbeidet fra Kairo. Av de to var Pundik den desidert mest aktive, med 8 artikler mellom 8. – 20. oktober. At hans sønn Uri (Møller, 2016) falt i krigen kan ha hatt sammenheng med at Pundik ikke hadde flere artikler etter 20. oktober. Adolphson skrev 3 artikler i løpet av krigens forløp.

I tillegg til samarbeidet med Politiken, hentet Arbeiderbladet inn flere bidrag fra norskfødte Kirsten Amundsen, journalist og professor ved California State University. Hun var tilfeldigvis på reise i Israel da krigen begynte og skrev et lengre reisebrev/krigsskildring/rapport, som Arbeiderbladet brukte 4 utdrag fra i løpet av krigen, det første 13.oktober og det siste 26.oktober. Av de tre journalistene med førstehåndskjennskap til krigen og omstendighetene, er det Amundsen som gjennomgår den mest interessante personlige reisen. I sitt første reisebrev/rapport var Amundsen nesten nesegrus i sin beundring av det israelske folk og landet. I rapporten med tittelen **«Israel er villig til å betale en høy seiers-pris»** (AP, lørdag 13.okt 1973) skrev Amundsen *«Dette folket som under mer normale forhold ofte blir kritisert for å være brå, for aggressive, er nå en modell for hensynsfullhet, selvbeherskelse og mot, ... kan man ikke unngå å føle sympati og respekt.»* (Amundsen, 13.10.1973).

Amundsen skrev videre *«Logikk er utilstrekkelig til å forstå, man må oppleve Israel og leve seg inn i folkets tankegang, minnes deres historie for å begripe den intensitet og den overveldende overbevisning de gir uttrykk for ...»* (Amundsen, 13.10.1973).

Senere rapporter viser at Amundsen moderer synet sitt betraktelig, noe også Arbeiderbladets lesere kan gjøre, gjennom å lese rapportene hennes. Den påfølgende mandagen kunne man tydelig lese inntrykk som krigens realiteter gjorde

med virkelighetsoppfatningen hos Amundsen. Hun skrev om møtet med en skadd syrisk soldat:

Soldaten var tilsynelatende den eneste i denne kolonnen som hadde overlevd sammenstøtet. Hans tank var den eneste som var noenlunde uskadd. Denne episoden skapte en ny stemning blant oss korrespondenter. På vei til kampområdet hadde vi sett gjennom Israels øyne, vært imponert av deres gode humør og mot. Vårt uventede møte med denne syriske soldaten og hans lidelser åpnet for en annen side av krigens historie. (Amundsen, 15.10.1973)

Den 23.oktober var Amundsen i Hebron, og hun var skarpt kritisk til de ultraortodokse jøder som hadde skapt en enklave midt i den palestinske bosetting, beskyttet av militære. I Kyriat Arba ble bildet klart for Amundsen:

Skjønt vestbredden har hatt økonomisk og sosial fremgang under israelsk okkupasjon, og skjønt Israels styrer har lyktes med å begrense terroristvirksomheten her, og skjønt de har opptrådd intelligent og hensynsfull, er og forblir de en okkupasjonsmakt.

Og den truende innrykning av israelere på deres land må nødvendigvis bli tatt som bevis blant vestbreddens befolkning for at Israel slett ikke har til hensikt å gi det tilbake til dem. (Amundsen, 23.10.1973)

I sin siste rapport fra Israel var det tydelig at krigens kynisme og politiske bakteppe har tatt fra Amundsen alle romantiske forestillinger.

De har vært på sørfronten i snart uker nå, de fleste, og det er en brutal, utmattende og ganske umenneskelig krig dette, ført som den er fortrinnsvis av tanks, raketter og krigsfly. Soldatene er jo for det meste redusert til å være brikker i et spill ... Soldatenes rolle er å arbeide, arbeide hardt for å forsterke posisjonene, holde transporten ved like, det er også å vente lange timer under en sterk ørkenisol, støvete og skitne – og det er å dø. Ikke noe særlig glamour over en sånn krig [...] (Amundsen, 23.10.1973)

Arbeiderbladets lesere fikk et innblikk i hvordan Amundsen gradvis gikk fra nesegrus beundring, til et balansert syn på krigen og til et kritisk blikk, spesielt på politikken og de militære lederne, men også på det israelske systemet, på «drømmen» om et stort og fritt Israel, der de blir okkupanter. Amundsen ante at ingenting var løst med denne

krigen, heller. Det så hun på de arabiske folkene hun møter på sin tur til Kyriat Arba. I rapporten med overskriften «**Intens fiendtlighet møtte oss i Hebron**» skrev hun:

Men ikke engang araberbarna her ga oss noe tegn på vennlig nysgjerrighet eller returnerte våre forsiktige smil da vi passerte dem på torget. Og da en ung gutt dro opp en pappistol og pekte den mot oss med et truende uttrykk i fjeset utbrøt vår israelske sjåfør: «Rull opp vinduet, fort og la oss til helvete komme oss ut av dette stedet»

Hva blir så skjebnen til de hengivne jøder i Kiryat Arba? Med deres innbitte vilje til å bli i et høyst fiendtlig arabisk land, er det neppe trolig at dette problemet kan bli løst selv om denne storkrigen blir avsluttet om kort til. Og hvis den varer ---? (Amundsen, 23.10.1973)

Arbeiderbladet hadde, som de andre norske avisene, et norsk blikk på krigen de første dagene. De søker norske kommentarer og uttalelser. Arbeiderpartiets fremste utenrikspolitiske talsmann på Stortinget, Knut Frydenlund analyserte kjapt og var skeptisk både til for mye arabisk suksess i starten, og det samme til Israel. Frydenlund så faren i at araberlandene vant i starten, da kunne de bli fristet til å utslette Israel. Dersom Israel vant for mye, var faren at de ikke vil finne seg i innblanding fra stormaktene. «**Knut Frydenlund ser flere faremomenter**» viste overskriften. Generalløytnant Odd Bull ble også intervjuet. Med sin unike bakgrunn som sjef for FNs observatørkorps, ble han brukt av flere av avisene. Bull mente araberne hadde gått til krig fordi de ville ha verdens oppmerksomhet rettet mot de rådende forhold i Midt-Østen, og de ville for enhver pris ikke bli glemt. Arbeiderbladet avsluttet sin første dekning av krigen med å konstatere at norske turister og kibbutz-arbeidere hadde det bra, Overskriften «**Ingen fare for norske i Israel**» var betryggende lesning for avisens abonnenter.

Tirsdag 9.oktober var tonen litt mer dramatisk: «**Turister hjem fra Israel: Visst var vi redde**» Det ble arbeidet hardt på det politiske plan for å få turistene trygt hjem, blant annet ved å sikre tilgang og tillatelse til å fly fra Lod-flyplassen i Tel Aviv, til tross for krigen. De to Arendals-jentene Aase Andersen og Unni Larsen kom seg trygt av gårde, men: «*Det skremte oss å forlate landjorda for å fly ut av Israel mens vi visste at det foregikk luftkamper rundt omkring*» Bildet av de to smilende jentene viser hvor godt det var å lande trygt på Fornebu.

Forsiden var preget av krigen. Foruten bildet av de to jentene fra Arendal, var det bildet av egyptiske tanks på vei over en provisorisk pelotongbro som dominerte forsiden. Den eneste som brøt opp nyhetsbildet fra Midtøsten var reklame for blant annet Farris kildevann og det nyeste nummeret av Hjemmet som kunne melde at Prins Haakon Magnus var døpt.

Allerede på krigens tredje dag (mandag 8.oktober) kom Sikkerhetsrådet sammen for å løse konflikten, men dette forsøket strandet. USA åpnet møtet med tre prinsipper for videre forhandlinger, alle tre på linje med Israels krav, noe som ble forkastet av rådet, og dermed skjøv USA videre over mot Israel. Børge Visby som var korrespondent i Washington skrev under tittelen «**Stormaktene jobber intenst i kulissen – Intet vedtak i Sikkerhetsrådet**» at «*Selv om det i amerikanske regjeringkretser gjøres et stort nummer av USAs diplomatiske bestrebelser, hersker det en alminnelig atmosfære av avmakt i tilknytning til initiativet for å sammenkalle Sikkerhetsrådet*» Han skriver videre: «*Det amerikanske initiativet kan sies å ha karakteren av en formalitet. Initiativtakerne har vel tenkt som så at det er bedre å anmode om innkalling av rådet enn å ikke gjøre noe som helst.*» (Visby, 08.10.1973). Visby hadde jevnlige rapporter fra Washington gjennom krigen, den 9., 13., 17., 18., 19. og 26.oktober kunne leserne få siste nytt om forhandlingene – og oljepolitikk fra den amerikanske hovedstaden. Visby, som jeg regner med var dansk journalist, korrespondent og forfatter, skrev nøkternt og nøytralt fra Washington.

Fra tirsdagsutgivelsen kunne man ellers lese gjennom to artikler som hevdet at Israel allerede hadde vunnet krigen i luften. «**Port Said Bombes**» og «**Britisk etterretningsrapporter: Israel har vunnet herredømme i lufta**» levnet liten tvil om at det israelske flyvåpenet fremdeles var sterkest. I tillegg skrev avisen om de involverte norske FN-observatørene gjennom to artikler, den ene (og sannsynligvis den andre også) var skrevet av Svein Andreassen. Under overskriftene «**Historiens best rapporterte kriger. Elleve norske observatører i kamplinjen**» og «**De norske FN-observatørene**» fikk man et innblikk i hvordan observatørene jobbet med rapportering og hvem de 11 norske var. Kaptein Didrik Birger Tjørswaag som tragisk nok ble drept av en israelsk bombe senere samme dag ble omtalt. I kraft av sin status som FN-observatør ble han midlertidig gitt graden Major. Til sammen var det 12 artikler og notiser i tillegg til en utenrikskommentar av Arne Arnesen den 9.oktober.

Neste dag var bombingene av Damaskus, som drepte den norske offiseren Tjørswaag, hans kone og lille datter, kun nevnt i en artikkel uten forfatter. Bildet av familien Tjørswaag minnet likevel leseren om krigen tilfældigheter og grusomme realiteter. Det eneste som brøt med total dominans av Midtøsten-krigen, var en notis på forsiden som fortalte at «**Brattelis regjering er klar søndag**» (Arbeiderbladet 10.10.73).

Israels bombing av Damaskus dominerte forsiden med overskriftene «**Bombing av Damaskus drepte mange sivile**», «**Israelsk flytokt mot Damaskus: Bombe drepte norsk kaptein kone og barn**» og «**30 russere omkommet i Damaskus**». Den siste saken skulle neste dag demontres av syriske talspersoner, det var altså en ikke-sak som nådde forsiden. Kilden var ingen ringere enn Sovjetunionens FN-ambassadør, Jakob Malik. Arbeiderbladet norske vinkling, bortsett fra den tragiske bortgangen til familien Tjørswaag, var to notiser som fortalte at mange frivillige ville reise til Israel, men ingen fikk lov og at norske sjømenn som seilte på Midt-Østen fikk et eget risikotillegg så lenge krigen varte.

De tre første dagene med krigsdekning i Arbeiderbladet viste et stort antall artikler, notiser og ledere, henholdsvis 14, 12 og 11 artikler/notiser med ledere/utenrikskommentarer i tillegg. Fra torsdag 11.oktober stabiliserer antallet artikler og notiser til mellom 7 – 9 frem til 17.oktober da antallet falt helt til 3 artikler, til gjengjeld kan med en viss velvilje hevde at både lederkommentaren til tildeling av Fredsprisen til Henry Kissinger og Le Duc Tho under tittelen «**Fredsprisen**» og utenrikskommentaren av Jahn Otto Johansen med tittelen «**Sovjets dilemma i Midt-Østen konflikten**» var innom krigen.

Frem til 17.oktober var krigen i Midtøsten den dominerende nyheten på alle forsidene. Da nyheten om tildelingen av Fredsprisen til Kissinger og Tho samt at Trygve Bratteli overtok som statsminister etter Lars Korvald, brøt med hegemoniet krigen hadde hatt til da. Fra 17.oktober – 26.oktober var alle avisens forsider preget av Midtøsten-konflikten, men den konkurrerte med andre nyheter.

Fra 18. oktober til 25.oktober ble antallet artikler redusert til mellom 3 og 5. Slik gikk det helt til 26.oktober da det etter flere dager med skjør våpenhvile så ut til roe seg ned. At USAs president Richard Nixon satte amerikanske styrker i beredskap etter at

Sovjet visstnok skulle ha tenkt å sende styrker til Midtøsten, gjorde at antallet artikler og notiser spratt opp til 9.

På hvilken måte skal man så tolke dekningen av krigen i Arbeiderbladets artikler og notiser?

Et forsøk på en kvantitativ analyse, noen tall: I løpet av 17 avisutgivelser er krigen på samtlige forsider, enten som den dominerende nyheten, eller ved å dele forsiden med andre viktige saker. Antallet artikler varierer mellom 14 (største antall) den 8.oktober og ned til 3 artikler (minste antall) den 17.oktober. Totalt skriver og gjengir Arbeiderbladet 120 artikler og notiser fra 8. – 26.oktober. NTB er den største bidragsyteren med 30 artikler og notiser, som oftest i samkjør med Reuter, men også i andre konstellasjoner. AP har 14 artikler og notiser og tillegg er det 6 notiser der både NTB og AP er kreditert, sammen med andre (DPA og så videre). Til sammen 50 av 120 saker er fra nyhetsbyråene, noe som utgjør 42%. 20 av artiklene er uten en tydelig forfatter. 17 artikler er skrevet av korrespondenter utenfra (8 av Pundik, 4 av Amundsen, 3 av Adolphson og 2 av NTBs Washington-korrespondent, Hans Kristoffersen). I tillegg kommer det en notis fra Bild Zeitung, et bidrag fra BTs korrespondent i Beirut, Lars Møller-Rasmussen, gjengivelse av Frydenlunds tale til Munkerud Arbeiderparti lokallagsmøte, et bidrag fra Arne Karstad i Bonn, 8 bidrag fra Arbeiderbladet Washington-korrespondent Børge Visby og en israelsk nyhetsformidler OHAD. Totalt gjenstår det da 21 bidrag med kjent forfatter fra Arbeiderbladets lokaler i Oslo.

Av de 120 artiklene og notisene er de aller fleste nøytrale eller nøkterne. 4 er hva jeg vil anse å være pro-israelske, mens 3 er å anse som pro-arabiske. Man kan dermed hevde at det er i lederne og utenrikskommentarene man må lete for å finne hva Arbeiderbladet mener om krigen. Noen ting kan man likevel legge merke til

Israel er nevnt desidert flest ganger i en eller annen form (Israel, israelske, israelerne og så videre). Hele 1022 ganger er Israel nevnt. Egypt er nevnt 447 ganger, Syria 192 ganger mens Palestina bare er nevnt 47 ganger. Arabere i en eller annen form er nevnt 213 ganger. Hvis man slå sammen alle ganger en eller annen form av enten egyptisk, syrisk, palestinsk eller arabisk er nevnt ser vi at det likevel ikke er like mange som israelsk (1022 mot 899 ganger).

Av aktørene i Midtøsten er det liten tvil om hvem som er den mest fremtredende skikkelsen. Moshe Dayan, Israels forsvarsminister, er nevnt 33 ganger i løpet av 17 avisutgivelser. I tillegg pryder bildet av ham med sin karakteristiske øyelapp avisen hele 4 ganger. Bilder som favoriserer Israel eller viser israelske styrker på offensiven hele 20 ganger, mens det bare er 6 bilder som kan sies å vise fremgang eller et positivt bilde av arabiske styrker. Den eneste aktøren i Midtøsten som er avbildet foruten Dayan er et nærbilde av Anwar Sadat.

Konklusjon av artikler, bilder og notiser fra Arbeiderbladet 8. – 26.oktober.

Nyhetsartikler, notiser og reportasjer som inngår i de ikke-redaksjonelle beskrivelsene av oktoberkrigen, er i all hovedsak nøytrale og nøytrale i sin form. Til tross for at Oktoberkrigen er den dominerende, eller blant de mest dominerende, nyheten gjennom 17 avisutgivelser, er de fleste sakene viderefremming av nyhetsbyråene. Disse virket, med sine ressurser, i større grad enn avisene selv til å gi flere talsmenn anledning til å kommentere hendelser, slik at begge sider av krigen fikk sagt sitt. Nyhetsartikler og reportasjer er derfor i all hovedsak nøytrale.

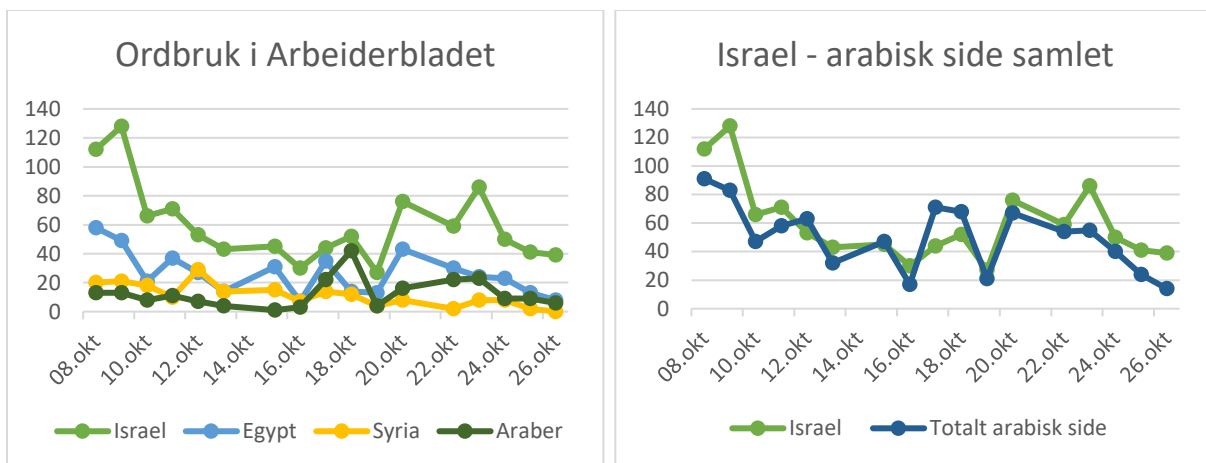
Reportasjene fra henholdsvis Pundik, Adolphson og Amundsen er, naturlig nok, i større grad preget av at de er der «det skjer». De snakker med folk gatene, de føler på atmosfæren, de lytter til nyhetene på radio og de ser militære på vei til – og fra fronten. Likevel evner de i stor grad til å nyansere bildet. De er ikke ensidige positive – eller negative, men prøver etter beste evne å gjengi det de opplever.

Slik ser tabellen for Arbeiderbladet ut:

Dato/or d	Isra el	Egyp t	Syri a	Palestin a	Arabe r	Super- makten e	FN	Mei r	Daya n	Sada t	Assa d	Kissing er	Kosygi n
08.10	112	58	20	7	13	0	5	4	1	2	0	3	0
09.10	128	49	21	1	13	1	23	0	1	0	0	2	1
10.10	66	21	18	0	8	8	12	1	0	2	0	3	0
11.10	71	37	10	0	11	0	1	3	0	0	0	0	0
12.10	53	27	29	1	7	6	1	0	6	1	15	0	0
13.10	43	14	14	0	4	1	4	1	0	0	0	11	0
15.10	45	31	15	1	1	0	13	0	1	0	0	0	0
16.10	30	7	7	5	3	2	7	0	1	0	0	0	0
17.10	44	35	14	2	22	4	1	7	0	7	0	1	0
18.10	52	14	12	13	42	4	4	1	5	1	0	2	4
19.10	27	13	4	1	4	0	7	0	2	0	0	0	0
20.10	76	43	8	1	16	8	3	0	2	0	0	0	1
22.10	59	30	2	0	22	3	2	0	5	1	0	0	0

23.10	86	24	8	7	23	5	5	1	1	0	0	11	3
24.10	50	23	8	6	9	0	15	1	2	1	0	2	1
25.10	41	13	2	2	9	10	21	0	0	3	0	1	0
26.10	39	8	0	0	6	12	30	2	6	0	0	14	0
Sum	102	447	192	47	213	64	15	21	33	18	15	50	10
	2						4						

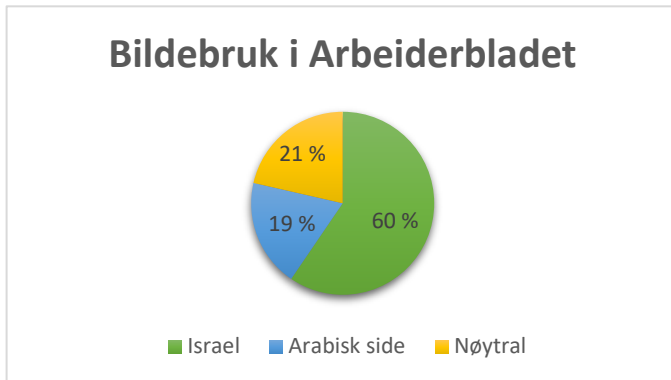
Grafisk fremstilling av ordene, Israel, Egypt, Syria og araber.

Når man samler den arabiske siden under ett, blir bildet ganske jevnt. Dekningen totalt er litt springende, som man ser av grafen. Tendensen er likevel en fallende kurve etter hvert som tiden går, men med noen hopp, spesielt fra 16. – 17, og fra 19. – 20. oktober for samlet arabisk side, mens Israel får et kraftig oppsving den siste uken, i forbindelse med fredsforhandlingene.

Innhold	Artikler og notiser				Bilder/tegninger/kart				Karikaturtegninger			
	Pro I	Pro A	Nøyt	Totalt	Pro Is	Pro Ar	Nøyt	Totalt	Pro Is	Pro Ar	Nøyt	Totalt
08.10	0	0	14	14	3	1	1	5				
09.10	1	0	12	13	1	3	0	4				
10.10	0	1	10	11	2	0	3	5				
11.10	0	0	7	7	0	2	0	2				
12.10	0	0	9	9	1	0	1	2				
13.10	1	0	7	8	2	0	2	4				
15.10	0	0	8	8	2	0	0	2				
16.10	0	0	8	8	2	0	0	2			1	1
17.10	1	1	1	3	0	2	0	2				
18.10	0	0	5	5	1	0	0	1				
19.10	0	0	4	4	2	0	0	2				
20.10	0	0	3	3	2	0	0	2				
22.10	0	0	5	5	2	0	0	2				
23.10	0	1	5	6	1	0	1	2			1	1
24.10	0	0	3	3	2	0	0	2				

25.10	1	0	3	4	1	0	0	1				
26.10	0	0	9	9	1	0	1	2				
Sum	4	3	113	120	25	8	9	42			2	2

Som man ser av tabellen og diagrammet, bruker Arbeiderbladet langt flere bilder av Israel i sin dekning av krigen, enn nøytrale eller bilder som viser arabisk side.

Konklusjon: Arbeiderbladet hadde gjennom artikler, notiser og billedbruk en nokså nøktern og nøytral dekning av oktoberkrigen. Bildebruken er gjennomgående mer israelsk vektlagt, men dette gjør ikke at dekningen totalt sett kan sies å være partisk.

Bergens Tidende

Da Morten Ivarsen skrev sin hovedfagsoppgave var hans konklusjon at BT var den avisen med mest distriktsprofil. I likhet med VG hadde BT en klart mindre dekning av krigen i 1967. NTB-Reuter var det foretrukne nyhetsbyrået, selv om avisen i 1967 også fikk enkelte nyhetsmeldinger fra NTB-AFP, og en del av artiklene kom fra korrespondenter fra Aftenposten.

Bergens Tidende rapporterte 14. september 1973 om luftkamper mellom syriske og israelske fly. Kilden var NTB-Reuter.

I likhet med de andre avisene i forskningen, var mandag 8.oktober første gangen BT hadde anledning til å formidle nyheter fra utviklingen i Midtøsten. Til tross for at BT hadde en klar distriktsprofil, var det lite som tydet på dette 8.oktober. En kart-tegning over Midtøsten og et stort bilde av israelske soldater som ventet på transport, ble fulgt av 3 overskrifter. Den mest dominerende var «**Brå slutt på den helligste av alle bots- og bededager: Israel gikk fra bønn til krig**» forfattet av BTs korrespondent i Jerusalem, Haim Mass. Krigen i Midtøsten var dominerende. Det som fikk plass på forsiden, foruten krigen, var nyhetsnotisene «**Fiskemjøl til mat – fabrikk i Kalvåg**»,

at det var en «**Stor dag for Brann**» og at det ble «**Regnvær**». I avisen kunne leseren fordype seg i totalt 14 artikler og en leder. Selv om krigen bare hadde vart i tre dager kunne en som leser fort danne seg et bilde av hvordan dette ville gå: «**Mot-offensiven er startet**», «**Israels iskalde strategi**», «**-Vi vinner!**», «**Araberlandene støtter Egypt, - men mer i ord enn gjerninger**» og «**Egyptis utenriksminister tror ikke araberne vinner**» levnet liten tvil om utfallet av krigen, sett ut ifra overskriftene. Det meste av de utenlandske artiklene var enten hentet fra NTB-Reuter/DPA/UPI eller fra intervjuer gjort med utenlandske medier og oversatt til norsk av ukjent forfatter (BT-journalist?). BT hadde en kort gjennomgang av Israels nære historie under overskriften «**Kampene fra 1967 til i dag**», fra nyhetsbyråene NTB-Reuter/DPA der de viktigste hendelsene hvert år, i kronologisk rekkefølge ble beskrevet. Denne gjennomgangen er ord – for ord den samme som stod i Arbeiderbladet, men der ble den altså ikke kreditert, og hadde en annen overskrift.

BT var raskt ute med å vinkle internasjonal stormaktspolitikk inn i krigen. «Gemytter i kok i New York» beskrev uroligheter utenfor både utenfor kontorene til den israelske – og den egyptiske FN-delegasjonen i New York. «**USA – diplomati på høygear for å stoppe krigen**» var den første av totalt syv artikler fra Washington-korrespondent Stein Savik. Savik var Aftenpostens korrespondent, men leverte altså også til BT. Han skrev fra Washington og formidlet nøytralt fra den amerikanske hovedstaden gjennom hele krigen.

Den lokale og norske vinklingen på krigen kom under overskriftene «**Turister i luftbro fra Tel Aviv**» der den norske ambassadøren Peter Graver kunne berette om tilløp til hamstring i butikkene, men ellers rolige forhold i den israelske storbyen, «**Nordmennene er alle i god behold**» kunne ekspedisjonssjef i utenriksdepartementet, Tim Greve fortelle, og «**FN-observatørene våre går i dekning**» opplyste oberst-løytnant Erling Lund ved Forsvarets Overkommando.

BT brukte generalløytnant Odd Bulls intervju med Dagsnytt som kilde til en artikkel. Bull mente at dette var en arabisk protest mot israelsk okkupasjon av Golan-høydene og Sinai-ørkenen.

Til tross for BTs distriktsprofil hadde avisen altså avisen svært mange artikler knyttet til krigen den første avisutgivelsen. Et intervju Moshe Dayan gjorde med israelsk TV, der han forklarte at israelerne hadde ventet et arabisk angrep, men at de hadde

meget god kontroll på forsvarslinjene, var klart pro-israelsk. «*Vi tviler ikke på at vi vil vinne, sa den israelske forsvarsminister*» (BT, 08.10.73). Den egyptiske utenriksministeren Muhammed Hassan el-Zayyat, fikk forklare det egyptiske perspektivet i et intervju med amerikansk fjernsyn: «*Vi kjemper ikke fordi vi er sikre på å oppnå en militær sier, vi kjemper fordi vi har retten på vår side [...]*», som dermed fremsto som klart pro-arabisk. Det er artikkelen skrevet av Haim Mass som vipper BTs deknningen av krigens første dager i israelsk favør. Mass skriver: «*Klart nok hadde Egypt og Syria benyttet seg av jødenes botsdag, de begynte krigen på Yom Kippur for å ta Israel på sengen [...] Israel handler i selvforsvar.*» Til tross for at reportasjen er noenlunde nøktern, bærer den preg av at Mass er i Israel og føler krigen tett på kroppen. Mass skriver totalt 6 reportasjer i tidsrommet 8. – 22.oktober, de fleste av dem er pro-israelske.

Tirsdag 9.oktober preger krigen også forsiden av avisen med den første og største overskriften «*Israelerne må savne meldinger og seirer*» av Haim Mass. Artikkelen akkompagneres av et bilde der Dayan konfererer med sine generaler på Sinai-fronten. Det er ikke godt å si om Mass bruker betegnelsen «hinterland» (Ravndal, 2020) bevisst, om det er en israelsk/engelsk oversettelse som ikke fungerte eller om betydningen av ordet har endret seg siden 1973. Mass skriver i ingressen: «*For Israels hinterland, landet mellom frontene, er krig i Midt-Østen alltid en blanding av engstelse, nerveslitende spenning og et intenst ønske om gode nyheter. Når slike nyheter lar vente på seg, melder utålmodigheten seg, somme tider også frustrasjonen.*» Det var nok ikke lett å distansere seg fra begivenhetene, all den tid Mass stod oppi det hele. Det lar seg ikke gjøre å finne informasjon om Mass på internett, men et søk i BTs arkiv, viser at Mass skrev for avisen mellom 1970 – 1988. Ironisk nok er det siste treffet i BTs arkiver på «Haim Mass» en artikkel med overskriften «**Bergens Tidende satser sterkt på utenriksstoff**» og i teksten: «*Vår korrespondent i Jerusalem, Haim Mass, fortsetter med å bringe analyser og bakgrunnsstoff fra Israel, ...*» (BT, 30.12.88).

Direktør Rune Hveem i Tjæreborg Reiser A/S kunne opplyse om at de jobbet med å få hjem de 28 nordmennene som selskapet hadde i Israel, men at de foreløpig ikke hadde stort nytt å melde, bortsett fra at «- Det er ingenting som tyder på at våre skandinaviske turister i Israel ikke har det bra».

Tirsdagsavisen kunne skilte med krigens andre lederartikkel, men ellers var det bare totalt 6 artikler den 9.oktober. To av dem omhandlet FN – og stormaktspolitikk, med overskriftene «**Neppe FN-løsning**» og «**Bresjnev og Nixon i stadig kontakt**» fikk leserne siste nytt fra NTBs New York-korrespondent og en artikkel uten forfatter, et samarbeidsskriv med underskriften «Aftenposten», «Bergens Tidende». De 6 artiklene var ledsaget av to kart-sketsjer som viste de to frontene, ved Golan-høydene og Sinai-ørkenen, samt bilde av egyptiske tanks på vei over pelotongbroer og et bilde av en israelsk soldat.

Onsdag 10. oktober var forsiden fremdeles preget av krigen. «**Kraftig israelsk bombing av Damaskus: Norsk offiser med familie omkommet**». Nyhetsartikkelen fra NTB-Reuter/UPI ble fulgt av nærbilder av Didrik Birger Tjørswaag og konen Jorunn Marie. Artikkelen kunne berette at for første gang siden krigens start hadde sivilbefolkningen blitt hardt rammet.

For tredje dag på rad hadde avisen ryddet lederplass til krigen, denne gang under tittelen «**Slik tenker Israel**». Lenger inne i avisen hadde tonen i overskriftene endret seg fra tirsdagen. Nå bar overskriftene «**Arabernes motstand hardere enn ventet**» og «**Israelsk frykt for store tap**» bud om at krigen ikke ville bli lett match for israelerne likevel, slik tirsdagsavisen kunne gi inntrykk av. Lars Møller-Rasmussen, som hadde base i Beirut, var en dansk journalist som skrev for den danske avisen Information, og senere Danmarks Radio. Han hadde sitt første bidrag til BT under overskriften «**Israel inn i Libanon?**» Det var en litt misvisende overskrift, siden artikkelen ikke handlet om et eventuelt israelsk angrep på Libanon i det hele tatt, men derimot var en situasjonsrapport over krigen, sett fra libanesisk side. Møller-Rasmussen kunne rapportere at «*Meldingene fra Sinai er fremdeles motstridende*» men samtidig at man i denne krigen kanskje hadde større grunn til å ta arabiske meldinger mer seriøst: «*Mange iakttakere bemerker at i denne krigen er araberne mer beskjedne og virkelighetsnære.*» (Møller-Rasmussen, 10.10.1973).

NTBs korrespondent i New York, Hans Kristoffersen meldte at det var en meget kjølig holdning til Israel i Sikkerhetsrådet under overskriften «**Dramatisk SR-møte avslører at FN er lammet**» Ifølge Kristoffersen var USA det eneste landet som stod last og brast med Israel, selv om Australia og Østerrike også «*kan tenke seg å gå med på et vedtak som oppfordrer de stridende parter å vende tilbake til de posisjoner de hadde før krigen begynte i forrige uke.*» (Kristoffersen, 10.10.1973). Kristoffersen

meldte siste nytt fra våpensendinger og vedtak i Sikkerhetsrådet gjennom totalt 4 artikler fra 10. – 23. oktober.

BT har som avslutning på onsdagsavisens dekning av krigen en opplisting av styrkeforholdet i Midtøsten, der alle landene som enten er involvert eller kan tenkes å bli involvert er med, under overskriften «**Styrkene i Midt-Østen**». Den interesserte leser kunne dermed fråse i oppramsing av diverse militære fly – tanks – og båtkategorier og antallet mann og utstyr i de forskjellige landene, for eksempel Israel: «*En hær på 300 000 mann med 1700 stridsvogner (amerikanske Patton og britiske Centurion) flyvåpenet hadde 488 kampfly blant annet amerikanske Phantom og franske Mirage-fly. Marinen hadde tre u-båter, en jager, 13 hurtiggående patruljebåter, ni motortorpedobåter og kystvaktbåter*» (BT, 10.10.73).

Torsdag 11.oktober har Spiro Agnew tatt over fokuset i BT. Den eneste nyheten fra krigen på forsiden av avisen er at «**De store engasjerer seg**». Stormaktene har begynt å engasjere seg i form av å sende utstyr til Midtøsten. Sovjet har ifølge artikkelen allerede begynt forsendelsene, mens USA visstnok har lastet et fly med israelske kjennetegn med raketter ved flåtebasen i Norfolk.

Lars Møller-Rasmussen hadde to nye artikler. Den ene var en spekulasjon om at den nordvietnamesiske generalen Giap muligens var i Damaskus, den hadde den passende overskriften «**Er general Giap i Damaskus -?**» Hans tilstedeværelse kunne i så fall passet bra, siden Nord Vietnam hadde god erfaring med å skyte ned amerikanske fly, med nettopp SA-6 antiluftvernraketter, de samme som Syria og Egypt brukte. I sin neste artikkel skrev Møller-Rasmussen at araberne har lært, både å være mer sannferdige i sin nyhetsformidling, men også taktisk, på slagmarken hadde de lært. Der de i 1967 mistet omtrent hele flyvåpenet på bakken, ubeskyttet, var flyene nå enten i luften, sikret i gode bunkerser eller beskyttet av antiluftskyts. Resten av torsdagsavisens dekning av krigen var artikler og notiser fra nyhetsbyråene, først og fremst NTB-Reuter.

Overskriften «**Arabernes motstand hardere enn ventet**» gav grunn til syrisk optimisme, men artikkelteksten bar bud om det om krigens nødeløse fremferd: «*Meldinger fra Golan-høydene går ut på at området mest av alt likner et spøkelseslandskap med kratere, brennende stridsvogner og ødelagt militært utstyr spredt utover og skyer av kruttrøyk.*» (NTB-Reuter, 11.10.1973)

Fredag 12. oktober kunne det synes som at krigen på Golan-høydene hadde gått i syrernes disfavør. Overskriften «**Israelerne mot Damaskus, syrerne har lidd store tap**» tydet i hvert fall i den retning. Ifølge Møller-Rasmussen hadde Damaskus Radio sluttet helt med å melde om fremrykninger på Golan-høydene og nå nøyde seg med å melde at «*våre tropper fortsatt holder stand mot fienden*».

BT synes ikke å ha noe fast mønster i sin dekning av krigen. I mange av utgivelsene samler avisen flere av notisene under overskriften «**Midt-Østen**» De fleste av disse er det NTB-Reuter eller bare Reuter som står for. Den første av flere slike samlinger av notiser stod på trykk fredag 12. oktober.

Det neste dagene var avisene preget av stort sett notiser og artikler fra nyhetsbyråene. Noen nyheter kom inn fra Aftenpostens korrespondent i Washington, Stein Savik som også skrev for BT. Noen bidrag kom fra Hans Kristoffersen, NTBs korrespondent i Washington og noen man må anta er samme mann, ellers er det Møller-Rasmussen som skriver fra Beirut som bidrar. Totalt skrev Møller-Rasmussen 11 artikler gjennom de 17 avisutgivelsene, noe som gjorde ham til en av BTs mest benyttede journalist/korrespondent under krigen. Møller-Rasmussen skrev nøktern og nøytralt, stort sett. Da han fikk være med og observere en palestinsk geriljagruppe fra fjellene mellom Libanon og Israel, ble han likefullt slått av hvor rolige og behersket de unge menn opptrådte. «*Før aksjonen møtte vi noen av soldatene. Det var unge menn, omkring 20 år gamle, anført av en forbausende lyshåret partisan som med sitt selvsikre, men stillferdige vesen minnet slående om mange av soldatene fra Israels kibbutzer.*» (Møller-Rasmussen, 20.10.1973)

Fra og med 18. oktober er Tomas Torsvik på plass i Tel Aviv. Han skrev 10 artikler fra 19. – 26 oktober. En del av dem er rene gjengivelser fra pressekonferanser med israelske militære, 4 av de 10 artiklene/referatene blir i så måte noe pro-israelske.

En kvantitativ analyse av BT i tidsrommet 8. – 26. oktober viser at løpet av de 17 avisutgivelsene er krigen omtalt på alle forsidene. På 10 av forsidene er krigen enten dominerende eller en av de dominerende nyhetene. Store overskrifter ble ledsaget av bilder som omhandlet krigen på 8 av avisforsidene, i tillegg til bilder av for eksempel Kissinger og Nixon, (26.10) et amerikansk hangarskip (18.10) eller bilde av den kinesiske utenriksministeren, Chiao Kuan-hua som skriker til den sovjetiske FN-ambassadøren Yakov Malik gjennom en mikrofon (24.10). Totalt hadde BT 164

artikler, reportasjer og notiser om krigen. I tillegg skrev avisen 5 lederartikler. 52 av avisens oppslag om krigen er notiser, altså usignerte nyhetsmeldinger fra nyhetsbyråene på mellom 10 – 20 linjer (ikke særlig mer enn 100 ord).

Av 165 nyhetsartikler, notiser og reportasjer står nyhetsbyråene for 80 av dem, noe som utgjør 49% av alle sakene. NTB er desidert mest brukt, enten alene 12 artikler/notiser, NTB-Reuter, 24 artikler/notiser eller en sammenblanding av NTB-Reuter/UPI/DPA 29 artikler/notiser. Møller-Rasmussen har 11 artikler, Savik har 7, Kristoffersen har 4 med hans signatur, men trolig 3 til der det står «Washington, NTBs korrespondent». Torsvik er ivrig, på sin knappe uke i Tel Aviv skriver han 10 artikler, men flere av dem er referater fra pressekonferanser. Nils Morten Udgaard har to artikler fra Moskva. Generelt er BT egne journalister, altså med unntak av Tomas Torsvik, svært lite engasjert i krigen. I starten er det noen bidrag med signaturen BT, blant annet noen intervjuer gjort med Tim Greve og Tjæreborg som omhandler tilstanden til de norske fastboende og/eller turistene i Israel. Til sammen 6 intervjuer og artikler er antakelig skrevet av journalister i Bergen, noe som kan tyde på at det har vært vanskelig å finne en lokal vinkling på krigen eller at de bevisst har valgt å prioritere det journalistiske kreftene på lokalsaker.

I 8 av artiklene eller notisene kommer det ikke tydelig frem hvem som er forfatter eller kilden.

Av de 165 nyhetsartiklene og notisene regner jeg 16 av dem som pro-israelske, 9-10 som pro-arabiske, altså en overvekt av artikler som er positive til Israel.

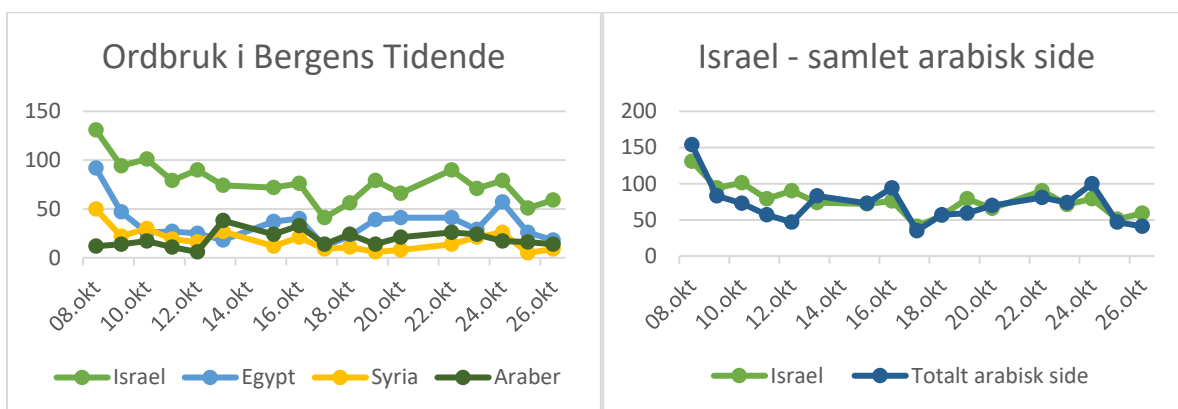
32 av 48 bilder som er brukt i avisene viser enten israelske soldater og ledere, eller bilder fra krigen som er fordelaktige for Israel. 8 av bildene viser enten arabiske ledere eller bilder fra krigen som er fordelaktig og Egypt/Syria. Resten av bildene viser enten nordmenn som på en eller annen måte er involvert i krigen, eller stormakts-relaterte bilder som Kissinger og Bresjnev som står og prater (BT, 22.10.73).

Slik ser tabellen for Bergens Tidende ut:

Dato/ord	Israel	Egypt	Syria	Palestina	Araber	Super-maktene	FN	Meir	Dayan	Sadat	Assad	Kissinger	Kosygin
08.10	131	92	50	2	12	6	24	2	5	3	0	2	0

09.10	94	47	22	0	14	3	6	1	1	1	0	2	0
10.10	101	26	30	5	17	2	19	0	0	0	0	1	0
11.10	79	27	19	4	11	2	0	4	1	0	0	0	0
12.10	90	25	16	2	6	5	8	0	0	1	0	1	0
13.10	74	18	27	4	38	2	13	0	0	4	2	12	0
15.10	72	37	12	0	24	0	4	0	7	0	0	3	0
16.10	76	40	21	3	33	4	5	0	1	0	0	1	0
17.10	41	12	9	1	14	1	0	5	0	15	0	0	0
18.10	56	22	11	2	24	3	9	1	5	3	0	0	7
19.10	79	39	6	0	14	3	2	1	5	6	0	2	2
20.10	66	41	8	2	21	1	3	0	1	3	0	7	5
22.10	90	41	14	1	26	8	7	0	1	4	0	10	2
23.10	71	29	21	6	24	5	0	1	1	4	1	3	0
24.10	79	57	26	11	17	4	15	4	1	3	0	10	0
25.10	51	26	5	1	16	4	7	2	2	4	0	4	0
26.10	59	18	9	0	14	5	26	4	11	4	0	14	0
Sum	1309	597	306	44	325	58	148	25	42	55	3	72	16

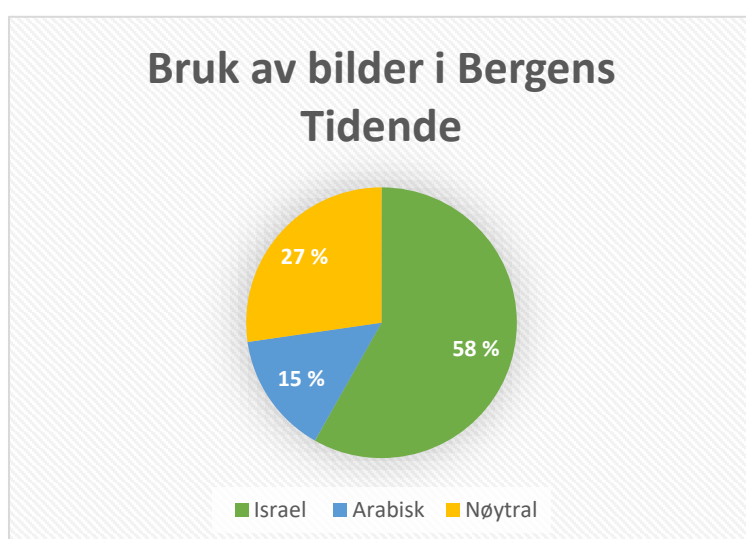
Bergens tidende er den avisen med totalt sett flest artikler, og dertil hyppigst bruk av de fleste ordene. 7 av de 13 søkeordene mine er det BT som bruker hyppigst, noe som er naturlig siden de har flest artikler og notiser.

Når man ser på det samlede antallet treff på Israel på den ene siden, og arabisk side på den andre, er grafene deres meget like. Det veksler fra avisutgivelse til avisutgivelse hvilken side som er mest omtalt.

Innhold	Artikler og notiser				Bilder/tegninger/kart				Karikaturtegninger				
	Dato/	Pro I	Pro A	Nøyt	Totalt	Pro Is	Pro Ar	Nøyt	Totalt	Pro Is	Pro Ar	Nøyt	Totalt
08.10	2	1	11	14	3	1	1	5					
09.10	1	1	4	6	2	1	0	3					
10.10	1	1	5	7	3	1	1	5					
11.10	0	0	10	10	2	0	1	3					
12.10	2	0	13	15	3	1	0	4					

13.10	0	0	12	12	2	0	2	4				
15.10	2	0	5	7	1	2	0	3				
16.10	0	1	14	15	1	1	0	2		1		1
17.10	1	0	14	15	2	0	0	2			1	1
18.10	2	2	10	14	0	0	3	3	1			1
19.10	1	1	6	8	3	0	0	3		1		1
20.10	1	1	11	13	2	0	0	2				
22.10	1	1	5	7	1	1	3	5				
23.10	1	0	5	6	2	0	1	3				
24.10	1	1	3	5	3	0	0	3				
25.10	0	0	3	3	1	0	1	2				
26.10	0	0	8	8	1	0	2	3				
Sum	16	10	139	165	32	8	15	55	1	2	1	4

Som en ser bruker BT i mye større grad bilder av israelske motiver enn arabiske eller nøytrale motiver

Konklusjon: Bergens Tidende bruker et stort antall notiser fra nyhetsbyråene. Disse er i all hovedsak nøytrale. Av de artiklene som er produsert av BT selv, viser tallene at BT er den avisene som i størst grad vektet artiklene den ene eller andre veien. BT er, i tillegg til VG, den avisen som i noen særlig grad bruker karikaturtegninger, i alt 4 stykker, der to er pro-arabiske. Det er ikke en veldig stor overvekt av pro-israelske artikler, 16 mot 10. Men det faktum at BT både har et flertall av artikler som er positive mot Israel, samtidig som avisen har en stor overvekt av bilder som enten viser israelske motiver eller arabiske motiver som viser israelsk fremgang, gjør at det totale inntrykket er at BT er litt pro-israelsk.

VG:

Morten Ivarsens undersøkelser av VG i under seksdagerskrigen i 1967 viste at VG i mindre grad enn de andre avisene brukte nyhetsmeldinger fra nyhetsbyråene, men at de hadde størst bruk av karikaturtegninger. Ivarsen spekulerte i om VG kanskje

ikke var like engasjert i konflikten, siden de ikke hadde så mye stoff (Ivarsen, 1995, s 42)

VG hadde sitt første oppslag om krigen den 8. oktober 1973 med krigsoverskriften «**Offensiven stanser opp – egypterne isoleres i Sinai. 400 tanks i israelsk dødsfelle**». Forsiden var totalt viet krigen, og den store, fete overskriften ble ledsaget av et mindre portrettbilde av Golda Meir og et stort bilde av israelske tanks, lastet på lastebiler på vei mot fronten. VG gikk ganske langt i å antyde at egypterne var på dypt vann, allerede. Avisen skrev blant annet

[...] den israelske mobiliseringen begynner å virke og at den arabiske offensiven er i ferd med å stanse opp ... Dermed står mer enn 400 egyptiske stridsvogner og flere tusen mann i ferd med å slippe opp for drivstoff og ammunisjon – og bli isolert i en dødsfelle i Sinai-ørkenen. (VG, 08.10.1973)

Ved siden av lederen på side 2 hadde Pedro (Kalleklev, 2022) tegnet Golda Meir, Moshe Dayan og en ikke-kjent israelsk offiser. Golda Meir: «Vel er det interessant at det var araberne som begynte, men viktigere er det at det også er de som kommer til å slutte-». Allerede på krigens tredje dag gikk Pedro langt i å antyde at det er Meir og Dayan som kommer til å stå igjen som vinnerne.

VG hadde fra den første dekningen av krigen en overskrift som markerte saker som omhandlet konflikten med svart bakgrunn og hvit skrift lød den: «**Midt-Østen i brann**», man kan kalle det en slags vignett. Eliav Simon ble den første som fikk en artikkel på trykk under denne samle-overskriften. Han skrev at dette var en «**Ny type krig**», i den forstand at det ikke kom til å bli en ny lett og kjapp seier. «*Dette er en krig som ikke «stemmer» fra israelsk synspunkt.*» Det er ikke godt å si hva Simon kan ha visst om egypternes og syrernes antiluftvern, men han var tydelig lite imponert over det israelske flyvåpenet: «*Men selv flyet har vist en tilbakeholdenhet som er uventet, og som har skuffet. Israelske jagerbombere ser ennå ikke ut til å ha gått innover Egypt. De har bare bombete fremrykkende egyptiske og syriske enheter.*» (Simon, 08.10.1973). I resten av artikkelen refererer Simon til israelske kommunikeer som sa at egyptiske panservogner var påført store tap og han siterer en israelsk offiser som mente at sluttkampene kunne trekke ut noen dager, men at ikke var tvil om hvordan slaget kom til å slutte – innerforstått med israelsk seier.

Den norske vinklingen fulgte et kjent mønster. 48 norske gruppereisedeltagere var ventet til Norge via Sveits. VG hadde en litt mer dramatisk vri på forsøket på å få hjem turister, overskriften «**Forhandlinger i det skjulte: 48 nordmenn hjem fra Tel Aviv**» kunne tyde på at her var det snakk om et høyt politisk spill -fra de involverte parter om å få disse viktige personene trygt hjem. Nærmere lesing av artikkelen avslørte derimot at direktør Kristiansen i Globus Reisebyrå hadde hatt telefonkontakt med nordmenn og andre forbindelser i Israel og fått ordnet hjemreise selv om alle ordinære rutefly var innstilt, ikke så veldig hemmelig kan det virke som.

Under overskriften «**Bølge av sympati mot Oslo-ambassaden: Nordmenn vil sloss for Israel**» kom det frem at mange nordmenn var villige til å gjøre humanitær innsats, gi blod eller bidra i produksjonen for å erstatte israelere som var blitt innkalt til krigstjeneste.

VG innhentet i større grad enn de andre norske avisene, egyptiske kilder og synspunkter på den første dekningen av krigen. Avisen hentet sitater fra den halvoffisielle Kairo-avisen Al Ahram som advarte befolkningen om at «**Kampen blir lang og hard**». VG tok også kontakt med Egypts Oslo-ambassadør som hevdet at «Landet er vårt!» og siktet da formoderlig til Israels fordømte okkupasjon av Sinaihalvøyen.

I likhet med de andre avisene i forskningen, hadde også VG en kort gjennomgang av Israels historie. Overskriften «Israels blodige historie» gav leserne en indikasjon på hva som hadde formet dagens Israel. VG hadde også et søkelys på de norske FN-observatørene, med bilde av 6 av dem, ingressen begynte med «*Det er ikke helt ufarlig å være FN-observatør i Midt-Østen akkurat nå*» noe som skulle vise seg å stemme.

VG benyttet, i likhet med de andre avisene, seg av generalløytnant Odd Bulls Midtøsten-ekspertise. Bull sa det samme til VG som andre medier, at han mente krigen kunne ses på som en protest mot den urett som ble gjort mot araberne, og at de for enhver pris ikke ville bli glemt. «*Hverken Egypt, Syria eller de øvrige araberstatene vil la FN og stormaktene sove i fred. Det er viktig for disse statene å understreke at det ikke vil bli fred i Midt-Østen før man er kommet frem til en løsning.*» (VG, 08.10.73)

Den første av totalt 3 analyser av Albert Henrik Mohn stod på trykk 8.oktober. Mohns artikkel med tittelen «Uavgjort etter to dager krig» ble ledsaget av et sjeldent bilde av Anwar Sadat ved fronten og en tegning som viste styrkeforholdene mellom Israel og nabolandene når det gjaldt stridsvogner og fly, samt et kart over Midtøsten som viste hvor landene lå, og hvor kamphandlingene foregikk. Mohn påpekte at situasjonen med sovjetiskbygde antiluftvern på egyptisk side gjorde denne krigen lite sammenlignbar med seksdagerskrigen: «*Egypterne hadde intet av dette under seksdagers-krigen i 1967, og en skal derfor vokte seg for å trekke for mange paralleller mellom den gang og nå*». (Mohn, 08.10.1973). Mohn konkluderer med at man ikke skal legge for mye vekt på meldingene om at egyptiske styrker er på vei inn i Sinai, for det er dette israelerne vil, ha dem bort fra den beskyttende paraplyen av artilleri og raketter. Mohn mener at egypternes målsetting var å ta så mye av østbredden av kanalsonen som mulig og deretter få til en våpenhvile, før israelerne rakk å ta området tilbake.

Det kommer ikke frem av avisen hvem som har skrevet hva, mange av artiklene er signert «VG». I en egen rammetekst fikk man likevel en oversikt over de av journalistene som medvirket. Reportasje: Svenn Helskog, Børre Berg Jacobsen, Kåre Kleivan, Dag Worm-Muller. I Beirut: Bengt Nordell. Totalt har VG 16 artikler den første avisutgivelsen, i tillegg til lederartikkel og satiretegning fra Pedro.

Tirsdag 9. oktober var nevnte Helskog allerede på plass i Israel. Under overskriften «**Extra: VG blant emigranter med EI Al til Israel, 'Svarte' fly med jagereskorte**» fikk leserne vite at Helskog fløy til Tel Aviv via Wien med EI Al, det israelske flyselskapet. Med i samme fly var det, ifølge Helskog, emigranter som kom for å fylle plassene etter ungdommene som kjempet ved frontene. Bildet som fulgte med på forsiden viste ryggen til en israelsk soldat, stridsvogner og et fly som kommer inn i bildet fra høyre. Etter alle solemerker er de artiklene som kommer fra Israel med ingress-signaturen «Tel Aviv (VG)» etter dette, skrevet av Svenn Helskog. Allerede på krigens fjerde dag, og i den andre avisutgivelsen om krigen, var Helskog svært produktiv, han skrev 6 eller 7 artikler den første dagen i Tel Aviv. Helskog formidlet uten følerier, men nyhetene han formidlet til VGs lesere favoriserte eller viste i stor grad israelsk fremgang og militær suksess, og ble i så måte pro-israelsk. I artikkelen som omhandlet fronten ved Suez med overskriften «**Israelerne presser voldsomt mot vest: Bitter strid om Suez-kanalen**» ble det benyttet et bilde fra det israelske

flyvåpenets parade. Artikkelen som derimot handler om krigen mot Syria, med tittelen «**Innbitte strider på begge fronter: Avgjørende slag på Golan-høyden**» brukte et bilde (UPI) fra Suez-kanalen som viste egyptiske tanks på vei over en pongtongbro.

Eilav Simon, som var korrespondent for Expressen, skrev sitt andre og siste bidrag til VG. Han spurte: «**Ble israelerne tatt på senga eller ikke?**» Chaim Herzog, tidligere sjef for den israelske etterretningstjenesten, ble sjokkert da han fikk rede på angrepet.

På krigens femte dag, og den tredje avisutgivelsen hadde VG både koblet inn stormaktspolitikk, og oljens betydning. Forsiden viste bilde av Ted Kennedy, den amerikanske senatoren, som sa: Send våpen til Israel. Libanesisk presse kunne opplyse om at sovjetiske eksperter deltok som rådgivere og at Sovjetunionen sendte krigsmateriell til bruk mot Israel. Som et svar på dette ville altså flere amerikanske politikere, med Kennedy i spissen, sende materiell til Israel. På side 5 kunne man lese videre i artikkelen fra AP/NTB/NTB-Reuter at «**Stormaktene inn i militær-oppgjøret: Våpen-strøm fra Sovjet**», overskriften ble ledsaget av et bilde av franske tanks på vei til araberne. De franske stridsvognene var riktignok på vei fra Marseilles til Saudi-Arabia, men likevel..

Svenn Helskog fikk oppleve litt av krigens utfordringer da han klokken 04 om natten opplevde at flyalarmen gikk og han måtte søke tilflukt i bomberommet på hotell Hilton. Overskriften «**Flyangrep mot Tel Aviv**» åpnet for dramatiske scener, men i artikkelen kom det ikke frem om noen bomber i det hele tatt falt over byen, eller om det bare var flyalarmen som gikk. Nok en gang hevdet VG at det ikke ting var som «normalt» Eilav Simon skrev at det var noe med krigen som ikke «stemte». Helskog skrev: «*Det er noe som er feil med denne krigen. Det er ikke som det skal være at israelerne må trekke seg tilbake og ikke stadig er på offensiven.*» (Helskog, 10.10.1973)

Resten av onsdagsavisen var viet den tragiske hendelsen der kaptein Didrik Birger Tjørswaag, konen og datteren ble drept. Først skrev VG om den syriske bombingene av en israelsk kibbutz, ikke langt unna kibbutzen der 13 norske piker bodde. Det var bombingene av disse israelerne ville gjengjelde da de bombet Damaskus, og altså drepte kaptein Tjørswaag med familie. Under tittelen «**Tjørswaags hjem rammet av rakett**» kunne man lese at familien ble drept under et israelsk bombeangrep mot

Damaskus. «*Flekkefjord-familien oppholdt seg i sitt hjem i diplomatstrøket da de israelske Phantom-flyene fikk inn en fulltreffer på den boligblokken Tjørswaag hadde sin leilighet.*» Det var kanskje å gå langt i å antyde at flyene siktet på boligblokken. Lengre ned i artikkelen er teksten moderert noe: «*Det var i første rekke forsvarsdepartementet og radio- og fjernsynsstasjonen de israelske jagerne hadde som siktemål.*» (VG, 10.10.1973). I likhet med de andre avisene i forskningen var det lite omtale av hendelsen i senere avisutgivelser, kanskje av hensyn til de to barna som var i Norge og nettopp hadde mistet foreldre og lillesøster.

Torsdag 11. oktober er krigen i Midtøsten fremdeles den desidert med dominerende nyheten i VG. «**Infiltrasjon i ly av nattemørket – Israelsk angrep over Suez**» dekket mesteparten av forsiden. Ved siden av overskriften var det et lite bilde av det som visstnok var et israelsk fly som hentet diverse raketter i USA. Den eneste saken som konkurrerer om leserens oppmerksomhet på forsiden er saken om Marion som trodde hun var gravid og gikk lykkelig gjennom svangerskapet, så viste det seg å ikke være noe foster likevel.

NTB-Reuter kunne melde om at israelske styrker for første gang under krigen hadde gått over Suez-kanalen i spesialoperasjoner.

Erik Sjøquist, som man må anta er den svenske journalisten Eric Sjöquist som skrev for Expressen, gav VGs lesere et innblikk i både de grusomme – og smått vakre sidene av krigen i intervjuet med en israelsk soldat, Nit Atir. Han kunne berette om dramatiske scener da avdelingen hans først forsvarte seg tappert mot et stort syrisk angrep, og etter eget sigende skal ha skutt til sammen 80 syriske tanks i stykker. Til slutt ble likevel overmakten for stor og de søkte tilflukt i en bunkers. Der kastet syrerne inn håndgranater for å tving dem ut. Samtlige av de 20 soldatene i bunkersen ble enten drept eller såret. Likevel skal Nit Atir i en senere anledning ha fått transportert ut to skadde syriske soldater og sørget for at de fikk medisinsk hjelp, på lik linje med israelerne.

Stormaktsvinklingen fortsatte denne utgivelsen. Bildet av flyet på forsiden ble fulgt opp med artikkelen «**USA og Sovjet med i «Utstyrs-krigen»**». Ulf Nilsson skrev at risikoen for en større katastrofe vokste, i og med at supermaktene nå var engasjert med våpenleveranser til de krigførende partene.

Svenn Helskog rapporterte fra Golan-høyden. Han kunne ikke annet enn å la seg imponere av israelerne: «Soldatene er slitne, men i besittelse av en ekstraordinær moral så langt vi har kunnet konstatere det.» Kanskje er det ham selv han skriver om når han beskriver at: «*Utenforstående, som plutselig kommer inn i krigssonen lar seg lett forundre over at soldatene holder ut.*» (Helskog, 11.10.1973)

Et TV-intervju med Golda Meir ble gjengitt. Meir la skylden i stor grad på Sovjetunionen siden de hadde forsynt Egypt og Syria med våpen og utstyr. Meir advarte i samme sleng mot at de ville bli en tøff krig.

Mange spør i dag hvor lenge denne krigen vil vare. Jeg er ikke sikker på at dette vil bli en «seksdagers-krig», men jeg tviler allikevel ikke på at dere alle er enige i at det viktigste for oss er å avslutte krigen, og å avslutte den med seier for oss, selv om det vil ta mer enn seks dager. La oss være fornuftige og si tingene slik de er: Dette kommer til å bli en hard og blodig kamp. Prisen vil bli høy for å vinne kampen. Den aller dyreste prisen som tenkes kan er våre menn, brødre og sønner. (VG, 11.10.1973)

Til slutt kunne torsdagsavisen melde at det var begynt å bli mangel på en del varer i Jerusalem og at prisen på blant annet mel hadde steget til nesten dobbel pris, fra 34£ til 60£ for en sekk.

Fredag 12. oktober hadde VG sin andre leder som tok for seg krigen. Med tittelen «**Ingen fred i sikte**» tok lederartikkel opp tråden fra Meirs TV-intervju der hun ikke så for seg en ny seksdagerskrig, men at det ville trekke ut i tid. Forsiden på fredagsavisen er preget av overskriften «**Israel: Golan-krigen er over – Vi rykker «non-stop» Damaskus**», som refererte til at mange av de israelske tanksene hadde «NON-STOP DAMASKUS» påmalt sidene. Ifølge ingressen på forsiden viste nå stormaktene større tilbakeholdenhet med tanke på å forsyne de krigførende partene militært utstyr.

På side 7 skrev Pehr Thermaenius, som jeg antar skrev for svenske Expressen, at Israel neppe hadde utviklet atombomben. Under overskriften «**Atom-anlegg – men ingen bombe**» skrev Thermaenius at Israel hadde alt som trengtes for å lage kjernefysisk våpen, men ikke hadde gjort dette ennå. Hvis man skal tro den historiske gjennomgangen til nettstedet The Nuclear Threat Initiative, hadde Israel på denne tiden allerede utviklet sine første atomvåpen (NTI, 2014).

Svenn Helskog fulgte opp forsiden på side 8 og oppsummerte krigen på tre fronter, Golan-høyden, Sinai og på sjøen. I nord virket det som initiativet var fullstendig i israelernes hender, og ifølge Helskog var det lite syrerne kunne gjøre. «[...] det sies at det umulig for syrerne å stoppe det israelske angrepet.» I sør, var det mer uklart, og den uavklarte situasjonen var det som hindret journalistene, deriblant Helskog å få komme nært fronten. Helskog så liten grunn til å tvile på at israelerne tenkte på journalistenes sikkerhet. «*Stemningen var også påtagelig nervøs i det militære hovedkvarteret i Tel Aviv i natt. Kommentarene var sparsomme – samtidig som offiserene legger for dagen en ærlig vilje til å fortelle verden hvordan stillingen egentlig er for Israel.*» (Helskog, 12.10.1973).

I en annen artikkel, på side 9 virket situasjonen på Golan-høydene mer uavklart. Overskriften «**Blodbad i vente**» og ingressen som forteller at «*Syrerne sitter godt dekket i sine stillinger, som ligger noen kilometer bak våpenhvilelinjen fra 1967*» kan indikere at det er israelerne som kan vente seg mange tap, men lengre ned i artikkelen kommer det frem at det er den israelske omringningen av egyptiske styrker i Sinai som skal føre til tap av menneskeliv. «*Målet er å unngå at en eneste egypter i Sinai slipper tilbake til Egypt. Det blir et forferdelig blodbad, men de israelske styrker er fast bestemt på å nedkjempe fienden.*» (Helskog, 12.10.1973).

Albert Henrik Mohn skrev sin andre analyse av konflikten. Mohn skrev nøkternt og tilsynelatende hadde han stor innsikt i konflikten. Han falt igjen for fristelsen å bruke språklige bilder fra andre arenaer. I sin første analyse skrev at det var uavgjort i åpningsrunden, som i en boksekamp. Denne gangen brukte Mohn det gamle bildet av Israel som en bibelsk David, og araberstatene som Goliat:

Ideen om at Israel bare kan vinne en lynkrig, men er dømt til å tape en styrkeprøve som strekker seg over uker og måneder, er fast forankret i den egyptiske og syriske generalstab. Når David ikke har flere steiner til slyngen, skal Goliat trampe ham i hjel. Utmattelse er nøkkelordet i arabernes strategi [...] (Mohn, 12.10.1973).

Mohn forutså at israelerne måtte gjennomføre opprenskningsaksjoner på vestbredden av Suezkanalen, noe som stemte. Mohn spådde også at israelerne minst hadde forsyninger til å holde i tre uker, og mer. Mye grunnet at Dayan hadde ansvaret, noe han både var god på - og tok på alvor.

De fem første avisutgivelsene, mandag – fredag, hadde VG henholdsvis 16, 12, 13, 10 og 10 artikler og notiser som omhandlet krigen. VG brukte i liten grad korte notiser som de andre avisene, men hadde et par korte notiser fra NTB fredag 12. oktober. Fra og med lørdag 13. oktober virket det på mange måter som litt av nyhetsinteressen falt i VG. Fra et høyt antall artikler og bilder, endret nyhetsbildet seg altså fra lørdagen. Det var Svenn Helskog som stod for det meste av det som ble produsert av saker. Helskog skrev sannsynligvis 3 av 4 saker på lørdagen, 5 av 7 på mandag 15. oktober. Neste gang krigen dominerte forsiden var den 16. oktober, da var Helskog på plass ved sørfronten og et lite portrettbilde av Helskog ledsages av overskriften: «**VGs medarbeider i krigen. Først ved Suez**» Etter tirsdag 16. oktober preget ikke krigen verken forsiden eller avisen før mandag 22. oktober, da preget fredsforhandlingene hele forsiden. «**Kissinger til Israel i dag: Freden faktisk klokken 18?**» bildet som fulgte overskriften var forhandlinger mellom Bresjnev og Kissinger i Kreml. Tirsdag 23. oktober var det bilde av israelske soldater som leste om våpenhvilen, men overskriften fortalte at det var «**Stadig skyting i natt**» Bortsett fra lederartikkel 25. oktober var det stort sett bare nyhetsbyråene og deres notiser VGS lesere fikk de siste dagene frem til 26. oktober.

Noen tall og et forsøk på å analysere VG kvantitativt. VGs dekning av krigen skiller seg ganske kraftig fra de andre avisene. VG benyttet i liten grad nyhetsbyråene, annet enn til bilder. Av totalt 112 nyhetsartikler, reportasjer og notiser utgjør nyhetsbyråenes bidrag bare 28 stykker, dette utgjør omtrent 25% av sakene. AP har flest bidrag med 10, NTB har 7, inkludert 2 fra korrespondent Hans Kristoffersen i Washington, NTB-Reuter har 4 og resten er en samskriving av NTB/Reuter/UPI/AP.

Albert Henrik Mohn skrev tre gode analyser av situasjonen 8., 12. og 16. oktober. Diverse journalister fra svenske Expressen hadde bidrag, det er usikkert om de skrev eksklusivt for Expressen med norske oversettelse, men jeg regner det som at de skriver for VG, Ulf Nilson, Eric Sjöquist, Eilav Simon, Pehr Thermaenius og Gunne Hammarström. I tillegg benyttet VG tegning av Magnus Gerne i avisen tirsdag 9. oktober.

Den journalisten som virkelig skilte seg ut, og på mange måter drog lasset for VG, var Svenn Helskog. Han reiste til Israel så fort anledningen bød seg, selv om han nok bidro i nyhetsartiklene som VG publiserer 8. oktober også. Fra tirsdag 9. oktober var han på plass i Israel og han skrev mye. Det er ikke alle sakene som var direkte

signert Svenn Helskog, men det står gjerne samlet på en side med en rute med portrett av Helskog på venstre side, og rammen rundt viste «Krigen – i Midt-Østen, Svenn Helskog ved fronten» Derfor er det rimelig å anta at minst 46 av sakene var skrevet av Helskog selv, eller i samarbeid med ukjent medarbeider.

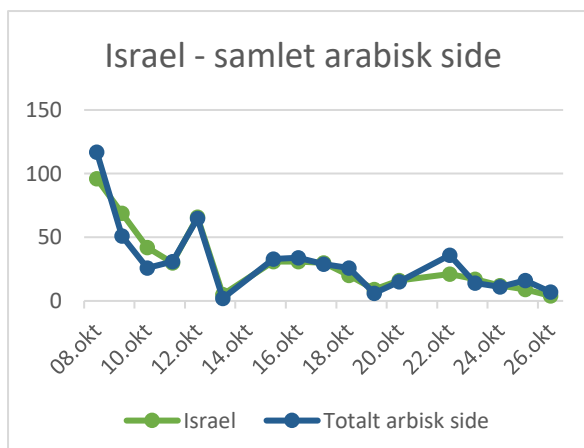
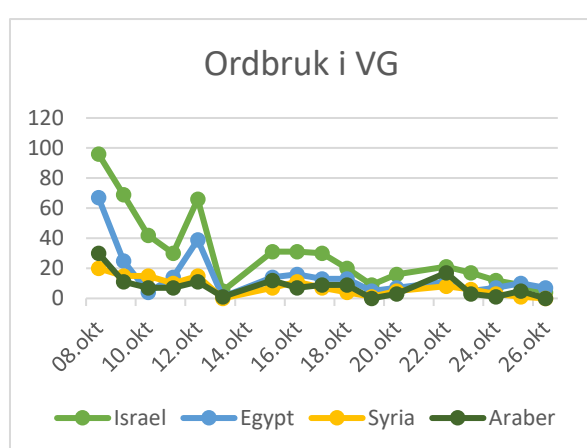
Som tabloid avis var naturlig nok VG dekning av saken mer sak-preget, dramatiske overskrifter – med krigstyper, både med tanke på utviklingen av krigen, men også de mellommenneskelige historiene, dramatikken. VG brukte, som skrevet over, desidert færrest nyhetsnotiser fra nyhetsbyråene, og satset i stor grad på egenproduserte saker, da i stor grad Helskog. Helskog har trolig vært mer opptatt av hva han har opplevd og følt på kroppen, enn å ta for seg internasjonal politikk, og de øverste lederne i Israel, som nok det ikke var mulig å komme i kontakt med på noen som helst måte for en norsk journalist. Overskrifter som «**18-årig pike haiket til fronten: Blodig, forelsket og gråtende**» (VG, 14.10.73), «**I natt elsket jeg sersjanten**» (VG, 20.10.73) og «**Bleke fotografer**» (VG, 23.10.73) fortalte mer om det menneskelige drama enn om stormaktsspill. Disse sakene passet dermed også bedre inn i VG profil som leservennlig og sensasjonspreget. VGs lesere måtte også i langt mindre grad forholde seg til aktørene i krigen. Golda Meir varr med sine 16 treff den aktøren som ble nevnt flest ganger, så fulgte Moshe Dayan med 12 og Anwar Sadat med 7 treff. Hafez Al-Assad ble bare nevnt 1 eneste gang i løpet av 17 avisutgivelser. Den 16. oktober ble Assad nevnt i en sak som handlet om Jordans begrensede bidrag i krigen under overskriften «**Hussein frykter knusende gjengjeldelse: Jordan trekkes etter hårene**» (Mohn, 16.10.1973)

8. oktober er dagen med flest treff for både «Israel», «Egypt» og «Syria» med henholdsvis 96, 67 og 20 treff (jamfør vedlegg bla bla) og så er det en fallende tendens utover krigen, med noen små variasjoner. Israel/israelsk/israelerne og så videre blir nevnt 508 ganger til sammen, Egypt/egyptisk/egypterne og så videre blir nevnt 258, og Syria/syrisk/syrerne og så videre 128 ganger. Bildebruken til VG skiller seg også ut. Den 8. oktober bruker VG 11 bilder som har med konflikten å gjøre, i tillegg til karikaturtegning av Pedro. Utover krigen så faller antall bilder i takt med antall saker, før det får et oppsving på slutten, med 5 bilder både 22. og 23. oktober i forbindelse med fredsforhandlingene. Flere av bildene er situasjonsbilder, for eksempel tanks på vei et eller annet sted, men det kommer ikke frem hvilken side de er på.

Slik ser tabellene for VG ut:

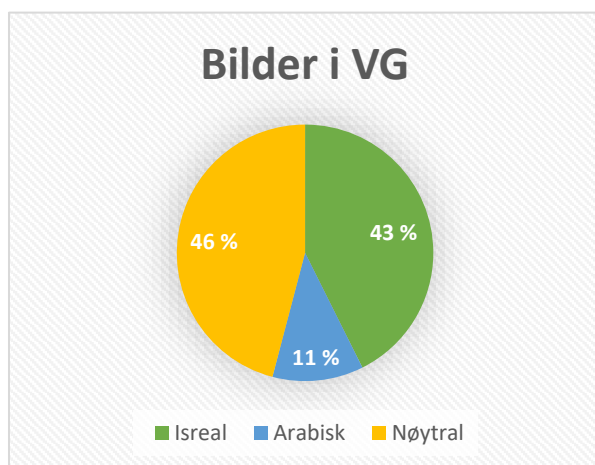
Dato/or d	Israe l	Egyp t	Syri a	Palestin a	Arabe r	Super- makten e	F N	Mei r	Daya n	Sada t	Assa d	Kissing er	Kosygi n
08.10	96	67	20	1	30	3	12	2	1	2	0	0	0
09.10	69	25	15	0	11	0	3	4	2	0	0	0	0
10.10	42	4	15	0	7	3	10	0	1	0	0	0	0
11.10	30	14	10	0	7	1	0	5	0	0	0	0	0
12.10	66	39	15	0	11	1	4	0	2	1	0	0	0
13.10	5	1	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0
15.10	31	14	7	13	12	0	0	0	1	0	0	0	0
16.10	31	16	11	0	7	0	0	0	0	1	1	0	0
17.10	30	13	7	1	9	0	0	4	0	0	0	0	0
18.10	20	13	4	1	9	0	0	0	0	2	0	0	0
19.10	9	5	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
20.10	16	7	5	0	3	0	0	1	0	0	0	2	0
22.10	21	11	8	0	17	8	7	0	1	1	0	4	0
23.10	17	5	6	0	3	0	7	0	0	0	0	0	0
24.10	12	7	3	0	1	0	3	0	4	0	0	0	0
25.10	9	10	1	1	5	3	15	0	0	0	0	0	0
26.10	4	7	0	0	0	4	6	0	0	0	0	2	0
Sum	508	258	128	17	133	23	67	16	12	7	1	8	0

VG utpeker seg som den avis som har færrest treff på samtlige ord. VG var en tabloid avis, noe som fysisk sett gav mindre spalteplass. Den var – og er- også tabloid i den forstand at den skulle appellere til leserne i den forstand at den skulle bli fristet til å kjøpe den, siden den var en løssalgsavis.

Grafene for Israel og samlet arabisk side følger hverandre gjennom hele krigen, med noen små avvik. Med tanke på at VG hadde forholdsvis få treff per ord viser dette en gang jevn fordeling.

Innhold	Artikler og notiser				Bilder/tegninger/kart				Karikaturtegninger			
	Dato/	Pro I	Pro A	Nøyt	Totalt	Pro Is	Pro Ar	Nøyt	Totalt	Pro Is	Pro Ar	Nøyt
08.10	4	1	11	16	6	1	5	12	1			1
09.10	5	0	7	12	4	1	3	8				
10.10	0	0	13	13	1	2	4	7				
11.10	4	0	6	10	3	0	3	6				
12.10	4	0	4	8	2	0	2	4			1	1
13.10	1	0	3	4	0	0	0	0				
15.10	1	0	6	7	1	1	1	3				
16.10	0	0	5	5	1	0	2	3				
17.10	1	0	4	5	1	0	0	1			1	1
18.10	2	0	1	3	0	1	0	1				
19.10	1	0	0	1	0	0	1	1				
20.10	2	0	2	4	1	0	1	2				
22.10	1	0	7	8	2	1	1	4			1	1
23.10	2	0	6	8	3	0	2	5				
24.10	0	0	2	2	1	0	0	1				
25.10	0	0	2	2	0	0	0	0				
26.10	0	0	4	4	0	0	3	3				
Sum	28	1	83	112	26	7	28	61	1		3	4

VG er den avisen som uten tvil bruker flest nøytrale bilder. En stor andel av disse er for eksempel bilder av amerikanske politikere.

Konklusjon: VG er den avis som samlet sett har en mest pro-israelsk dekning av oktoberkrigen. Det er viktig å ta med i betraktningen at VG var en løssalgsavis, og at det derfor var et poeng for dem å ha overskrifter med «krigstyper», store blokkbokstaver i fet skrift. Sakene skulle selge avisen. Hvis det generelle inntrykket var at det norske folk i stor grad sympatiserte med israelerne, er det kanskje ikke så rart at en løssalgsavis som VG skrev artikler de trodde ville appellere mer til leserne enn arabisk-vennlig vinkling. Uansett ser man av tabellen at 28 – 1 i saker som

favoriserer Israel er en ganske entydig vinkling. Likevel ser vi også at en stor majoritet, 88 artikler og notiser, er nøytrale.

Aftenposten

Da Morten Ivarsen i 1995 undersøkte Aftenposten utgivelser i 1967, så han at avisen brukte de store nyhetsbyråene i utstrakt grad, og generelt «var den avis som hadde den største nyhetsdekning av Midt-Østen-konflikten ut av de fire avisene jeg har undersøkt.»

Oktoberkrigen er også dekket grundig i Aftenposten, men dekningen er nok jevnere enn den var i 1967, for Aftenposten skiller seg ikke nevneverdig fra de andre avisene i antall nyhetssaker og notiser. Det som skiller AP fra de andre, både i 1967 og i 1973 er antall egenproduserte saker fra korrespondentene rundt omkring i verden. Under seksdagerskrigen i 1967 hadde Aftenposten korrespondenter iblant annet Kairo, Israel, Washington/New York, London, Paris og Moskva (Ivarsen, 1995). I 1973 hadde ikke AP en fast korrespondent i verken Kairo eller Tel Aviv, men Per A. Christiansen dekket Midtøsten fra Beirut.

Aftenposten hadde, som de andre avisene i forskningen, sin første utgivelse med dekning mandag 8. oktober. Allerede den første utgivelsen viste Aftenposten bredden i korrespondanse, med bidrag fra Beirut, New York, Moskva og Washington.

Den første forsiden var preget av to bilder, det ene av Egypts krigsminister, general Ahmed Ismail, og det andre av israelske barn og ungdommer i en bombardert landsby. Overskriften «**Bred israelsk motoffensiv er ventet**» levnet liten tvil om at korrespondent Per A Christiansen i Beirut hadde fått opplysninger i løpet av helgen at Israel hadde klart å stanse den arabiske offensiven. Det gikk ikke frem av overskriften at det var kamper på to fronter, men i teksten kunne man lese at det var to forskjellige kampområder. «*Sent søndag kveld syntes det som om Israel forberedte en avgjørende motoffensiv på de to frontavsnittene*» (Christiansen, 08.10.73). I likhet med de tre andre avisene i forskningen, var også AP opptatt av å ha en norsk vinkling på konflikten. Overskriften «**Bra med de norske i Israel og Egypt**» fortalte leseren også noe om situasjonen i Egypt, mens leseren ikke fikk vite noe om eventuelle nordmenn i Syria. Aftenposten hadde som eneste avis fått kontakt med ambassadøren i Kairo, Tanered Ibsen, som gjennom en telexsamtale med

Aftenposten kunne beskrive utstrakt hamstring i Kairo, men ellers rolige forhold. Han utelukket ikke en full krig. «*Ifølge egypterne er det israelske flyangrep foreløbig rettet mot tropper og militære flyplasser, men man utelukker ikke at kampene raskt kan utvikle seg til total krig, sier Norges ambassadør i Egypt, Tanared Ibsen, til Aftenposten*» (Aftenposten, 08.10.73)

Med overskriften «**Norske FN-observatører og familier i Midt-Østen**» fikk man indirekte et visst innblikk i de nordmennene som befant seg i Syria eller på Golan-høydene, på grensen mellom Israel og Syria. I saken snakket Aftenposten med major Jacob Grønning ved Forsvarets Overkommando. Han kunne fortelle at de ved flere anledninger var påvist at skudd var blitt avfyrt med den hensikt å treffe observatøren. Med tre drepte og syv skadde FN-observatører i alle de årene med konflikter, slo en uoffisiell norsk rapport slo fast at «*Det betraktes som et usannsynlig hell at ikke flere observatører er drept*». (Aftenposten, 08.10.73)

Aftenposten tydde også til Odd Bulls intervju med Dagsnytt der han understreket at dette var mer ment som en væpnet protest enn en full krig.

I likhet med de andre avisene gikk også Aftenposten gjennom Israels brokete fortid. «**25 år med bitter strid**» var en gjennomgang av historien siden opprettelsen av staten Israel i 1948. En illustrasjon viste hvordan Israels landområde ble utvidet hver gang landet havnet i konflikt med nabolandene. Den usignerte saken var en god, nøytral gjennomgang av viktige hendelser, og trakk i tillegg inn FN-resolusjonen, storpolitikk og olje.

Som eneste avis hadde Aftenposten med en stor bildekollasj med bilder fra Associated Press. Av de åtte bildene var fem av israelske motiver, to av arabiske og det siste av engelske avisforsider. Overskriften var «**De første døgn i en hard tre-fronts krig**» og bildene fanget på mange måter essensen i de mange sidene av en krig, fra en smilende Moshe Dayan på pressekonferanse, israelske frivillige som stod i kø for å gi blod, til Anwar Sadat i uniform.

Totalt viet Aftenposten 17 artikler og notiser, en lederartikkel, 7 bilder av ulik størrelse og 3 tegninger, i tillegg til nevnte bildekollasj den første dagen med avisdekning. Aftenposten hadde dermed den bredeste og grundigste dekningen av krigen mandag 8. oktober.

Tirsdag 9.oktober preget Moshe Dayan forsiden med sin karakteristiske lapp over øyet, tydeligvis i samtale med israelske offiserer. Associated Press-bilde hadde underteksten «*Forsvarsminister Moshe Dayan står igjen i sentrum for begivenhetene på israelsk side*» Man kunne med dette nesten anta at den jevne Aftenposten-leser skulle kjenne forhistorien til både Israel og Dayan, noe de vel muligens gjorde.

«**Israel sikker på snarlig seier**» lød overskriften på fremsiden. Christiansen rapporterte fra Beirut, der han nok hadde tilgang til et rikt monn med kilder. Han tolket de ulike kildene etter beste evne.

Uklarheten omkring den militære situasjon på frontene var sent mandag kveld fremdeles stor. Det er imidlertid klart at Israel nå har mobilisert alle sine styrker. Dette kan føre til et vendepunkt i krigen, kanskje allerede tirsdag, muligens onsdag. På israelsk hold hevder man at dette vendepunkt allerede er nådd. Egyptiske meldinger påstår det motsatte ... (Christiansen, 09.10.1973)

Christiansen virker med dette som grunnleggende skeptisk til å ta informasjon fra de forskjellige lands talspersoner for god fisk. Han virker å være positivt innstilt til de israelske styrkers militære kapasitet, men han godtar ikke uten videre påstanden om at vendepunktet allerede er nådd.

Da Morten Ivarsen undersøkte utgivelsene fra 1967, fant han at de inneholdt et stort antall karikaturer. «*Fra midten av mai til ut juni måned hadde Aftenposten 11 karikatur-tegninger som omhandlet konflikten i Midt-Østen*» (Ivarsen, 1995). Det var derfor noe overraskende å konstatere at i 1973 hadde avisen bare en karikaturtegning de 17 utgivelsene som er med i forskningen, nemlig en karikaturtegning av den tysk-nederlandske tegneren Fritz Behrendt med overskriften «Krigen og oljen» den 9. oktober.

Tirsdagsutgaven viste igjen Aftenpostens styrke – og bredde i korrespondansebidragene sine. Christiansen hadde ny artikkel inne i avisen. På side 6 fortsatte han, denne gangen under overskriften «**Israelsk overtak i nord, kjemper i syd. Blodig tredje dag**». Korrespondent Stein Savik rapporterte fra Washington. Arne B. Thorbjørnsen skrev fra New York med tittelen «**Neppe FN-enighet**» Nils Morten Udgaard skrev fra Moskva at «**Sovjet holder forsiktig linje**» mens Aftenpostens medarbeider Johnny Flodman kunne rapportere om «**Bølger av fly over Golan**» fra en liten landsby i Syd-Libanon. Alle korrespondentene rapporterte nøktern fra

begivenhetene. Selv Flodman som bevitnet harde kamper og stor dramatikk, klarte å forholde seg nøytral og nøktern i sin sak.

Aftenposten fulgte, på lik linje med de andre avisene, opp saken med norske turister i Midtøsten. Under overskriften «**Israel-turistene vel hjemme etter spennende døgn**» fikk leseren kjennskap til den rolige stemningen i Israel gjennom det gjenvendte turistenes beretninger: «*Det var aldri antydning til panikk. Israelerne mobiliserte rolig og uanfektet av at det dundret og brakket noen kilometer borte. Alle visste hva de skulle gjøre. Det var ikke en armé, men et helt folk som gikk i krig*». Dette var den eneste artikkelen som til en viss grad kan sies å ha vært pro-Israelsk denne utgivelsen.

Den 10. oktober har også Aftenposten viet tragedien med familien Tjørswaag en del plass. Aftenposten er langt mer nøktern i sin beskrivelse enn VG: «*Den norske familien skal være de eneste som ble drept av bombene som rammet diplomatkvartalet Abou Roumani 400 meter fra den syriske overkommandoen og forsvarsdepartementet, som sannsynligvis var målene for det israelske angrepet*». Artikkelen er ikke signert, men det er referert til NTB-Reuter i artikkelen.

Under overskriften «**Neppe noen rask slutt på kampene**» skriver Per A Christensen: «

Myter blir knust – Uansett utfallet av krigen vil en rekke myter bli ødelagt, sa en vestlig observatør. Den ene myte er at arabere ikke kan slåss, den andre at araberne ikke kan holde en militær hemmelighet og den tredje at israelsk etterretningsvesen er perfekt. (Christiansen, 10.10.1973)

Overskriften og artikkelteksten står i kontrast til tirsdagsavisen, da Israel var sikker på snarlig seier.

Stein Savik fulgte opp den, sett med israelske «øyne», litt dystre artikkelen til Christiansen med overskriften «**De israelske tap følbare**». Fra Washington hadde Savik informasjon «fra den amerikanske etterretningstjenester og pålitelige overslag fra andre kilder» som fortalte at Israel med stor sannsynlighet hadde mistet mellom 40 og 50 fly, vel 10 prosent av flyvåpenet. Savik understreket at tapene på israelsk side var følbare, «selv om tapene på egyptisk og syrisk side er betydelig større». Onsdagens andre bidrag fra Savik var «**Stormaktene forsiktig**» Sammen med

lederartikkelen «**Stormaktenes ansvar**» samme dag var det tydelig fra starten at Aftenposten hadde et storpolitisk søkelys på konflikten. Med korrespondenter i de store maktsentrene i verden, som Brussel, New York Moskva og Washington var det naturlig for Aftenposten i større grad enn de andre avisene å se på stormaktene/supermaktenes rolle i konflikten.

Fra 11. oktober var oppmerksomheten begynt å rettes mot stormaktenes involvering i konflikten. På forsiden kunne man lese «Meir: Israel vil vinne. Påstand om sovjetisk luftbro» og i avisen «**Sovjet leverer trolig våpen**». Savik kunne melde fra Washington at den amerikanske regjeringen var irritert på dobbeltkommunikasjon fra Moskva, som på den ene siden var opptatt av å opprettholde avtiningspolitikken med USA og samtidig begrense krigen i Midtøsten, og på den andre siden var begynt å forsyne araberstatene med våpen.

Torsdag 11. oktober var den siste gang under krigen at Aftenposten hadde en norsk vinkling fra Israel. Utgaven hadde to notiser: «**26 hjem fra Israel-ferie i formiddag**» og «**SAS-fly med 140 fra Tel Aviv**» sammen med to artikler. Den ene artikkelen var skrevet av Aftenpostens Midtøsten-korrespondent i Beirut, Per A Christiansen. Hans skrev nøktern om at familiene til de norske FN-observatørene var sendt til Beirut. Til tross for at de nylig hadde opplevd dramatiske hendelser og tap av en familie, og i så måte kunne vært interessante intervjuobjekter, er det ingenting som tyder på at Christiansen hadde gjort noe forsøk på å få dem i tale. Det var forsvarrets talsperson, Major Svenn Smestad, som tok seg av mediekontakten.

I de fleste artikler og intervjuer som handlet om turister i krigsdramaet var inntrykket turistene satt igjen med at det var ro og beslutsomhet som preget israelerne, dette formidlet de videre til avisenes lesere. Det var derfor befriende å lese intervjuet med Cita Spinnanger i nyhetssaken «**Norske piker hjem fra Israel**» Hun fortalte rett ut at hun var redd, og i tillegg satt hun ord på frustrasjonen sin: «*Ingen ville fortelle oss noe, trolig fordi vi var utlendinger. ... og jeg tror israelerne syntes vi var feige fordi vi dro. De ønsket vel heller at vi skulle være der og hjelpe til*» (Aftenposten, 11.10.73) Dette var det siste avisens lesere fikk vite om de norske israel-turistene som hadde fått krigen i fanget. En nyhetsartikkel den 18. oktober fortalte om hvordan 18 norske, blant dem Grethe Zaher og hennes tre sønner, hadde kommet seg hjem fra Egypt.

Per A Christiansen skrev den 12. oktober at den palestinske geriljaen i Libanon håper at krigen vil vare så lenge som mulig, for å svekke de krigførende partene. Geriljalederne i Libanon fryktet at Egypt og Syria vil la dem i stikken og gjøre avtale med Israel uten å ta hensyn til palestinerne (Christiansen, 17.10.73). I artikkelen «**Geriljaen skeptisk**» bruker han begrepet «Palestina/palestinsk/palestiner» 10 av de 27 gangene det er brukt i 17 avisutgivelser fra 8. – 26. oktober.

Arne B Thorbjørnsen skrev om det som må betegnes som dyp mistillit til FN-observatørene spesielt, men også FN generelt under overskriften «**FN's svikt bekymrer**».

Den en anti-Israelske stemning som kom til uttrykk under Sikkerhetsrådets to krisemøter tidligere i uken, har vokst seg sterkere og sterkere i FN. Hittil er det bare USA, i tillegg til Israel, som offisielt har gitt uttrykk for tillit til FN-observatørenes rapporter om krigshandlingene. (Thorbjørnsen, 12.10.1973)

Den afrikanske, den arabiske og den sovjetiske blokkens til sammen 71 nasjoner, samt de alliansefrie statene i Latin-Amerika og Asia, utgjorde en nesten ensidig fordømmelse av Israel. Sovjets FN-ambassadør, Jakov Malik, hadde marsjert ut under Abba Ebans tale, «til tordnende applaus fra tilhørere og diplomater.» Den støtte som land i tredje verden måtte ha hatt for israelernes frihets – og selvstendighetskamp, var nå borte (Thorbjørnsen, 12.10.73). Dette viser den dype mistillit til FN og skepsis til Israel som rådde på den tiden. Den eneste som stod last og brast ved Israels side, var USA.

Olle Ekstrøm, Aftenpostens korrespondent i Stockholm benyttet overskriften «**Israelske A-bomber på lager?**» I motsetning til landsmann, Pehr Thermaenius, som VG benyttet, kunne man i Ekstrøms notis lese at Israel både hadde kapasiteten – og viljen til å utvikle atombomber. Ekstrøm hadde benyttet en rapport fra Stockholms internasjonale fredsforskningsinstitutt SIPRI, som kilde (Ekstrøm, 12.10.73).

De neste dagene ser man den samme tendensen i dekningen av konflikten der Aftenposten utnytter sitt store nettverk av korrespondenter. I likhet med de andre avisene i forskningen, faller antall nyhetssaker og bilder, men det holdes likevel på et rimelig høyt nivå med 5 – 7 artikler og notiser per dag, de fleste av dem skrevet av korrespondentene, men også noen bidrag fra nyhetsbyråene. Lørdag 13. oktober er

det bidrag fra korrespondentene i Beirut, Washington, New Ork og Moskva. Per A Christiansens bidrag til lørdagsavisen: «**Panserkrigen raser for fullt inne i Syria. Lite Bevegelse i Sinai-ørkenen**» er han siste bidrag fra Beirut. En gang i løpet av helgen kommer han seg til Tel Aviv, og resten av artiklene hans er skrevet fra Israel.

15. oktober begynner Aftenposten vekselvis å spekulere i snarlig våpenhvile, samtidig som de til stadighet nevner stillingskrigen – og stormakskonflikten som utspiller seg når USA og Sovjet forsyner hver sin side i konflikten med våpen. 15. oktober kan man lese «**USA-Sovjet med våpenhvileplan?**», 16. oktober er overskriften «**USA erstatter de israelske våpentap**» og «**Luftbro med USA-våpen**», alle av Stein Savik fra Washington.

Johnny Flodman, som var Aftenpostens korrespondent i Damaskus, kunne den 16. oktober berette om nokså bisarre og ubehagelige scener som utspilte seg da syriske militære fremviste israelske krigsfanger. Foran øyene på lamslåtte journalister skal fangene ha fått brutal behandling: «*Den makabre fremvisningen fant sted i en militærleir i utkanten av Damaskus. Da vi kom dit, satt israelerne på marken under den brennende solen. Klærne var sønderrevne, og det lot til at de var kommet direkte fra fronten.*» (Flodman, 16.10.1973). Det kanskje mest bemerkelsesverdige med denne saken, er at ingen av de andre avisene, ei heller gjennom nyhetsbyråene, viste til denne hendelsen. Hvis hendelsen var korrekt gjengitt av Flodman, ser man i desto større grad styrken i et stort korrespondansenett, og det at journalistene var til stede i begivenhetene.

Den 17. oktober fortsetter nyhetene å handle om våpenhvile: «**Sadat med våpenhvileforslag**» kunne NTB-Reuter/AP melde, samtidig som at oljeleveranse som politisk pressmiddel for alvor gjorde seg gjeldene i overskriftene: «**'Nervekrig' i gang på diplomatisk plan**» (Savik, 17.10.73) handlet om ikke-offisielle trusler om oljeboikott av USA dersom de ikke stanset støtten til Israel. «**Oljemøte i Kuwait**» omhandlet samme tema, her ble det spekulert i 50% reduksjon av leveranser til USA (NTB-Reuter, 17.10.73) mens «**Meget vital oljeledning**» forklarte hvorfor mange oljeselskap hadde problemer med forsyningslinjene siden flere av oljeledningene i Midtøsten gikk tvers over krigssonene, kilde er trolig Le Monde (Aftenposten, 17.10.73).

Aftenposten fortsatte 18. oktober med den samme vinklingen: Overskriftene «**Intens virksomhet for en våpenhvile**» (Aftenposten, 18.10.73), «**Kosygin muligens i Cairo med våpenhvile-forslag**» (Udgaard, 18.10.73), «**Kontakter om fred**» (Savik, 18.10.73) og «**Sovjetisk forslag til fredsplan**» (NTB-UPI, 18.10.73) levnet liten tvil om hvilken vei det bar.

Aftenposten er den eneste avisen som benytter utenlandske aviser i tillegg til nyhetsbyråene. New York Times er kilde til «**Våpen til Syria**» (Aftenposten, 14.10.73) som forteller om våpenleveranser fra Sovjet til Syria og «**Våpen testes i Midt-Østen**» (Aftenposten, 25.10.73). Den 17. oktober bruker de som skrevet over, etter all sannsynlighet den franske avisen Le Monde. Den 19. oktober er det Washington Star/New York Times som er kilde til artikkelen «**Påkjenning for Israels økonomi**».

Den siste uken med avisdekning, fra 20. – 26 oktober fulgte Aftenposten det samme mønsteret som de andre avisene. Det var stormakts-perspektivet og internasjonal politikk. FN ble nevnt flere ganger i starten av konflikten, hele 51 ganger den 8. oktober, før det dabbet helt av utover den første uken. 15., 19. og 20. oktober ble ikke FN nevnt i Oktoberkrig-sammenheng en eneste gang. Med våpenhvileforslag og arbeid i Sikkerhetsrådet ble FN igjen aktuelt. Den 22. oktober kunne man lese: «**FNs sikkerhetsråd sammen i natt: Våpenhvileforslag fra Sovjet og USA**»

De stadige bruddene på våpenhvilen, spesielt i syd der Egypt og Israel kjempet om gode posisjoner før FN-observatørene var på plass, preget de siste dagens avisutgivelser.

Noen tall og et forsøkt på å analysere Aftenposten kvantitativt. Aftenposten hadde som det er skrevet over, en helt annen forutsetning for å skrive egne storpolitiske betraktninger på konflikten, sammenlignet med de andre avisene, på grunn av sitt omfattende nettverk av nøytrale korrespondenter. Alle korrespondentene var aktive, men i ulik grad. Håvard Skrede i Bonn skrev bare ett bidrag, på tampen av konflikten. Under tittelen «**Bonn-protester overfor USA**» var det diplomatiske konflikter mellom Vest-Tyskland og USA da sistnevnte ville sende utstyr til Israel fra og via vest-tyske depoter (Skrede, 26.10.73). Fredrik Bolin i Brussel hadde tre ulike bidrag, med sin NATO-vinkling. Arne B Thorbjørnsen var veldig aktiv i starten fra sin base i New

York, med tre bidrag om FN 8., 9. og 12. oktober. Etter dette hører man, overraskende nok, intet mere nytt fra den kanten.

De tre korrespondentene som skilte seg ut var Nils Morten Udgaard i Moskva som skrev totalt 7 nyhetsartikler fra den sovjetiske hovedstaden, alle artiklene var i en nøytral, nøktern form. Stein Savik i Washington gikk Udgaard en høy gang med sine 18 artikler, omtrent én per utgivelse. Omtrent det samme hadde Per A Christiansen som først rapporterte fra Beirut, før han begav seg over til Israel de siste to ukene og skrev totalt 19 bidrag. Både Savik og Christiansen skrev forholdsvis omfattende artikler og begge var nøytrale i sin beskrivelse av det som skjedde. Christiansen foretok et lite steg i retning Israel idet han ankom landet og begynte å rapportere derfra. Reportasjene «**Krigen passerte oss, og ingen ble drept eller skadet**» (Christiansen 16.10.73) og «**Kampene raser videre – ingen våpenhvile i sikte**» (Christiansen 22.10.73) kan tendere mot å være litt pro-israelske, men i det store og det hele skrev han nøkternt.

Totalt hadde Aftenposten 118 artikler og notiser om konflikten. Det er ikke alltid helt enkelt å avgjøre om det overskrift og kort artikkel på forsiden skal stå som en egenhendig artikkel, eller om den skal kobles sammen med den tematisk sett helt like artikkelen inne i avisen. Eksempler på dette er «**Israel presser på i nord**» uten signatur på forsiden, og inni avisen «**Panserkrigen raser for fullt inne i Syria ...**» (Christiansen, 13.10.73). Sannsynligvis er det Christiansen som er forfatter av begge sakene, eventuelt at redaksjonen i Oslo har omformulert forsides overskriften for å passe inn med resten av nyhetene. Dette er uansett ikke avgjørende for analysen, men verdt å merke seg.

I motsetning til Arbeiderbladet og BT har Aftenposten forholdsvis få bidrag fra Nyhetsbyråene. NTB-UPI/NTB-Reuter/NTB har til sammen 15 notiser og artikler og AP har 9, totalt 24 av 115 artikler og notiser fra nyhetsbyråene, noe som tilsvarer 20%. Til gjengjeld har de noen bidrag fra noen av de store utenlandske avisene som Le Monde og New York Times.

Slik ser tabellene for Aftenposten ut

Dato/ord	Israel	Egypt	Syria	Palestina	Araber	Super- maktene	FN	Meir	Dayan	Sadat	Assad	Kissinger	Kosygin
08.10	161	75	64	6	54	10	51	2	5	3	1	3	0
09.10	97	40	26	3	18	0	5	0	1	1	0	1	0

10.10	92	32	38	0	28	5	17	0	0	1	0	1	0
11.10	85	38	12	1	31	3	5	3	0	0	0	0	0
12.10	55	16	7	10	10	0	3	0	1	0	0	2	0
13.10	51	13	17	0	15	8	12	0	1	0	0	15	0
15.10	60	25	33	0	12	0	0	2	11	1	0	2	0
16.10	67	13	37	2	21	3	1	0	1	0	0	3	0
17.10	49	29	12	1	15	1	1	4	0	5	0	3	5*
18.10	33	17	6	2	22	6	3	0	1	0	0	1	10
19.10	27	22	7	0	9	1	0	0	1	3	0	1	3
20.10	78	36	10	0	7	0	0	0	3	1	0	2	2
22.10	53	21	14	0	37	9	10	0	3	1	0	12	2
23.10	60	25	25	2	9	5	3	2	0	0	0	2	1
24.10	27	18	3	0	5	1	5	0	0	1	0	0	0
25.10	26	13	7	0	3	1	4	0	0	1	0	1	0
26.10	41	26	3	0	7	8	15	0	0	3	0	18	1
Sum	1062	469	321	27	303	61	135	13	28	21	1	67	19

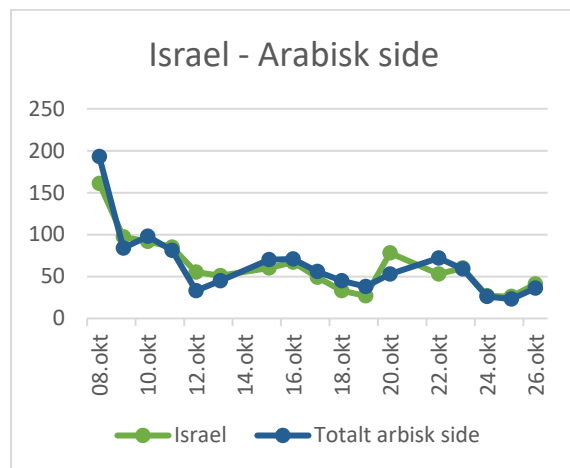
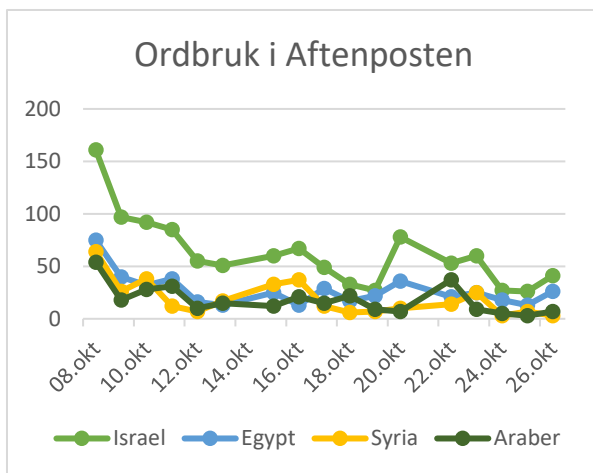
*Kosygin nevnt for første gang 17. oktober, men i saken «Kosygin påtaler dansk pornografi»

Innhold Dato/	Artikler og notiser				Bilder/tegninger/kart				Karikaturtegninger			
	Pro Is	Pro Ar	Nøytral	Totalt	Pro Is	Pro Ar	Nøytral	Totalt	Pro Is	Pro Ar	Nøytral	Totalt
08.10	1	0	16	17	8	4	6	18				
09.10	0	0	9	9	1	2	1	4		1		1
10.10	0	0	8	8	2	2	1	5				
11.10	0	0	9	9	2	0	2	4				
12.10	0	0	6	6	1	2	0	3				
13.10	0	0	5	5	2	0	0	2				
15.10	0	0	6	6	3	1	0	4				
16.10	0	0	6	6	1	1	0	2				
17.10	0	0	6	6	0	1	1	2				
18.10	0	0	12	12	0	1	2	3				
19.10	0	0	5	5	1	0	0	1				
20.10	0	0	4	4	1	2	0	3				
22.10	0	0	7	7	1	0	1	2				
23.10	0	0	3	3	0	1	1	2				
24.10	0	0	2	2	1	0	0	1				
25.10	0	0	3	3	1	0	0	1				
26.10	0	0	7	7	1	0	1	2				
Sum	1	0	114	115	26	17	16	59		1		1

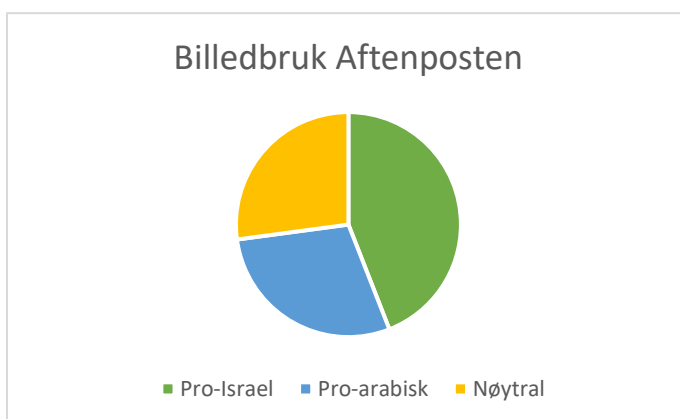
Som man ser ut ifra tabellen er Aftenposten veldig nøytral i innholdet, teksten. De referer nøkternt. I artiklene er det jevnt over et språk som ikke favoriserer den ene eller andre siden. Christiansen harselerer noen ganger, med rette vil man kanskje si, over meldingene som syriske talspersoner gir om nedskutte israelske fly, men det samme gjør AP. Syriske myndigheter hadde nok et behov for å oppmuntre

befolkningen, og sine kjempende styrker. Hvis man derimot telte opp antall påstått nedskutte fly, så ble antallet fort like mange som hele Israels samlede flyvåpen, noe som åpenbart ikke kunne stemme, all den tid israelske fly fremdeles var på vingene. De småsyrlige stikkene er likevel ikke nok til å hevde at artiklene hans er pro-israelske.

Det er ingen tvil om at Aftenposten nevner Israel oftere enn de andre involverte partene. Israel er nevnt mer enn dobbelt så mange ganger som Egypt, og mer enn tre ganger så ofte som Syria. Ser man på arabisk side som én enhet, blir bildet mer balansert. Slår man sammen Egypt, Syria og arabisk ser man at det er ganske jevn fordeling.

I likhet med de andre avisen følger grafene for Israel og samlet arabisk side

hverandre tett gjennom 17 utgivelser.

Aftenposten bruker, som de andre avisene, flere bilder av israelske motiver enn arabiske, men de er samtidig den avisen som viser et mest balansert innblikk i krigen gjennom bildene.

Konklusjon: Aftenposten hadde gjennom artikler, notiser og billedbruk en nøktern og nøytral dekning av oktoberkrigen.

Oppsummering og samlet analyse av nyhetsartikler og notiser i fire norske aviser.

De fire norske avisene i undersøkelsen hadde en bred og god dekning av oktoberkrigen. Avisene fulgte noenlunde det samme mønsteret: Et voldsomt fokus i starten av krigen, spesielt mandag 8. oktober. Dette var ikke uventet, siden krigen hadde startet på ettermiddagen, lørdag 6. oktober. Avisene hadde altså hatt lørdag kveld og hele søndagen på seg til å skaffe informasjon gjennom nyhetsbyråer og korrespondenter.

Krigen kom uventet på de fleste, avisene inkludert. Det var ingen av dem som hadde forutsigelsen nok til å sende et team til Midtøsten i forkant av krigen. Det var heller ingenting i avisene i forkant av angrepene, som tydet på at de ante noen utvikling i retning av krig.

Alle avisene hadde en norsk vinkling i starten, og de gjorde fremstøt til reisebyråer og ambassadeansatte for å finne informasjon. Kun Aftenposten fikk kontakt med ambassaden i Kairo, men alle avisene skaffet informasjon fra norske talspersoner, enten i UD eller ved ambassaden i Tel Aviv. «Ingen fare for norske i Israel» (Arbeiderbladet), «Bra med de norske i Israel og Egypt» (Aftenposten), «Nordmennene er alle i god behold (BT) og «Rolig natt i Tel Aviv» (VG) kunne alle berolige eventuelle lesere om tilstanden til nordmenn i krigssonen den 8. oktober.

Generalløytnant Odd Bull hadde en unik innsikt i arbeidet FN gjorde i området, som sjef for FNs observatørkorps i årene 1963 – 1970, og han hadde dessuten nettopp gitt ut boken «På post i Midt-Østen» som omhandlet temaet konflikten mellom Israel og nabolandene, og ikke minst de palestinske flyktingene. På slutten av boken som oppsummerte Bull punktvis. Av erfaringer han hadde gjort seg er et punkt verdt å merke seg: «5. *Ingenting er svart, og ingenting er hvitt, men alt er nyanser av grått. (Én unntagelse: Palestina-flyktingene. Den situasjonen er helt svart, og dette burde tyngre alle. Disse forholdene burde ikke få fortsette. De har vart i 25 år.)*» (Bull, 1973, s. 275). Bull hadde levd i området i syv år, og mente å ha en løsning på konflikten, i hvert fall mellom palestinere og israelere:

Skal det bli fred i Midt-Østen, må det et element av rettfærdighet komme inn i bildet. Det innebærer blant annet at palestina-araberne må få anerkjent sine menneskerettigheter og at de får anledning til selv å bestemme over den delen av Palestina som var igjen før juni 1967 – det vil si omtrent 23 prosent. (Bull, 1973, s. 284)

Det var derfor ikke noe rart at samtlige aviser brukte Bull som kilde. Aftenposten og BT tok utgangspunkt med Bulls intervju med Dagsnytt, søndag 7. oktober, mens både Arbeiderbladet og VG intervjuet Bull selv. «**Væpnet protest mot okkupasjonen, mener Odd Bull**» (Aftenposten 08.10.73), «**Odd Bull: Begrenset operasjon**» (BT, 08.10.73), «**Generalløytnant Odd Bull: Antagelig ingen langvarig krig**» (Arbeiderbladet, 08.10.73) og «**General Odd Bull: Krig – i protest?**» (VG, 08.10.73). VG og Aftenposten la vekt på at dette var en protest, mer enn noe annet, mot israelsk okkupasjon, mens BT og Arbeiderbladet la mest vekt på at det nok ikke ble en langvarig konflikt.

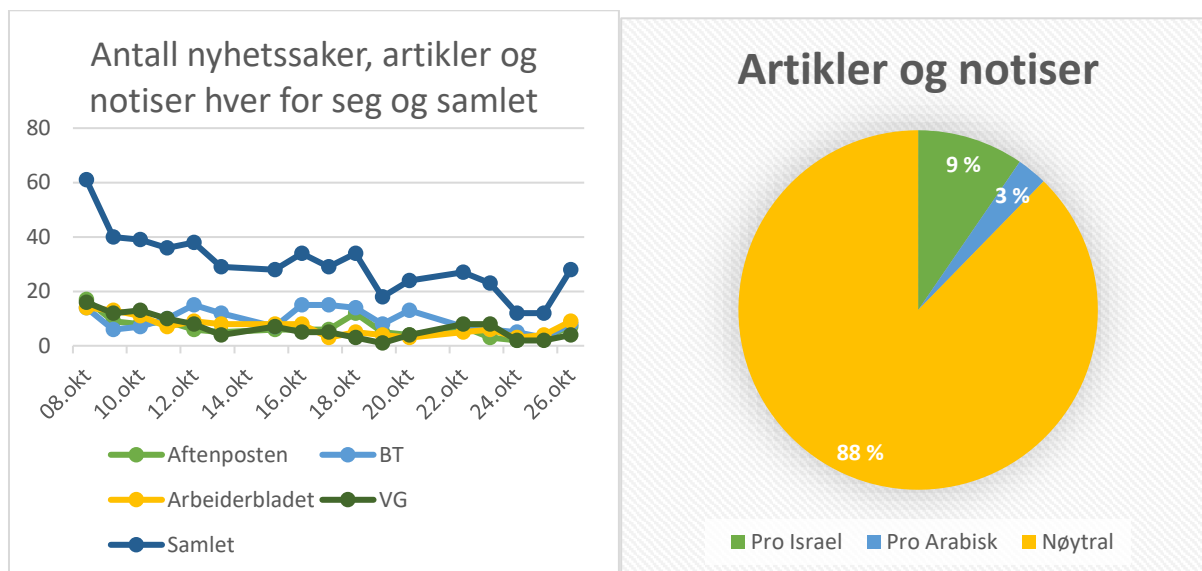
Alle avisene, med unntak av Arbeiderbladet, sendte medarbeidere til Israel. VG sendte Svenn Helskog. Aftenposten forflyttet Per A Christiansen fra Beirut til Tel Aviv i løpet av den andre helgen. BT sendte Tomas Torsvik, han var på plass i Tel Aviv fra 17. oktober. BT hadde allerede Haim Mass på plass i Jerusalem, så det kan bare spekuleres i hvorfor BT valgte å sende en ekstra mann til et land i krig. Mass hadde en tendens til å være pro-israelsk i tekstene sine, men det er uklart om dette kan ha vært grunnen.

Arbeiderbladet hadde også allerede en medarbeider i Israel, Herbert Pundik, som var ganske aktiv i starten. At hans eldste sønn Uri mistet livet i kamp et sted i Sinai-ørkenen den 19. oktober (Møller, 2016), kan meget godt forklare hvorfor han har sitt siste bidrag til Arbeiderbladet 20. oktober. I sin siste rapport fra krigen skriver Pundik nettopp fra Sinai, og tittelen er urovekkende nok «**Tre døgn i stridsvogn i kamp ved Suez-kanalen. Krig er død og lemlestelse det er venting og sardiner**» Den er sannsynligvis skrevet før nyheten om sin sønns død nådde Pundik, men det er bare spekulasjoner fra min side.

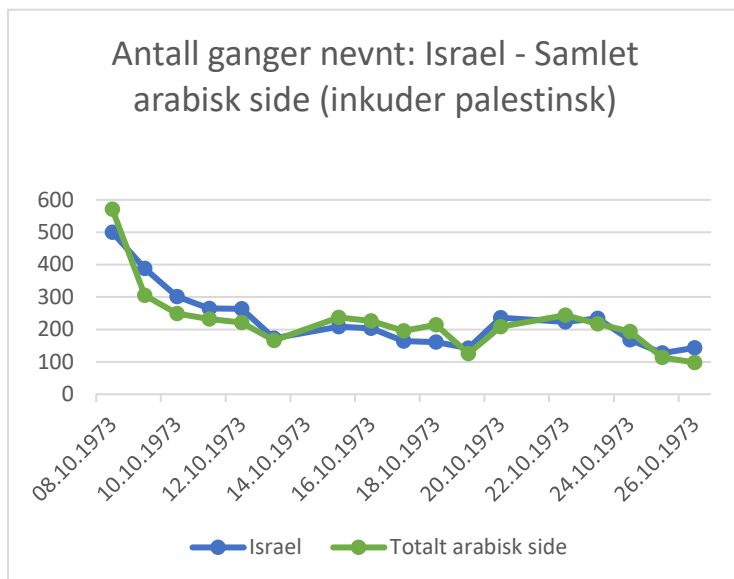
Etter et stort antall nyhetssaker – og bilder de første dagene, så svinger antallet utover krigens forløp. Man skal ikke nødvendigvis legge for mye vekt på dette, da mange av treffene her kan være notiser på bare et avsnitt eller to. Selv om antallet

artikler og notiser svinger litt, er tendensen en fallende kurve. På slutten, under våpenhvileforslagene og de stadige bruddene på våpenhvilen, ser man et oppsving i antall saker.

De aller fleste artiklene og notisene var nøytrale. Den grad artiklene eller notisene er vektet på en eller annen måte, er det enten ved at journalisten har beskrevet den ene part som ekstraordinært heltemodige, tapre eller taktisk smarte, eller at journalisten har stilt spørsmålsteget ved informasjonen denne har blitt servert. Hvis journalisten for eksempel har brukt ordet «hevder» for alle parter, har jeg oppfattet dette som nøytralt. Dersom journalisten derimot har skrevet noe som at «israelske militære **opplyser** om at de har påført Egypt store tap», mens «egyptisk talspersoner **hevder** at de har skutt ned 13 israelske fly» har jeg vurdert artikkelen som vektet i pro-israelsk retning.

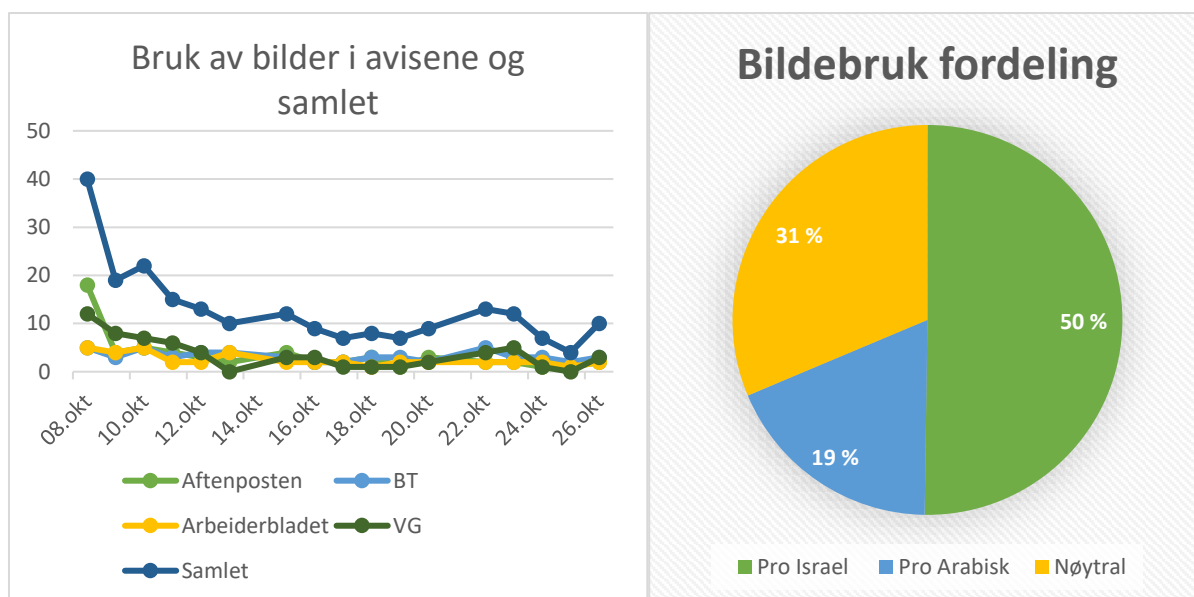
Som vi ser av de grafiske framstillingene, er det på ingen måte slik at de norske avisene hadde et ensidig syn på konflikten. Det store flertallet er nøytrale. Det er likevel en større andel artikler og notiser som er positivt vinklet mot Israel, enn det er mot arabisk side.

Bruk av ord. Som man kan lese av diagrammet til venstre, følger ordbruken med «Israel» og «samlet arabisk side» hverandre meget tett gjennom 17 avisutgivelser. Dette er ikke uventet da de enkelte avisene viser lignende grafer.

Bruk av bilder:

Avisene var i utgangspunktet prisgitt hvilke bilder de fikk gjort tilgjengelig fra nyhetsbyråene, da ingen av avisene hadde dedikerte fotojournalister på plass i Midtøsten. VGs Svann Helsing tok noen bilder selv, vil jeg anta, men bortsett fra disse få bidragene, er nok alle bildene levert av nyhetsbyråene, og særlig AP. En del av bildene er brukt av flere aviser. Til tross for at avisene var avhengig av å få tilsendt tilstrekkelig antall bilder, har det likevel skjedd en redaksjonell og grafisk utvelgelse, og da ser vi at det samlet sett har vært mest fokus på israelske motiver. Dette trenger ikke nødvendigvis ha vært gjort for å fremstille den ene eller andre siden i et bestemt lys, pro-israelsk eller pro-arabisk, men det gav, samlet sett, leseren et større innblikk i de israelske soldatene – og folkets liv under krigen, og dermed grunnlag for en større sympati.

I likhet med antall artikler, faller bruken av bilder gjennom dekningen av krigen. Avisene var avhengige av annonseinntekter, og bilder konkurrerte om plassen, det er derfor naturlig at bildene måtte vike plassen etter hvert. Halvparten av bildene som er brukt i sakene som omhandler konflikten viser enten israelske soldater og utstyr, eller annet som fremstiller israel som vinner eller på annen måte positivt.

Konklusjon: Det samlede bilde av de fire norske avisene jeg har undersøkt viser en svak favorisering av Israel. De arabiske motstanderne får samlet sett omtrent like mye omtale, men det er en overvekt av positive artikler om Israel, og dette forsterkes av bildene, som selv om de ikke skjønner maler situasjonen på noen måte, viser mer handlekraft og/eller skaper sympati for Israel.

Kapittel 4: Analyse av lederartikler og kommentarer i fire norske aviser

En lederartikkel skal uttrykke avisens mening. Selve samfunnsmandatet til en avis er å mene noe om den verden og de sakene den skriver om. «Lederen er avisens mening» (Gauslaa & Hauglid, 1997, s. 11). Dette gir ifølge Stølås og Igland lederartikkelen den betydelige status. Den gir avisen selve grunnlaget for dens eksistens. Pressen er den fjerde statsmakt, og dermed en svært viktig del av demokratiet. I kraft av å være avisens mening gir dette lederartiklene en helt spesiell status (Stølås & Igland, 2008, s. 35)

Ledere og kommentarer i Arbeiderbladet

Arbeiderbladet hadde totalt 7 leder – og utenrikskommentarer til krigen i løpet av de 17 avisutgivelsene. tre ledere, den 8., 18. og 23. oktober og fire utenrikskommentarer 9., 13., 17. og 20. oktober. Totalt er det brukt 4866 ord fordelt på syv kommentarer, noe som gir et gjennomsnitt på 695 ord per leder/kommentar.

Den 8. oktober hadde Arbeiderbladet lederartikkelen «**Krig igjen**». Arbeiderbladet fulgte en litt eldre praksis med leder på forsiden, den fortsatte inni avisen: «Over til side 12 – 1». Det gikk frem av lederen at Arbeiderbladet ikke var interessert i å fordele skyld på det tidspunktet, selv om det så ut som Egypt og Syria slo til først. «*Ansvaret for et krigsutbrudd bestemmes imidlertid ikke av hvem som avfyrte det første skuddet*».

Nokså presist beskrev avisen situasjonen som hadde rådet, og som kanskje drev Sadat til aksjon, nemlig en «ikke krig – ikke fred» stilling. Videre at Midt-Østen-konflikten hadde vært fullstendig fastlåst i lengre tid, fordi de forskjellige partene har stillet fredsforhold som motparten ikke har kunnet akseptere.

Arbeiderbladet stilte seg undrende til hvorfor Egypt og Syria angrep på det tidspunktet. Til tross for at Egypt og Syria hadde større fly og markstyrker enn Israel, var avisen ikke i tvil «*om at Israels slagstyrke er den overlegent største og at en ny krig vil bli vunnet av den israelske krigsmaskin*» og at Israel kan tilføye araberstatene «*et knusende nederlag*» dersom den vil. (Arbeiderbladet 08.10.73)

Arbeiderbladet trodde at Odd Bull hadde rett i sin analyse, nemlig at araberstatene hadde startet konflikten som en væpnet protest, men at det kan fort kunne komme ut

av kontroll. Midtøsten var blitt en kruttønne som lett kunne gå i luften uten av noen egentlig ville det.

Dagen etterpå, 9. oktober skrev Arne Arnesen sin første av to utenrikskommentarer om krigen. Arnesen gjentok lederen fra dagen før og trodde også at det kan ha vært en begrenset operasjon, selv om hensikten må ha vært å vinne tilbake så mye av de okkuperte områdene. Arnesen spekulerte i om grunnen til at Egypt og Syria valgte det tidspunktet kan ha vært fordi så mange av verdens utenriksministre oppholdt seg i FN da krigen startet.

Heller ikke Arnesen ville legge skylden på noen av partene. *«Det er på det rene at ikke minst den egyptiske regjering har vært under et sterkt press for å gjøre noe med situasjonen i de okkuperte områder.»* (Arnesen, 09.10.73). Arnesen viste med dette at han kunne forstå at Sadat hadde følt han måtte gjøre noe, med press fra flere grupperinger. Arnesen mente man måtte ta med i betraktingen et vedtak gjort i det israelske arbeiderpartiet, der de gikk inn for en mer omfattende bosetting i de okkuperte områdene. Arnesen trakk inn stormaktene i konflikten. Arnesen gikk langt i å antyde at Sovjet har visst hva som var i emning, siden de trakk en masse personell fra Egypt og Syria i dagen forut for angrepet. Heller ikke USA fikk skryt. Arnesen så på det som sterkt negativt at USA i juli la ned veto i Sikkerhetsrådet mot å kreve israelsk tilbaketrekking fra okkuperte områder.

Arnesen skrev til slutt at en nytt knusende nederlag for araberstatene ikke vil gi fred, *«[...] men snarere bidra til ytterligere å øke motsetningene i Midt-Østen»* (Arnesen, 09.10.73).

Arnesen skrev også den neste utenrikskommentaren, 13. oktober. Etter én uke med krig var det klart for verden at krigen ikke blir kortvarig, som den i 1967. Arnesen tok opp tråden fra lederen den 8. oktober, der man fryktet at konflikten skulle komme ut av kontroll. *«For hver dag som går blir Midt-Østen-konflikten farligere. [...] utviklingen kan komme ut av kontroll. Faren for kjedereaksjoner er sterkt til stede.»* (Arnesen, 13.10.73). Arnesen trakk frem mulige faremomenter og eskaleringer av krisen. Den ene momentet Arnesen trakk frem var faren for at andre arabiske stater ble dratt med, men det andre og farligere momentet var hvis stormaktene ble involvert, skrev Arnesen. Det kunne virke som at Arnesen mente at det er USA som holdt igjen, mens Sovjet etter amerikanske opplysninger allerede var i gang med å forsyne Egypt

og Syria med nye våpen via luftbro. Arnesen frikjente på ingen måte USA, og skrev at deres forsøk på å opprettholde gode relasjoner med araberstatene i første rekke kom av et behov for å sikre oljetilkomsten. Dersom denne var truet så Arnesen for seg at konflikten kunne eskalere «[...] til at amerikanerne tar seg selv til rette og med makt sikrer seg oljekildene i f.eks. Kuwait» (Arnesen, 13.10.73) Dermed er den store trusselen som lurte bak at stormaktene kan bli «tvunget» til å foreta handlinger de egentlig ikke ønsker.

Den 17. oktober var det Jahn Otto Johansen som skrev utenrikskommentaren med overskriften «Sovjets dilemma i Midt-Østen-Konflikten». Ifølge Johansen skrev Sovjet og USA under på en avtale på forsommeren der det ble avtalt at de skulle underrette hverandre dersom de visste om tredjeparter som var involvert i konflikter som kunne medføre fare for at supermaktene ble dratt inn i situasjonen. Johansen mente at nettopp det faktum at de sovjetiske rådgiverne som forlot Egypt og Syria, reiste på et så sent tidspunkt må ha betydd at sovjeterne ikke kan ha vært klar over hva som skulle skje, i hvert fall ikke før på et relativt sent tidspunkt. Johansen skrev videre at sovjeterne, til tross for at de nok ikke hadde oppmuntret eller støttet en militæraksjon mot Israel, heller ikke kunne sitte rolig å se på at Israel nok en gang slo og ydmyket Egypt og Syria. Derfor var Sovjet snare med å erstatte tapt materiell, og som et svar på dette var USA i gang med sin etterforsyning av materiell til Israel, ikke først og fremst som et motsvar til sovjetisk luftbro, men for å erstatte israelske tap.

«Opptappingsspiralen er i alle fall i gang, nettopp den utvikling den amerikansk-sovjetiske avtale tok sikte på å avverge» (Johansen, 17.10.73). Heller ikke Johansen, som hadde et stormaktspolitikk-syn på konflikten, hadde behov for å fordele skyld mellom Israel og nabostatene.

Den 18. oktober kom Arbeiderbladet andre lederartikkel. Overskriften «Palestina-araberne» levnet liten tvil om hva som var innholdet. Lederen gikk kjapt gjennom bakgrunnen for den krise som hadde oppstått, nemlig den flyktningstrømmen som oppstod i forbindelse med krigen i 1948. Hvem som hadde «skylden» for situasjonen som oppstod i 1948 var ikke klart, da partene, ifølge lederen, skyldte på hverandre. Lederen vil heller ikke fordele skyld, og skrev det eksplisitt: «Dette er ikke plassen for å foreta en avveining av skyld og uskyld i denne forbindelse.» (Arbeiderbladet, 18.10.73). Lederen viste til at ved å løse et problem for jødene, ved å skape et hjem

for dem, hadde man samtidig skapt et problem for palestinerne. Lederen henviste til Odd Bulls bok som omtalte palestina-araberne som den tids glemte folkegruppe.

Avisen skrev at kampen om de okkuperte områdene, og Israels forsvar av disse, var alvorlig nok, men at det var situasjonen for palestina-araberne som var det virkelige problemet i Midtøsten. «*Det er blitt, som Odd Bull, sier en kreftsvulst som ligger der og hindrer en løsning av alle problemer i Midt-Østen.*» (Arbeiderbladet (18.10.73). Palestinerne ble brukt i nabostatenes innbyrdes rivalisering og forholdet til Israel, som på sin side lukker øynene for palestinernes skjebne i jakten på å sikre egne grenser. Verden ellers fikk også kritikk, for å «*[...] døyve sin samvittighet ved å gi pengebidrag til FNs hjelpeorganisasjon UNRRA, slik at flyktingene blir holdt i live.*» (Arbeiderbladet, 18.10.1973).

Jacob Sverdrup skrev utenrikskommentaren 20. oktober. Overskriften var «**Dystre perspektiver for Israels framtid**». Overskriften rommer både et militært, et politisk og et demografisk perspektiv. Militært fordi Israel kan vinne den fjerde krigen, men hva med den femte, eller sjette? Hver krig er en eksistensiell krig for Israel, de må vinne, alternativet er utslettelse. For landene rundt var det derimot bare å begynne en ny styrkeoppbygging, hver gang de får juling av Israel. Dessuten hadde den siste krigen vist en helt ny side av arabernes militære slagkraft. «*[...] araberstatene kan hevde seg militært på en effektiv måte*» (Sverdrup, 20.10.1973). Politisk fordi det ikke var sikkert at Israel noen gang kunne stole helt på garantier fra stormaktene USA og eventuelt Sovjet, men hva var alternativet. Dessuten lå Israel håpløst til, strategisk og geografisk. Også demografisk, fordi araberne rett og slett var flere, og folketallene i de arabiske områdene vokste fortere enn i Israel. «*Da vil Israels underlegenhet i antall og det håpløst utsatte strategiske posisjon når de står overfor godt forberedte motstandere, kunne resultere i en katastrofe.*» (Sverdrup, 20.10.1973).

Sverdrup fordelte ikke skyld. Han anerkjente at situasjonen var svært vanskelig å løse.

Det er riktignok langt lettere å peke ut nødvendigheten av en politisk løsning enn å komme med forslag om hvordan den skal se ut. Motsetningene er så dype og grunnleggende at det er praktisk talt umulig å legge fram noen oppskrift som begge parter kan være fornøyde med. (Sverdrup, 20.10.1973).

Til slutt slo han fast at så langt hadde araberstatene vunnet to, eller kanskje tre, vesentlige seire. De hadde gjenvunnet selvtillit og prestisje, de hadde aktivert stormaktsdiplomati, og de hadde hindret at våpenhvilelinjen fra 1967 låste seg fast til å bli en de facto ny politisk grense. Sverdrup spurte om ikke «*Israel burde gripe sjansen til å nå en rimelig løsning før situasjonen utvikler seg i enda ugunstigere retning*» (Sverdrup, 20.10.1973).

Den siste kommentaren om krigen kom 23. oktober, dagen etter den første våpenhvileavtalen ble underskrevet. Det kom tydelig frem i overskriften, hva avisen trodde om denne avtalen: «**Usikker våpenhvile**». Nok en gang brukte avisen begrepet «ikke fred – ikke krig» for å beskrive tilstanden i Midtøsten. Likevel var avisen forsiktig optimistisk for den skrev: «*Men våpenhvilen betyr at verden har en ny sjanse til å finne en politisk løsning på Midt-Østen problemene.*» Men samtidig skrev den at «*[...] kanskje bør man være ytterst forsiktig med å bli for optimistisk*» (Arbeiderbladet, 23.10.1973). Så gjentok avisen advarselen den kom med den 8. oktober, at situasjonen fort kunne eskalere. Avisen nøyde seg ikke med å skrive at det kunne komme ut av kontroll, men at «*Midt-Østen konflikten inneholder kimen til en ny verdenskrig [...]*» (Arbeiderbladet, 23.10.1973). Arbeiderbladet mente at når supermaktene vil, og må – kan de finne løsninger. Den siste krigen hadde vist at både Israel og araberstatene var avhengig av hver sine supermakt-støttespillere for å kunne holde en krig gående. Avisen trodde at den mer jevnbyrdige militære status gjorde sjansen for varig fred større, for det fantes kun en politisk løsning på situasjonen. «*[...] Midt-Østens problemer ikke lar seg løse ved våpenmakt.*» (Arbeiderbladet, 23.10.1973).

Avisen avslutter sin leder-dekning av krigen med å fastslå at det er resolusjon 242 som skal ligge til grunnlag for nye forhandlinger, men at denne resolusjons store svakhet er at den er «*[...] gjenstand for svært ulike fortolkninger.*» (Arbeiderbladet, 23.10.1973).

Gjennom syv lederartikler og utenrikskommentarer tok Arbeiderbladet for seg krigen i Midtøsten. Avisen trakk inn stormaktspolitikk, militære styrkeforhold, og interne forhold, for eksempel presset på Sadat for å handle i forholdet til Israel og situasjonen for de palestinske flyktingene. Avisen gjorde en grundig analyse og prøvde å forstå begge parter, også supermaktene ble grundig omtalt. Avisen var ikke i tvil om at Israel kunne vinne nok en gang, dersom den absolutt ville, men at dette

sannsynligvis ville føre landet ut i enda en konflikt, og kanskje en sjette. Løsningen i Midtøsten måtte ligge på det politiske planet, ikke militært. Arbeiderbladet fordelte ingen skyld, eller den fordelte all skyld, på alle. Avisen innrømmet at det er så komplekst at den selv ikke ville gjøre forsøk på å beskrive medisinene som skulle til, den kunne bare påpeke at det var noe som var sykt. Dermed stilte Arbeiderbladet seg nøytralt til krigen gjennom sine lederartikler og utenrikskommentarer.

Ledere i Bergens Tidende

BT hadde totalt 5 lederartikler gjennom 17 avisutgivelser. Avisen brukte lederplass til krigen de tre første dagene, den 8, 9 og 10. oktober. Så var det en pause i kommentarer frem til ny leder 15. oktober. Den siste, 24. oktober med tittelen «**Illusorisk våpenhvile**» er det som jeg vil karakterisere som en «under»-leder, da den stod i tillegg til den vanlige lederkommentaren. Lederartiklene i BT var forholdsvis korte. «**Motiver i mørke**» var på 249 ord, «**Det tredje døgnet**» var på 332 ord og «**Illusorisk våpenhvile**» var på 259 ord. Totalt brukte avisen 2108 ord på å kommentere krigen. Fordelt på 5 ledere gav det et gjennomsnitt på 422 ord per kommentar.

Som i de andre avisene, kom den første lederartikkelen 8. oktober. Tittelen var «**Motiver i mørke**» og den henspilte på at det var vanskelig å forstå hvorfor det var Egypt/Syria som angrep Israel, og ikke omvendt. Det var, ifølge lederen, Israel som ville ha mest å vinne på å bryte freden. Hvis USA og Sovjet kunne komme med en omforent fredsoffensiv, ville det vært vanskelig eller umulig for Israel å si nei til dette, selv om landet følte seg overlegent naboene. Kanskje lå motivasjonen bak krigsutbruddet på den innenrikspolitiske planet, der Sadat hadde følt seg presset av aktivister til å handle.

Ordlyden i den første lederen kunne tyde på at erfaringene med uttalelser fra Israel var å regne som sannheter, mens uttalelser fra «den andre siden» måtte tas med en klype salt, selv om dette ikke var uttrykt eksplisitt. Avisen skrev som følger: «*Dayan sa det med rene ord lørdag: Israel kunne ha angrepet forut selv, men ville ikke ta den politiske belastningen som følger med å være angriper.*» Dayan snakker altså med rene ord, man kan stole på ham. Avisen fortsetter. «*Disse fakta antyder at denne krigen har en forhistorie [...]*» (BT, 08.10.1973). Det er altså fakta man blir servert av Dayan.

Til slutt mener BT å vite hvordan tankene bak de strategiske beslutningene i Israel er: «[...] finner man en antydning om hvordan man tenker politisk i Israel: Først slåss man defensivt, i selvforsvar. Så tar man offensiven, og fører eventuelt krigen inn i Egypt og Syria» (BT, 08.10.1973). Når krigen var over og Israel stod igjen som seierherre, kunne de selv bestemme hvordan freden skulle se ut, uten at USA og Sovjet hadde et ord med i diskusjonen. Selv om ikke dette nødvendigvis viser at BT sympatiserte med Israel på noen måte, så trakk BT frem både det «fakta» at Israel avsto fra å angripe først, at landet egentlig var for sterkt for fredssamtaler, men også at landet hadde en strategi, at dette nærmest var en ønsket situasjon, med andre ord at Israel hadde kontroll.

Tirsdag 9. oktober var BT på plass med en ny leder, denne gangen med tittelen «*Det tredje døgnet*» som selvfølgelig henspilte på at krigen da hadde vart i tre døgn. Avisen var veldig optimistisk på Israels vegne. Avisen trodde at Israel nå vil vise sin styrke, ja det måtte det dersom krigen skal bli kortvarig. «*Krigen i Midt-Østen er inne i sitt tredje døgnet. Vi tror det er vendepunktet. [...] Hvis vi tolker tegnene riktig, har Israel langt på vei avgjort striden*» (BT, 09.10.1973). Det som dagen før, mandag 8. oktober, var «fakta» hadde nå blitt til at de skulle tolke tegn. Avisen skrev videre at inntrykket var at syrerne var slått allerede og at egypterne hadde gått i en stor felle i Sinai, men andre ord hadde de blir grundig utmanøvrert av Israel. BT mente at Egypt og Syria hadde opptrådd uten å tenke seg godt om. «*Hvorfor innlot Egypt og Syria seg på denne eventyr-politikk?*» (BT, 09.10.1973) Avisen forklarer «eventyr-politikken» på to måter. Den ene var den som avisen nevnte dagen før, at Sadat hadde følt seg tvunget til handling. Den andre var at de arabiske statene hadde kommet med et desperat nødrop, en fortvilet bønn om hjelp fra verdenssamfunnet, spesielt timet inn mot FNs generalforsamling med de fleste utenriksministrene på plass i New York. Uansett hvilken motivasjon Sadat hadde hatt for å starte krigen, vil han ifølge BT bli «*[...] konfrontert med krigens evige lov: En part kan begynne en krig, men det skal to til for å slutte den.*» (BT, 09.10.1973).

Igjen fremstilte BT Israel som en taktisk og militært overlegne part, og at Sadat nærmest i desperasjon hadde tydd til «eventyr-politikk», som at han skulle tro på mirakler. Dette kunne tyde på at avisen hadde mer tiltro til Israels tankesett enn Egypt/Sadat, selv om den ikke heller da nødvendigvis sympatiserte med noen av partene. Syria fremstod som et vedheng.

Som eneste avis hadde BT tre ledere på rekke og rad som omhandlet oktoberkrigen. Onsdag 10. oktober var tittelen «**Slik tenker Israel**». BT gikk rett til verks og konkluderte med at Israel fremstod nokså uskyldig oppi det hele.

[...] Israel slåss for sin eksistens, araberne mot det fremmedlegeme som etablerte seg på arabisk jord. Til nå har Israel vunnet militært, men man har aldri klart å presse politiske konsesjoner ut av seirene. Man har aldri fått hva det lille landet sukker etter – fred og sikkerhet.» (BT, 10.10.1973).

Riktignok skrev BT at det er Israel som hadde etablert seg på arabisk jord, men det var likevel tydelig at sympatien lå hos israelerne.

BT hadde en slags historisk gjennomgang i lederen, der de tre foregående krigene ble kort omtalt. «I 1948 ble Israel til i sin moderne form» (BT, 10.10.1973) det kan antydes i teksten at Israel eksisterte i en annen, mindre moderne form før dette. BT skrev riktignok at Israel var angriperen – sammen med Frankrike og Storbritannia, i 1956 men at marsjen mot Suez var resultatet «[...] som Nasser la grunnlag for da han nasjonaliserte Suez-kanalen.» (BT, 10.10.1973), Nasser kunne med andre ord bare skyldes på seg selv for at de tre angrep. Også i 1967 måtte Nasser ta sin del av skylden for krigen. Israel angrep først «Men Nasser hadde provosert meget uklokt på forhånd, bla. ved å sperre Akaba-bukten ved Sharm el Sheik.» (BT, 10.10.1973).

Denne gangen «[...] har Israel med åpne øyne tatt imot de første nesestyverne.» (BT, 10.10.1973) for å unngå kritikk på den internasjonale politiske arena.

Nesestyvere er nok smertefulle nok, men spesielt alvorlig kan man ikke hevde at de er. Det var med andre ord, ifølge BT, ikke alvorlige angrep Egypt og Syria hadde kastet mot Israel. Når krigen var vunnet, noe Israel åpenbart kom til å gjøre, kunne landet «[...] prøve å sikre seg en virkelig fred, når krigen først er vunnet.» (BT, 10.10.1973) Alternativet var jo tap, og det betød, ifølge BT, slutten på Israel.

BT mente at det eneste som kunne få Israel til å oppgi sine erobrede områder, var garantier om fred. Dette i sin tur innbar at regimene i Cairo [sic] og Damaskus måtte byttes ut, med makt om nødvendig, med vennligsinnede eller i det minste nøytrale regimer. Det er altså i Egypt og Syria endringen måtte skje, det var der problemene satt, i kraft av hauer. På slutten av lederen spådde BT, meget korrekt at supermaktene ville involvere seg. «Blir krigen lang, kan de [supermaktene USA og

Sovjet] komme inn med våpenleveranser på hver sin side, og sjansene vil da vende seg i Israels disfavør.» (BT, 10.10.1973).

I sin tredje lederartikkel var BT ganske tydelig i hvor sympatien lå. Det var Damaskus og Cairo som måtte endres, nye regimer måtte inn som aksepterte og var vennlig innstilt overfor Israel.

Etter tre ledere på rad som omhandlet oktoberkrigen, gikk det så fem dager før BT hadde sin neste kommentar. Den 15. oktober stod lederen «**Israel i nød**» på trykk. BT åpnet også denne lederen med å spørre hvorfor Egypt og Syria angrep Israel, men nå ville de nærme seg spørsmålet litt annerledes. Nå visste de at flere av antagelsene fra de første lederne var direkte feil. En innrømmelse av å ha konkludert for tidlig var det likevel ikke lett å spore, til tross for at lederen listet opp fire punkter som hadde vist seg å ikke stemme med den virkelighet den selv beskrev en uke tidligere. Araberne hadde noe å fare med militært. Det var en tilnærmet samlet arabisk front mot Israel. Det var svikt i Israels beredskap og etterretning og det sovjetiske bakke – til luft systemet viste seg meget effektivt mot israelernes overlegne luftstyrke. Punktet med samlet arabisk front viste seg i etterkant å kanskje ha vært feil, men den arabiske verden stod i hvert fall tilsynelatende sammen med Syria og Egypt. I kraft av å ha endret synet på krigen så viste i hvert fall BT at den ikke fastholdt på gamle sannheter fordi den var fastlåst i et sett med holdninger som lå forankret i avisens verdier.

BT gav araberstatene fornyet og opphøyet status: «[...] araberne har drept myten om Israels usårbarhet. Man kan slåss mot Israel og ha fremgang. [...] DE militære resultater som araberlandene nådde første uken, gjør at de kan møte ved et forhandlingsbord med en helt ny politisk vekt.» (BT, 15.10.1973).

Israel ble beskyldt for å bukke under for den nye situasjonen og stillingen. «Og torsdag sa Jerusalem seg villig til å stanse krigen ved de gamle våpenhvile-linjene. Her er en nedtrapping av politiske mål som bare kan komme av at man hadde erkjent den nye situasjonen, og snudde seilene etter vinden.» (BT, 15.10.1973).

Også araberne, med Sadat i spissen, ble beskyldt for å tilpasse seg en ny situasjon. «Kairo og Damaskus forutså ikke nødvendigvis den suksess den har hatt.» (BT, 15.10.1973) Og det er alltid en viss fare for å bli for grådig, når man er i flytsonen: «Da heller ta krigen og håpe at man ved å øke spenningen i Midt-Østen kom over i

en tilstand som var bedre enn den eksisterende. Det har slått til. Og som ofte før er appetitten [til araberne] kommet mens man spiste.» (BT, 15.10.1973)

I den fjerde lederen skrev BT på mange måter at den hadde konkludert for tidlig, men den skrev det ikke med rene ord, for eksempel «Vi tok feil i vår vurdering av styrkeforholdet ...» Avisen revurderte uansett hele sitt syn på den politiske situasjonen, angående grenseopptrekking mellom de stridene parter. «*I seks år har Israel holdt arabisk territorium okkupert under henvisning til at landet trengte «sikre grenser» [...] Holder argumentet -?»* Vi ser at BT hadde begynt å stille spørsmålstegn ved denne fornuftstankegangen.

Suez-kanalen og Golan-høydene er vel «sikreste» grensene som finnes i rimelig nærhet av Israel. Likevel kom den nye krigen på tross av dem, ja, noen vil si på grunn av dem. Hvis dette fremdeles er Israels filosofi, måtte man søke enda sikrere grenser, f.eks. ved Nilen. (BT, 15.10.1973).

Israel kunne altså ikke sikre seg sikkerhet og fred ved å flytte den politiske grensen. Det fantes ingen garantier om det var sånn man tenkte, hvis dette fremdeles var Israels filosofi. I det siste avsnitt konkluderte avisen med at Israel nå måtte være beredt på visse innrømmelser dersom det skulle bli fred: «*Man ville måtte søke politiske garantier, ikke bare geografiske og militære. Man måtte gi tilbake i hvert fall noe av det som ble erobret i 1967.*» (BT, 15.10.1973).

Den siste kommentaren til BT angående oktoberkrigen ble mer enn kritikk av supermaktene enn en kommentar til den brutte våpenhvilen. «**Illusorisk våpenhvile**» som overskrift avslørte mye om hva BT mente om den saken.

«En stormaktsdiktert våpenhvile i Midt-Østen ble en fadese allerede før den var satt i verk» (BT, 24.10.1973). Selv om USA og Sovjet for en gangs skyld trakk i samme retning, var det ikke nok, Brannslukkingen som den første våpenhvilen var betegnet som, forhindret ikke at konflikten blusset opp igjen. Israel ble litt unnskyldt for at våpenhvilen ble brutt, selv om BT faktisk ikke helt visste om den skulle stole på israelske meldinger, de andre landene ble ikke unnskyldt. «Syria og Irak har nektet å nedlegge våpnene. Egypt har – sannsynligvis meget tvilende – akseptert våpenhvilen, men oppfyller ikke betingelsene. Kanonene tordner fortsatt.» (BT, 24.10.1973). Israel ble altså unnskyldt, men avisen gikk bort fra å kalle meldinger fra Israel som «fakta» eller «rene ord» slik den gjorde i den første ledere 8. oktober:

«Israel har gått med på en våpenhvile, men er – hvis man skal stole på telegrammene – blitt tvunget til å fortsette stridighetene.» (BT, 24.10.1973)

Gjennom de fem lederartiklene gikk det tydelig frem at BT sympatiserte mest med Israel, spesielt kom dette frem i de tre første kommentarene. BT innrømmet delvis i de to siste kommentarene at bildet – både militært og kanskje filosofisk, ikke var like entydig som avisen trodde i starten. BT var opptatt av å kåre en seierherre, lenge før seieren var klar til å innkasseres, og denne seierherren hadde BT i starten gjerne sett var Israel. For Israel hadde, ifølge BT, ikke noe valg. Det slåss for sin egen overlevelse, sin eksistens. Det var de andre som måtte endre seg, nye regimer i både Kairo og Damaskus, skrev BT innledningsvis. I den fjerde lederen kan man lese at det kanskje likevel var sånn at Israel ikke kunne tviholde på den fastlåste filosofi, om å finne sikre grenser, for de fantes kanskje ikke.. Må man helt til Nilen for å finne en sikker grense mot Egypt, spør BT. BT endret synspunkt, til en viss grad, og for det skal avisen ha honnør. Den var likevel mer pro-israelsk enn nøytral.

Ledere i VG

VG hadde lederne sine noenlunde jevnt fordelt utover krigen, uten at VG på det tidspunktet krigen raste, kan ha ant noe om varighet. Den første kommentaren var 8. oktober, som de andre avisene. Så en ny leder med tre til fem dagers mellomrom. Nye kommentarer den 12, 17, 22 og til slutt 25. oktober. Totalt 3141 ord brukt på fem ledere. Dette gav et gjennomsnitt på 628 ord per kommentar/leder.

VG hadde, i likhet med flere norske aviser, «**Den fjerde krigen**» som tittel på sin første leder 8. oktober. VG mente allerede i det første avsnittet å se at den militære innsatsen var større, på begge sider, enn den som gjaldt i 1967. VG mente også at det ganske tydelig må ha vært Egypt og Syria som startet kamphandlingene, først fordi Israel ikke ville gått inn for en tofrontskrig, og fremst fordi det aldri ville startet en krig på sin helligste dag, Yom Kippur. *«Men det kan ikke være tvil om at de nye krigshandlingene ble satt i gang i fellesskap av Egypt og Syria. [...] Men israelerne ville nok ikke ha innlatt seg på å åpne en tofrontskrig.» (VG, 08.10.1973).*

VG trodde ikke på en arabisk seier mot Israel. Avisen spekulerte i, til tross for at den mente krigen kom uten varsel, at den lå i den israelske taktikk å la fiendene rykke frem først, for så å knuse dem. *«Det gir israelerne med sin overlegne krigføring store*

muligheter for en knusende avskjæringsmanøver i neste omgang.» (VG, 08.10.1973).

VG skrev om arabernes styrkede posisjon, og avisen gjorde analyser som kunne rettferdiggjøre Sadats avgjørelse. Den lange våpenhvilen hadde vært en fordel for Israel, og den tvang frem handling fra Sadats side. Araberlandene hadde styrket sin stilling i FN, og hadde flertallet på sin side. Sadat trengte ikke minst stormaktenes hjelp til å gjøre noe med situasjonen, og han trengte økonomisk bistand fra USA. Til sist ville et militært fremstøt, med erobring av okkupert land «*styrke araberlandenes stilling ved forhandlingsbordet.*» (VG, 08.10.1973). VG avsluttet den første lederen med å slå fast at «*Strategien bak den nye krigen kan altså være gjennomtenkt. Hva den vil føre til, er et helt annet spørsmål.*» (VG, 08.10.1973) VG var nøytrale i den første lederen, jeg er tilbøyelig til å hevde at lederen gikk såpass langt i å forsøke å forstå Sadat og araberstatene, at den nesten var pro-arabisk.

Den neste lederen hadde den lite lystige tittelen «**Ingen fred i sikte**». Tittelen var utledet av det faktum at VG trodde krigen kom til å bli langvarig, og at utfallet, til tross for egyptisk og syrisk fremgang i starten, ikke var gitt. Den egyptiske og syriske fremgangen forklarte VG med dårlig forberedelse fra Israel, de ble tatt på sengen, uten at avisen skrev det direkte. «*I første omgang var det naturlig å se framgangen for de egyptiske og syriske styrkene som et resultat av at deres angrep kom overraskende. Israel hadde små styrker ved grensene og trenger tre døgn til å gjennomføre full mobilisering.*» (VG, 12.10.1973).

Det var helt klart for VG at israelerne var stilt overfor en helt annen motstander i denne krigen enn under seksdagerskrigen i 1967.

Ikke bare satte Egypt og Syria i gang en samordnet offensiv. Den ble også gjennomført med langt bedre utstyr enn en rådde over for seks år siden, og kanskje viktigst av alt — kampen er blitt ført på en helt annen effektiv måte enn sist. (VG, 12.10.1973)

VG hadde plukket opp, ganske riktig, at krigen om Sinai var hard og jevn. Avisen konstaterte at ting ikke alltid utvikler seg slik Israel sier og spår: «*Fra Israel ble det straks sagt at den store fiendestyrken ville bli omringet og knust. Men slik har det ikke gått. Fremdeles er det egypterne som har overtaket i ørkenkrigen*» (VG, 12.10.1973). Lederen viste stor forståelse for at den egyptiske hæren hadde behov for å

revansjere seg. Historiene om egyptiske soldater som løp for livet og etterlot seg fullt brukbart utstyr under seksdagerskrigen var et hardt slag mot arabiske stolthet.

«Minnet om tidligere kamper, da egyptiske soldater sprang skoene av seg, har vært tungt å bære.» (VG, 12.10.1973).

Også i nord, på grensen til Syria kunne VG melde at kampene hadde vært harde og jevnere enn tidligere. *«Men også syrerne har kjempet på en langt mer effektiv måte enn før. De store tapene [...] forteller at partene er langt mer jevnbyrdige enn før.»* (VG, 12.10.1973).

VG hadde ikke spesielt mye tro på hverken supermaktene eller FN. FNs observatørkorps hadde ingenting å stille opp med, og organisasjonen som først og fremst skal jobbe for fred var uten virkemidler som monnet. *«Enda en gang har det vist seg hvor hjelpeløst FN er i en slik situasjon, da det aller mest skulle være verdensorganisasjonens oppgave å gripe inn for å stifte fred.»* (VG, 12.10.1973)

Til slutt advarte VG om en utvidet krig, hvis supermaktene Sovjet og USA ikke overholdt avtalen dem imellom om å hindre krigen i å spre seg ytterligere.

Meldingene om flysendinger av sovjetrussiske våpen var et dårlig varsel om tiden fremover, mente VG. Også denne lederen ble fulgt av en karikaturtegning av Pedro som omhandlet krigen. Denne viste en tungt lastet Nixon på vandring med en stor sekk på ryggen. På sekken stod det «Watergate, Midt-Østen, Inflasjon, Energi-Krise», men Nixon hadde tydeligvis kvittet seg med én byrde, for på gresset ved side veien satt en noe betuttet Spiro Agnew. Teksten lød: *«Nixon kvitter seg med Agnew: Det hjalp da litt ...»* (Pedro, 12.10.1973). Denne karikaturtegningen var nok først og fremst myntet på den andre kommentaren på siden som omhandlet nettopp sparkingen av Agnew, men den oppsummerte veldig bra det som rørte seg av internasjonal politikk den gangen.

Den 17. oktober var tittelen **«En vei til Fred»**. Denne lederen satte søkelys på stormaktene, FN og Odd Bulls den gang relativt ferske bok *På post i Midt-Østen*. Ifølge VG var det nærmest utviklet seg en konkurranse mellom Sovjet og USA om hvem som kunne sende mest utstyr og våpen til regionen, akkurat som den forrige lederen, 12. oktober, advarte mot. *«Men når Sovjetunionen og USA nå kappes om å sende mest mulig tungt militærutstyr til sine krigførende venner, er faren blitt overhengende for at denne lokale krigen skal utvikle seg til en verdensbrann.»* (VG,

17.10.1973). Så lenge en av supermaktene tenkte at den part de har støttet har mer å vinne på å fortsette krigen, hadde de torpedert ethvert forøkt på fredsamtale. Sikkerhetsrådet kunne ikke gå videre dersom ett av de faste medlemmene la ned veto, den gang som nå. «[...] har det ikke vært mulig å få supermaktene til å ta affære i fellesskap, og dermed er Sikkerhetsrådet handlingslammet.» (VG, 17.10.1973). Siden Sovjet og USA forsynte hver sin side med våpen og utstyr mente VG at ansvaret for konflikten i enda større grad enn før lå på dem. At krigsutviklingene gikk som den gikk mente VG kunne skape grunnlag for en varig fred. Med dette mente de at partene var såpass jevnbyrdige at ingen kunne, til tross for sovjetiske og amerikanske forsyninger, fortsette på samme viset. «Nytt våpenutstyr kan de få utenfra. Men det er sine egne menn de må ofre.» (VG, 17.10.1973).

VG mente at Bulls bok var så innsiktsfull at den burde danne grunnlaget for videre drøftinger. Det er uklart om VG faktisk mente at de stridende partene burde lese Bulls bok, men kjernen i det VG skrev, var at Bulls bok var meget innsiktsfull. «Et sentralt punkt i general Bulls framstilling er hans understreking av at begge parter i konflikten er bekymret for sin sikkerhet — og har grunn til å være det.» (VG, 17.10.1973). Løsningen ifølge Bull – og VG, var å skape en demilitarisert sone rundt hele Israel med vaktstyrker fra FN som garantister for å opprettholde fred. VG trakk også frem problemet med de palestinske flyktingene. Løsningen på dette problemet var å la de palestinerne som ønsket det, få flytte hjem og eventuelt bosette seg i Jordan-dalen, dette ifølge Bull. VG motsa ikke Bulls løsning, så da må en anta at de støttet denne. Lederen var kritisk til mangt, men den tok ingen side, så den var nøytral.

Den fjerde lederen kom 22. oktober og hadde tittelen «**Håp i Moskva**» Også denne lederen handlet mer om supermaktene enn de krigførende land i Midtøsten. Til tross for at VG åpenbart hadde begrenset tiltro til de forhandlende hovedpersoner, Kissinger og Bresjnev, var det likevel ikke overraskende at noe godt var kommet ut av møtet i Moskva. «[...] at det skulle komme noe ut av det møtet som Kissinger — denne ikke helt aksepterte fredsapostel — og Bresjnev — ikke av de mest åpenbare fredsforkjempere — holdt i Moskva i helgen.» (VG, 22.10.1973). Hvis stormaktene ville finne en løsning, så kunne de det. «Ja, for å si det som det er: Det er jo de som har hovedansvaret for elendigheten — og det er deres kanoner som nå skal tie.» (VG, 22.10.1973).

VG mente at det ikke lå an til noen militær avgjørelse i nær fremtid. De mente at partene nå måtte være temmelig utmattet, og at dersom såpass jevnsterke parter skulle fortsette krigføringen «[...] ville det blitt noe bortimot gjensidig utslettelse – et Ragnarokk» (VG, 22.10.1973).

Igjen gjentok VG sin kritikk av FN, men i en litt mer tilslørt beskrivelse. «FN har fått lov til å være med på våpenhvile-ordningen, men det er ingen tvil om at dette er de to stormakters verk.» (VG, 22.10.1973). VG mente videre at så hard som krigen hadde vært for alle parter, de brukte ordet «blodtapping», så ville de tap og vinn som fulgte en fred, langt på vei være å foretrekke fremfor fortsatt krigføring. Men at stormakts-garantier måtte følge freden, ellers ville det blusse opp på nytt. VG trodde ikke at det nødvendigvis var stormaktenes fredsvilje som skulle sikre freden, men at de hadde egeninteresse av å få slutt på striden, så dyrt som det måtte være for dem å fortsette å forsyne de krigførende parter med nye våpen. Sovjet følte nok, ifølge VG, pusten av Kina i nakken, som en enda bedre arabervenn enn dem selv. Men aller mest, mente VG, måtte de ha en egeninteresse av å ikke forkludre sitt eget forhold og samarbeid. «Men mest av alt er det nok hensynet til avspenningen mellom Sovjet og USA som har veiet tungt. Den hang unektelig i en tynn tråd.» (VG, 22.10.1973). Til slutt konkluderte VG at en stormakts-initiert fred ville passe godt for Nixon, som hadde Watergate-problemene å hankses med på hjemmebane. Avisen mente at Nixon kunne være villig til å betale en høy pris for en «seier» i fredsforhandlingene. «Så kunne det — så fantastisk det enn kan lyde -- komme noe godt ut av — Watergate.» (VG, 22.10.1973).

Pedro var også denne gang opptatt av Nixon. Bresjnev og Nixon satt ved et bord med en globus mellom seg. Teksten: «Fred i sikte? Kanskje – hvis vi forespeiler dem fredsprisen neste år» (Pedro, 22.10.1973) henspilte på den kontroversielle tildelingen av 1973-prisen til Kissinger og Le Duc Tho. Også denne lederen var nøytral i henseende til konflikten mellom de krigførende, eller våpenhvileførende land.

VGs siste lederkommentar til oktoberkrigen fikk tittelen «**FN's store sjanse**» Med dette mente VG at FN hadde mulighet for å innkassere en dobbeltseier: Sikre fred i Midtøsten, men også å bygge opp sin egen prestisje.

Muligheten er der, hvis bare FN forstår å utnytte den helt spesielle situasjon som er oppstått. En situasjon som både kan gi grunnlag for varig fred i Midt-

Østen, og en enestående sjanse for FN til å rette opp igjen en prestisje som i mange år har ligget i ruiner. (VG, 25.10.1973).

VG forstod hvilken mulighet som lå der, det var bare å håpe at også FN var like klarsynt. Avisen mente at ingen av partene i krigen burde ha interesse av å fortsette krigen. Ingen av dem hadde lenger sjansen til å vinne en stor seier. Israel kunne nok vunnet, men prisen for seier ville vært nok et ydmykende nederlag for araberne, noe som igjen kunne føre til en ny krig. Demografien jobbet også mot Israel, mente VG. Et stort Israel, men en forholdsvis liten jødisk befolkning ville føre til at de ble i mindretall i sitt eget land: «*Samtidig vil erobring av nye områder spre Israels krefter skjebnesvangert. 3 millioner Israelere vil kunne drukne i det arabiske folkehav, på totalt over 200 millioner.*» (VG, 25.10.1973). Det beste ville, ifølge VG, å erklære et uavgjortresultat, 1 – 1, og en kjapp tilbaketrekking.

VG mente at, til tross for støtten til Odd Bull og hans forslag om en buffersone med FN-personell, at dette punktet ville bli det vanskeligste. En buffersone måtte ha tilstrekkelig geografisk utstrekning, ellers kunne den fungere mot sin hensikt. «[...] vil en smal FN-sone risikere bar å bli satsplanke for troppekonsentrasjoner i grenseområder som ligger bare ubetydelig lenger fra angrepsmålet.» (VG, 25.10.1973). VG skrev avslutningsvis at nå når de krigførende parter la ned sine våpen, var tiden inne for at FN kunne plukke opp sine og beskytte den skjøre freden:

Vi misunner Ikke FN oppgaven. Selv i beste fall vil det bli tilbakeslag. Men hvis ikke FN benytter denne anledningen, vil det kanskje aldri by seg noen flere. [...] Når våpnene hviler i Midt-Østen, bør derfor FN snarest avbryte den langvarige hvil for sine våpen. (VG, 25.10.1973).

Den siste kommentaren om oktoberkrigen fra VG var nøytral.

VG fulgte krigen i Midtøsten gjennom fem lederkommentarer. I starten av konflikten var VG opptatt av å forstå bakgrunnen og tankesettet til de krigførende parter, og VG viste stor forståelse for at araberne, og spesielt Sadat, hadde agert. Etter de to første kommentarene antok VG i de tre siste et stormakts – og FN-perspektiv. Dermed handlet kommentarene ikke så mye om de krigførende parter, men om de som både kunne holde liv i- og avslutte krigen. Kommentarene ble derfor nøytrale i henseende til de krigførende parter.

Ledere og kommentarer i Aftenposten

Totalt 3762 ord fordelt på seks lederartikler og utenrikskommentarer, det gir et gjennomsnitt på 627 ord per leder/kommentar.

Den første lederen kom også i Aftenposten 8. oktober. Aftenposten hadde som VG overskriften «**Den fjerde krigen**» i sin første lederartikkel. Aftenposten går rett på sak, og skriver at den nye krigen, den fjerde i rekken, kan vare lenger og spre seg mer enn de tre foregående. Avisen konkluderer med at Egypt og Syria nok startet det hele og forklarer det både innenriks- og utenrikspolitisk. De vil riste liv i en situasjon som har vært fastlåst lenge, og de vil fjerne noe av smerten fra de foregående sviende nederlag. Avisen mener at selv om den helt klart identifiserer disse begrunnelsene, vil verden vise lite forståelse for den arabiske aggresjon.

Utenfor den arabiske verden vil de som denne gang angrep, finne liten forståelse for det syn at slike mål skulle rettferdiggjøre den risiko som en ny væpnet konflikt i dette området medfører — ikke alene for de arabiske stater, men for en meget stor del av kloden. (Aftenposten, 08.10.1973).

Aftenposten analyserte at sovjetisk tilbaketrekking i dagene før krigsutbruddet betød at Sovjet ikke ville involveres i krigen. Avisen trodde også, som følge av krigsutbruddet, at avstanden mellom Kairo og Moskva var blitt større.

Som VG, hadde Aftenposten liten tro på FN. FNs maktesløshet fikk sin del av skylden: «*Det er urealistisk å regne med at verdensorganisasjonen kan foreta seg noe effektivt for å få slutt på kamphandlingene denne gang.*» (Aftenposten, 08.10.1973). Da hadde Aftenposten mer tro på supermaktene:

Hvis det skal lykkes å begrense denne konflikt for store deler av Midt-Østen står i brann, er det supermaktene, USA og Sovjet, som må gripe inn. [...] Det som blir forlangt av supermaktene — og de innledende rådslagninger tyder på at de er seg sin rolle og sitt ansvar bevisst — er at de presser partene til å innstille kamphandlingene. Det er det første og viktigste. (Aftenposten, 08.10.1973)

Aftenposten påpekte at Midtøsten ble rammet av konflikter og kriger minst én gang per tiår, og at disse konfliktene ble vanskeligere å begrense og kontrollere for hver gang, på grunn av den teknologiske og økonomiske utviklingen. Da er det rimelig å

anta at avisen mente de militære nyvinningene og oljepolitikken, som var Midtøstens viktigste kort på hånden. Aftenposten fryktet at dette skulle bli en realitet: «*Det er grunn til å frykte at vi vil få nettopp dette forhold demonstrert denne gang.*» (Aftenposten, 08.10.1973).

På slutten tok lederen opp igjen analysen fra de innledende avsnittene, men forståelse for arabernes trang til å revansjere seg. Ordlyden kunne høres litt krass ut, men det skyldes kanskje et annet verdivekting på 70-tallet: «*For araberstatene er det utvilsomt om å gjøre å vise at de ikke lenger er tilbakestående, fattige og lette å slå.*» (Aftenposten, 08.10.1973). Ordet tilbakestående vil jeg si er negativt ladet, men det kan ha vært brukt i betydningen at araberstatene var mindre utviklete, økonomiske og militært enn Israel. Alt i alt er den første lederartikkelen nøytral, da den gjør et forsøk på å forstå motivasjonen til araberstatene, selv om det siste sitatet kan tolkes negativt.

Den andre lederen som omhandlet krigen, kom 10. oktober. Det var den første i en serie ledere som i særdeleshet skulle ta for seg USAs og Sovjets rolle i konflikten. Tittelen røpte innholdet. «**Stormakters ansvar**». Aftenposten avskrev FN som en faktor for freden, ganske enkelt. Håpet var der, men det brast fort, ikke overraskende for avisen. «*Den lange tid det tok å få Sikkerhetsrådets medlemmer til å tre sammen til et krisemøte var et varsel om at FN ikke ville kunne make å overtale de stridende parter til å innstille fiendtlighetene.*» (Aftenposten 10.10.1973).

Aftenposten var bekymret for at en stillstand, en krig uten utvikling på noen av frontene, ville flytte krigen fra de relativt øde frontene i Sinai og Golanhøydene til byene, i form av bombetokt. «*[...] men etterhvert som krigen fortsetter uten at noen får et klart militært overtak, er det fare for at sivilbefolkningen vil bli utsatt for ildgivning og bombing fra luften.*» (Aftenposten 10.10.1973).

Aftenposten hadde forståelse for at Israel kunne bli fristet, dersom de hadde muligheten, til å straffe Egypt og Syria ved å angripe dem langt innenfor de gamle våpenhvilelinjene. Samtidig advarte avisen mot at nye ydmykelser for araberne ville gjøre det enda mer komplisert å oppnå fred.

Lyspunktet på krigens fjerde dag var ifølge Aftenposten at Sovjet og USA øyensynlig hadde lovet hverandre å holde seg utenfor krigen. «*Det er gledelig at USA og Sovjet-Unionen åpenbart har lovet hverandre ikke å blande seg inn i konflikten, men istedet*

bruke sin innflydelse med sikte på å få våpnene til å tie så snart som mulig.» (Aftenposten 10.10.1973). Avisen spekulerte i om stormaktene kunne finne kompromisser og avtaler på bakrommet og i uoffisielle fora, selv om de ikke kunne enes offentlig, i Sikkerhetsrådet. Den amerikanske FN-ambassadøren fikk honnør for å ha tatt initiativ til fredssamtaler. Avslutningsvis mente Aftenposten at ansvaret nå lå på de to stormaktene: *«De politiske ledere i de to hovedsteder har nå ansvaret for at de krigsherjede folk kan bli spart for nye lidelser og for at de snarest slukker en gnist som kan komme til å tenne en storbrann.»* (Aftenposten 10.10.1973). Aftenpostens andre leder var nøytral.

Den 17. oktober stod Aftenposten tredje leder om krigen på trykk. Heller ikke dennes tittel inngav noen tvil om tematikken: **«Supermaktene»** handlet igjen om forholdet mellom Sovjet og USA. Aftenposten mente at av det eneste positive med hele krigen var at de to supermaktene bestrebet å bevare samarbeidet seg imellom. Avisen så like fullt faren i at disse bestrebelsene kunne være utilstrekkelig for å skape fred, eller sågar en avslutning på krigen. Avisen mente likevel å se at de to supermaktens ledere ikke ville la krigen i Midtøsten gå ut over deres forhold: *«Men både i Moskva og Washington synes lederne å være oppsatt på å vise at deres sterkt motstridende interesser i et av verdens mest brennbare områder ikke skal belaste deres forhold for meget — heller ikke når området står i brann.»* (Aftenposten, 17.10.1973).

Aftenposten så faren i at en langvarig krig ville få konsekvenser. Desto lengre tid som gikk uten en avklaring, fred eller seier til en av partene, ville sjansen for at forholdet mellom supermaktene bli skadelidende. Ingen av dem kunne sitte stille og se på at de landene de støttet, Aftenposten brukte ordet «klienter», bli knust av fienden *«Samtidig kan ingen av de to akseptere at deres klient blir valset ned i krigen — hverken maktbalansen i området eller prestisjen vil tåle en slik utgang.»* (Aftenposten, 17.10.1973).

Avisen tolket Sovjets våpenleveranser til Syria som at situasjonen der var blitt forverret dramatisk. Sovjetisk prestisje kunne ikke tillate at klienten, som baserte seg nesten utelukkende på sovjetisk våpensystemer, ble latterliggjort. Avisen mente at USAs utenriksminister - Kissingers forsiktige, men tydelige advarsel til Sovjet, vitnet om hvor stor vekt han tilla sovjetisk innflytelse i området, men også hvor skjør forholdet mellom supermaktene var.

Til sist påpekte Aftenposten nok en gang hvor maktesløse FN fremstod. Uten supermaktene var håpet om fred urealistisk.

For uten enighet mellom supermaktene er FN maktesløst. — som den første krigsuker til overmål har vist. Uten en eller annen form for enighet mellom USA og Sovjet om hva som kan tåles og hva som ikke kan tåles av forskyvninger i Midt-Østen, kan krisen heller ikke løses. (Aftenposten, 17.10.1973)

Men avisen mente fremdeles at supermaktene var sitt ansvar bevisst. Lederen er nøytral.

Den 22. oktober hadde Aftenposten både en lederartikkel og en utenrikskommentar. Lederartikkelen handlet i bunn og grunn om president Nixons Watergate-skandale, og den skal ikke omtales for mye her. Lederens tittel var «**Den nødvendige tillit**». Innledningsvis koblet den Nixons problemer på hjemmebane med Midtøsten: «*Krigen i Midt-Østen, som truer med å stille klokken tilbake fra forhandlingenes til konfrontasjonenes tidsalder, har naturlig nok avledet verdens oppmerksomhet fra amerikanernes Watergate-oppvask.*» (Aftenposten, 22.10.1973). Avisen mente at Nixon hadde brukt krigen i Midtøsten for å avlede oppmerksomheten fra den hjemlige granskningen: «*[...] imidlertid et beklemmende inntrykk av at presidenten har villet utnytte den tilspissede internasjonale situasjon til å få satt en endelig stopper for den ubehagelige granskning av hans og hans medarbeideres befatning med innbruddet i det demokratiske partihovedkvarter.*» (Aftenposten, 22.10.1973)

Utenrikskommentaren fikk tittelen «**Supermakter og klienter**» og var signert P.E.H., som jeg antar var Per Egil Hegge. Hegge så med optimisme på Kissingers besøk i Moskva. Selv om møtet ikke skulle resultere i et våpenhvileforslag, signaliserte møtet likevel et sterkt ønske fra supermaktene om å fortsette samarbeidet. Hegge mente at den første uken med krig hadde brakt supermaktene på en farlig kurs, mot konfrontasjon. «*En slik mulighet foreligger fremdeles. Men kontaktene mellom Moskva og Washington tyder på at de to hovedsteder iherdig bestreber seg på å unngå en slik utvikling.*» (Hegge, 22.10.1973). Hegge mente at sjansen for å få i stand en våpenhvile var liten, for de krigførende land ikke virket særlig interessert i en våpenhvile. Da spilte det mindre rolle at både USA, på grunn av oljeboikott, og Sovjet på grunn av de høye omkostningene ved våpenforsendelsene, hadde

interesse av å få i stand våpenhvile. For hvordan skulle supermaktene få klientene sine med på en avtale de ikke ville akseptere? I Israel ville argumentasjonen være at dersom de ikke hadde tatt Sinai og Golanhøydene i 1967, ville de vært ille ute ved et arabisk angrep. «*For et folk som alltid har følt sin eksistens truet, vil dette spørsmålet ha stor tyngde: Hvor ville fronten ha gått idag hvis arabernes startlinje den 6. oktober hadde vært grensene fra 1967?*» (Hegge, 22.10.1973).

Hegge fant det interessant at sovjetisk presse hadde gått bort fra kravet om israelsk tilbaketrekking fra alle okkuperte områder, til formuleringen «fra okkuperte områder» i samsvar med Sikkerhetsresolusjon 242. Forslaget til fred, mente Hegge, måtte ha blitt til i Moskva, for Kissinger skal angivelig ikke ha hatt med seg et slik da han ankom den sovjetiske hovedstaden. Fredsforslaget skulle innebære et forslag om en politistyrke langs grensene som USA og Sovjet i fellesskap skulle holde.

Selv om det kunne virke langt frem til et våpenhvileforslag, dette skulle vise seg å ikke stemme, som de krigførende parter kunne akseptere, så Hegge et lyspunkt. Lyspunktet var Sadat, som virket interessert i å forhandle med Israel. Dette kunne han tillate seg all den tid egyptisk ære var gjenvunnet.

Egypterne har vunnet både sine motstanderes og sin egen respekt sted sin militære innsats denne gang, og hvis ikke et totalt sammenbrudd skulle overraske omverdenen i nærmeste dager, vil den egyptiske moral og prestisje være en helt annen enn etter forrige krig. (Hegge, 22.10.1973)

Hegge skrev en god analyse av situasjonen, selv om han heldigvis var for pessimistisk med tanke på fredsprosessen. Den var dessuten nøytral.

Aftenpostens siste leder, innenfor den tidsbegrensning jeg satte, mellom 8.- 26. oktober, var «**Supermaktene handler**» 25. oktober. Avisen hadde en ny leder den 27. oktober med tittelen «**Ny chance til fred**» men denne har jeg utelatt.

I sin siste leder gir Aftenposten USA og Sovjet æren for at det har blitt våpenhvile. FN fikk nok en gang kritikk for å være ineffektivt og uten reell makt.

Mange menneskeliv ville ha vært spart og enorme materielle ødeleggelse unngått hvis FN's sikkerhetsråd hadde vært istand til å handle effektivt på et tidligere stadium. For millioner av mennesker som fortsatt tror at verdensorganisasjonen på egen hånd kan utrette noe i alvorlige kriser, må det

være deprimerende å se dens lammelse i konflikten mellom israelere og arabere. (Aftenposten 25.10.1973)

Resten av lederartikkelen handler om at det var en konsensus, fra øverste hold i de to supermakter, at det skulle skapes varig fred i Midtøsten, til tross for at forholdet mellom Israel og nabostatene i ennå lang tid ville være preget av spenning og mistro. Den eventuelle freden ville være en gode, ikke bare for Midtøsten, men for verden: *«Begge supermakter har dermed satset så mye prestisje at de sikkert vil bruke både overtalelses- og pressmetoder for å oppnå resultater som vil være til beste ikke bare for de krigsrammede folk, men en hel verden.»* (Aftenposten 25.10.1973)

Aftenpostens siste leder var også nøytral.

Aftenpostens lederartikler og ene utenrikskommentar hadde fokus utenfor selve krigen og de krigførende parter. Det var supermaktene som ble omtalt, først og fremst. Dette skyldes nok at Aftenposten antok at det var der, hos supermaktene, en eventuell løsning på konflikten lå. Flere ganger påpekte Aftenposten FNs maktesløshet, spesielt Sikkerhetsrådet. Aftenposten hadde innledningsvis noen tanker om hvorfor krigen hadde brutt ut, motivasjoner blant de angripende, og fant muligens dette. Etter dette var det supermaktene som ble mest omtalt. Alle lederne og kommentaren anses for å ha vært nøytrale.

Oppsummering og samlet analyse av lederartikler og kommentarer i fire norske aviser

I analysen av lederartiklene har jeg brukt de lite vitenskapelige begrepene «sunn fornuft» og magefølelse. Har lederartiklene argumentert på en bestemt måte, har de tatt et standpunkt og prøvd etter beste evne å påvirke leseren? Lederartiklene er avisens mening utad, og dermed et svært viktig, det viktigste, talerøret til avisen. Dersom jeg har følt at lederne har prøvd å påvirke meg som leser, har jeg vektet dem, altså i henseende til hvilken part i konflikten avisen sympatiserte med. Dersom lederne har prøvd å fremstille for eksempel FN i et dårlig lys, eller USA i et godt lys, har jeg ikke tatt hensyn til dette når jeg har vurdert ledere og kommentarer som enten pro-israelske, pro-arabiske eller nøytrale. Kun dersom avisene har prøvd å fremstille en av de krigførende partene på en eller annen måte har jeg vurdert dem.

De fleste av de 23 lederne og kommentarene var nøytrale. Faktisk var det bare de tre første lederne i BT som jeg har vurdert som pro-israelske. Den første lederen i VG og

Aftenposten nesten litt pro-arabisk, men jeg har likevel vurdert dem som nøytrale. Dermed ble «stillingen» 20 nøytral, 3 pro-israelske og 0 pro-arabiske.

Det er kanskje ikke i like grad interessant å studere ordvalg i lederartiklene på samme måte som det overordnede bilde et ord-søk gir av et stort antall nyhetsartikler og notiser, slik jeg gjorde i kapittel 3, men noe kan man like fullt trekke ut av et ord-søk.

Da det i liten grad var fokus på personer i lederne, har ikke søkt på noen av disse. Jeg stod igjen med «Israel, Egypt, Syria, Palestina, Arabere Supermakter/stormakter og FN» i de forskjellige formene som er beskrevet i metode-kapittelet. Dette var det jeg fant:

Avis\Ord	Israel	Egypt	Syria	Palestina	Arabere	Super.	FN	Totalt
Arbeiderbladet	73	21	16	12	61	8	21	212
BT	56	16	7	0	20	9	4	112
VG	40	22	10	3	17	20	11	123
Aftenposten	30	13	9	0	21	5	24	102
Totalt	199	72	42	15	119	42	60	549

Som tabellen viser, er Arbeiderbladet den avisen som totalt bruker ordene og begrepene mest. Verken BT eller Aftenposten omtaler Palestina én eneste gang. BT fokuserte neste ikke på supermaktene i det hele tatt, mens Aftenposten hadde supermakt-perspektivet i nesten alle sine ledere. Til tross for at BT hadde kun 5 ledere, og de i tillegg var forholdsvis korte, fikk jeg nesten like mange flere treff på søkeordene mine hos BT som i VG, og flere enn i Aftenposten, uten at man skal legge så mye i det.

Kapittel 5: Konklusjon og avslutning

Da Morten Ivarsen skrev sin hovedfagsoppgave i 1995 tok han for seg de samme avisene som jeg har gjort i min masteroppgave. Ivarsen konkluderte med at avisene trakk i samme retning, men i varierende grad.

Etter å ha studert et utvalg aviser og sett på holdninger til Seks-dagers krigen mellom Israel og araberne, kan man i grove trekk si at avisene gikk i samme retning. Det var en pro-israelsk holdning i alle avisene, men av forskjellige grad. (Ivarsen, 1995, s .78)

Ivarsen syntes å kunne se avisenes politiske profil. «I avisenes lederartikler og kommentarer mener jeg helt klart at avisenes politiske profil skinte igjennom.» (Ivarsen, 1995, s .78). Som jeg skrev i underkapittelet om avisene på 1970-tallet var partitilhørigheten enten borte, eller på vei bort fra de fleste. Det er derfor ikke like lett å avsløre partipolitikk i avisenes dekning av krigen. Jeg kan med en viss velvilje si at jeg kan lese ut av lederne at for eksempel Aftenposten hadde mer tro på supermaktene, og da USA spesielt enn de andre avisene. Dette kan skyldes avisens tette kobling til den konservative høyresiden, med sine bånd til amerikansk politikk. Jeg kan også til dels lese at BT nok først og fremst var en regionavis. BTs ledere var preget av mangelfull faktasjekk og forutinntatthet, spesielt i starten. VG var overraskende nøytrale i sine ledere, men desto mer vektet i sine nyhetsartikler og reportasjer. Arbeiderbladet er kanskje den avis som overrasker mest positivt, ved siden av Aftenposten, med å gjennomgående ha en nøytral og god dekning av krigen.

Oktoberkrigen fikk generelt bred dekning i alle avisen jeg har brukt i min forskning. Jeg tror jeg ville fått et tilsvarende bilde av krigen dersom jeg hadde for eksempel byttet ut BT med Adresseavisen, og VG med Dagbladet. Aftenposten med sin unikt store utenriksavdeling, og Arbeiderbladet med sin lange tradisjon for å følge partilinjene til en av Israels virkelige støttespillere i Norge, Det norske arbeiderparti, ville nok vært vanskeligere å erstatte.

Krigen hadde hard konkurranse i avisene mot andre nyheter, og krigen var tross alt halvveis på andre siden av jorden. At krigen likevel fikk så bred dekning, til tross for konkurranse som den fikk av Brattelis nye regjering, Watergate-skandalen, Nobel-

prisen og annet, viser hvor stor verdenssamfunnet så eksplosjonsfaren i Midtøsten, med de konsekvensene en eventuell utvidelse av krigen kunne få for hele verden.

Arbeiderbladet hadde ifølge Johansen (2008), begynt prosessen med å fjerne seg fra den ukritiske hyllesten av Israel allerede i 1967, og var blitt mer nøytrale. Ifølge Ivarsen (1995) var Arbeiderbladet den eneste avisen som ikke blankt gav araberne skylden for krigsutbruddet i 1967. Likevel konkluderte Ivarsen i 1995 med at også Arbeiderbladet var pro-israelsk. Dette finner jeg ikke bevis for når jeg har studert avisene fra 1973. Ingen av lederne eller kommentarene, som er avisens offisielle mening, vektes den ene eller andre veien. Bildebruken i Arbeiderbladet er helt klart mest vektet på israelsk side, og «Israel, israelsk og så videre, har litt flere treff i artiklene og notisene, enn arabisk side. I lederartiklene derimot er det en overvekt av treff på egyptisk, palestinsk, og så videre, fremfor israelsk. Alt i alt er Arbeiderbladet nøktern og nøytral i sin dekning av oktoberkrigen.

Bergens Tidende er i dag, og var i 1973 en regionavis. Likevel hadde det en overraskende bred dekning av oktoberkrigen. Som jeg beskrev tidligere hadde BT nylig brutt med partiet Venstre, dette i forbindelse med splittelsen av partiet etter EF-avstemmingen. Det er ikke mulig å spore venstrepolitikk i BT dekning av krigen. BT har altså en enormt bred dekning av krigen til å være en regionavis. Riktignok er BT den avisen med flest notiser, hele 49% av sakene er fra nyhetsbyråene. I tillegg får BT mange av korrespondentsakene fra Aftenpostens medarbeidere. Tomas Torsvik reiste til Tel Aviv, og tok over skrivejobben fra Haim Mass, dermed hadde BT sin utenrikssjef på plass i Israel den siste uken og vel så det. Det er uklart for meg hvorfor avisen gikk til det skritt å sende en medarbeider til en krigssone. Kanskje ville Torsvik dette selv, kanskje syntes avisen at Mass ble vel involvert, at det han skrev ikke var nøytralt nok, men det blir bare spekulasjoner. BT skriver en god del pro-israelske artikler, og Mass står for noen av dem, men BT er samtidig den avisen som skriver både flest pro-arabiske artiklene. Av de 165 artiklene er 10 pro-arabiske, som er flest av samtlige aviser, både i antall og i prosentandel. Samtidig er 16 av artiklene pro-israelske. BT har en stor overvekt av israelske motiver i bildene sine, og er, som eneste avis, helt klart pro-israelsk i lederne. Totalt sett gjør dette BT til den desidert mest israell-vennlige avisen i dekningen av oktoberkrigen. Som jeg skrev tidligere mente Johansen (2008) at BT hadde blitt mer nyansert i dekningen av oktoberkrigen enn den hadde vært under seksdagerskrigen, og det kan jo stemme. Jeg har nok lest

lederartiklene fra seksdagerskrigen mer overfladisk enn den måten jeg har gjort med oktoberkrigen, men jeg er usikker på om Johansen har lest de like nøye. Jeg syntes lederartiklene fra seksdagerskrigen minner mye om dem fra oktoberkrigen, og det er kanskje ikke så underlig, redaksjonen var nokså lik under begge kriger, med Ingemund Fænn i redaktørstolen.

Det kan virke underlig at en regionavis skulle ha såpass sterke meninger om en krig som det er vanskelig å ha en lokal/regional vinkling på, halvveis på andre siden av jordkloden. Kanskje det var nettopp regionavis-statusen som gjorde at BT fremstod som en slags Israelforkjemper. Fordommer, manglende kunnskap, mangfold og bredde i redaksjonen kan ha gjort det lett å «gå i fella» og skrive det man antok var sannhetene, eller det man antok leserne ville si seg enig i. Nå var BT en abonnementsavis, men abonnenter kan sies opp, og BT var vel like opptatt som andre aviser av å opprettholde og eventuelt øke salget, likevel vil det være underlig om avisen lot seg forlede til å skrive det den trodde leserne ville lese. Jeg tror at de pro-israelske lederne i BT var resultat av at dette nok var holdningene i redaksjonen. Dette har ikke noe med venstre-politikk å gjøre, slik jeg oppfatter det, men nok mer den personlige overbevisningen til redaksjonen. Så skal BT, som jeg skrev tidligere, ha honnør for å ha tatt et nytt standpunkt i de to siste lederne, men avisen burde vært varsom med å gå for hardt ut i sin ensidige støtte, tre dager på rad.

VG var i opplag, ikke enda blitt en stor avis i 1973, men den var i ferd med å ta innpå de andre store avisene, og skulle på sikt bli Norges største avis, før Aftenposten igjen tok over tronen i 2010. Et av strategivalgene til VG var å skrive persondrevne og gjerne underholdende saker. Jeg tror dette er hovedgrunnen til at VG uten tvil er den avisen som har flest pro-israelske artikler. VG ville nok dekke krigen, på en seriøs måte, og Svenn Helskog gjorde en utrolig innsats i to uker. Likevel har jeg en følelse av at VG først og fremst ville selge aviser. Det var store, dramatiske overskrifter, og det var lite søkelys på aktørene i artiklene. Helskog kunne nok være til stede på pressekonferanser, som andre, men han ville helst finne den gode, dramatiske historien, gjerne med seg selv oppi det hele.

De gangene de var vanskelig å finne en vinkling som solgte aviser, ser jeg at antall saker og artikler faller fort i VG, før det tar seg opp igjen når konflikten tok nye vendinger. Svenn Helskog stod igjen som den mest produktive skribenten gjennom hele krigen, og mange av reportasjen hans var godt skrevet, men han hadde en

tendens til å ta inn den atmosfæren han opplevde. Hadde han valgt å reise til Kairo eller Damaskus, kan det hende viklingen hadde blitt helt annerledes.

I lederartiklene viste VG seg fra en helt annen side. Disse var gjennomført nøytrale og godt analytisk skrevet. Totalt sett lander jeg på at VG i bunn og grunn er nøytrale, men at avisen i kraft av å leve av «den gode historien» heller litt mot å være pro-israelsk.

Aftenposten er i dag, som i 1973, Norges største avis. Avisen hadde i 1973 et korrespondent-apparat som ingen av de tre andre avisen kunne måle seg mot. Sannsynligvis gjorde det store redaksjonen, det store korrespondent-apparatet og den lange erfaringen fra utenriksredaksjonen at Aftenposten ikke lot seg rive med i den ene eller den andre retningen. Av de 115 artiklene jeg har lest gjennom i Aftenposten, er det bare én eneste jeg vekter som pro-israelsk. Dette kan selvfølgelig skyldes at jeg etter 500 artikler var blitt mindre kritisk i min lesning, men det tror jeg ikke, Aftenposten var den siste avisen jeg analyserte. Jeg velger å tro at jeg har behandlet Aftenposten på samme måte som de andre avisene. Med andre ord var Aftenposten ekstremt nøytrale i sin dekning gjennom artiklene. Bildebruken til Aftenposten var riktignok, som i de andre avisene, slik at israelske motiv ble brukt mest. Lederartiklene var også helt nøytrale.

Til sammen må jeg lande på at Aftenposten hadde en veldig nøytral dekning av oktoberkrigen.

Mitt forskningsspørsmål da jeg tok fatt på denne masteroppgaven var: *Hadde et utvalg norske aviser fremdeles et pro-israelsk standpunkt under oktoberkrigen i 1973, eller ser man tendens til et skifte i holdningene?* Så hva er svaret på forskningsspørsmålet? Helt klart et «tja» til det første og «ja» til det siste. Et helt klart «tja» høres kanskje ikke spesielt empirisk troverdig ut, men la meg forklare. Arbeiderbladet hadde tatt et standpunkt allerede under seksdagerskrigen, ifølge Johansen og Ivarsen. Dette ser man klart i dekningen av oktoberkrigen også. Arbeiderbladet er veldig nøytrale. Aftenposten hadde også blitt mer balansert i dekningen av seksdagerskrigen, og avisen hadde tydeligvis tatt enda noen steg på veien mot nøytralitet under oktoberkrigen, for dekningen var veldig nøytral. Så da står jeg igjen med BT og VG. BT er den avisen som var mest pro-israelsk, men som mellomstor regionavis, var BT prisgitt nyhetsbyråene og bidrag fra andre aviser som

Aftenposten. Kanskje var grepet med å sende Tomas Torsvik til Tel Aviv en måte å profesjonalisere utenriksavdelingen i avisen. VG skulle selge aviser, og var nok i stor grad ute etter en god historie. Lederne viser at VG ideologisk sett var nøytral i Midtøsten-spørsmålet. Totalt sett betyr dette at man helt klart ser en tendens til et skifte i holdningene.

Hva kan videre forskning avdekke? Jeg tror at fremtidige forskere som tar for seg avisdekning av forskjellige temaer, gjerne Israel-Palestina, eller andre spennende temaer i Midtøsten, kan gjøre nytte av å bruke søkefunksjoner, både i word, i pdf-filer, men også i de glimrende e-avis-arkivene til forskjellige aviser. Ord og begreper betyr noe, og hvis en avis har en skjevfordeling i ordbruk, vil dette på sikt kunne ha en effekt på leseren. Det er derfor viktig at avisene, både i den meningsbærende delen av teksten, men også i ordtellings-sammenheng er så balansert som mulig. Det er store begrensninger i kvaliteten på Atekst, som er den søkemotoren som er tilgjengelig for UiB-studenter. Nasjonalbiblioteket er et glimrende ressurs, men har sine begrensninger når det gjelder utskrifter og å lagre aviser som pdf-filer. Da sitter man igjen med valget å kjøpe tilgang til de avisene man vil forske på. Dette kan virke som en smal pris å betale for en mastergrad, men det kan føre til at studenter med dårlig råd, velger dette bort. Kanskje UiB burde sponse abonnement til slikt ting?

Det var vært en utrolig interessant «reise» å få forske på disse snart 50 år gamle avisen. Det er en ubehagelig påminnelse om hvor mye som fremdeles er likt, da Midtøsten fremdeles og stadig preger nyheten med nye saker om stridigheter og uroligheter. Hadde Odd Bull visst at det han skrev så bekymret om i boken sin, fremdeles skulle være en aktuell problemstilling nesten 50 år senere, tror jeg han hadde mistet nattesøvnen. Det er, i tillegg på det personlige plan, en annen ubehagelig påminnelse om hvor fort tiden går.

Takk for meg.

Kilder og litteratur:

Avisene:

Artikler/notiser/reportasjer i Arbeiderbladet i tidsrommet mellom 8. – 26. oktober

Artikler/notiser/reportasjer i Bergens Tidende i tidsrommet mellom 8. – 26. oktober

Artikler/notiser/reportasjer i Verden Gang i tidsrommet mellom 8. – 26. oktober

Artikler/notiser/reportasjer i Aftenposten i tidsrommet mellom 8. – 26. oktober

Leder (08.10.1973) *Krig igjen*. Arbeiderbladet

Leder (08.10.1973) *Motiver i mørke*. Bergens Tidende

Leder (08.10.1973) *Den fjerde krigen*. VG

Leder (08.10.1973) *Den fjerde krigen*. Aftenposten

Arnesen, A. (09.10.1973) *Midt-Østen krigen kom overraskende på de fleste*.

Arbeiderbladet

Leder (09.10.1973) *Det tredje døgnet*. Bergens Tidende

Leder (10.10.1973) *Slik tenker Israel*. Bergens Tidende

Leder (10.10.1973) *Stormakters ansvar*. Aftenposten

Leder (12.10.1973) *Ingen fred i sikte*. VG

Arnesen, A. (13.10.1973) *Farlig utvikling i Midt-Østen*. Arbeiderbladet

Leder (15.10.1973) *Israel i nød*. Bergens Tidende

Johansen, J. O. (17.10. 1973) *Sovjets dilemma i Midt-Østen-konflikten*.

Arbeiderbladet

Leder (17.10.1973) *En vei til fred*. VG

Leder (17.10.1973) *Supermaktene*. Aftenposten

Leder (18.10.1973) *Palestina-araberne*. Arbeiderbladet

Sverdrup, J. (20.10.1973) *Dystre perspektiv for Israels framtid*. Arbeiderbladet

Leder (22.10.1973) *Håp i Moskva*. VG

Leder (22.10.1973) *Den nødvendige tillit*. Aftenposten

Hegge, P. E. (22.10.1973) *Supermakter og klienter*. Aftenposten

Leder (23.10. 1973) *Usikker våpenhvile*. Arbeiderbladet

Leder (24.10.1973) *Illusorisk våpenhvile*. Bergens Tidende

Leder (25.10.1973) *FN's store sjanse*. VG

Leder (25.10.1973) *Supermaktene handler*. Aftenposten

Bøker og avhandlinger

Bastiansen, & Dahl, H. F. (2019). *Norsk mediehistorie (3. utgave.)*. Universitetsforlaget.

Bjørnsen, B. (1986). *Har du hjerte?: Tusener lider!: Arbeiderbladet 100 år: 2: Har du frihet og sommersol kjær?: 1918-1984 (2. utgave)* Utgitt av Arbeiderbladet: I kommisjon Tiden norsk forlag.

Bregman, A. (2003) *A history of Israel*. Palgrave Macmilan

Bregman. (2002). *Israel's wars : a history since 1947 (2.utgave)* Routledge.

Bull, O. (1973). *På post i Midt-Østen: i FNs fredsbevarende tjeneste*. Gyldendahl Norsk Forlag

Dunstan, S. (2007). *The Yom Kippur war: the Arab-Israeli war of 1973*. Osprey.

Igland, A. & Stølås, A. (2008). *Kommentaren*. IJ-forl.

Finnanger, J. (2015) *Endrede meninger om en konflikt i endring – Norske holdninger til Midtøstenkonflikten*. [J. Finnanger]

Heian-Engdal, M. (2018). *Israel: historie, politikk og samfunn*. Cappelen Damm akademisk.

Hjeltnes, G. (red) (2010). *Norsk presses historie: 1-4 (1660-2010): B. 3: Imperiet vakler: 1945-2010*. Universitetsforlaget

Ivarsen, M (1995). *Holdning til Seks-dagers krigen mellom Israel og araberne i 1967 i et utvalg av norske aviser*. [M. Ivarsen].

Johansen, K., E. (2008). *"Jødefolket inntar en særstilling": norske haldningar til jødane og staten Israel*. Portal.

Morris, B. (2008). *1948: a history of the first Arab-Israeli war*. Yale University Press.

Oren, M, B. (2008) *Seksdagerskrigen*. Genesis forlag

Ottosen, Østbye, H., & Røssland, L. A. (2012). *Norsk pressehistorie (2.utgave)* Samlaget.

Tveit, O (2020). *Midtøsten på 200 sider: fra 1820 til i dag*. Kagge forlag.

Waage, H, H. (1996). *Norge - Israels beste venn: norsk Midtøsten-politikk 1949-1956*. Universitetsforlaget

Waage, H, H. (2013). *Konflikt og stormaktspolitikk i Midtøsten*. Cappelen Damm Akademisk

Nettressurser:

Andreassen, J. (2020). «*Verdens største fengsel*». Dagsavisen.

<https://www.dagsavisen.no/demokraten/debatt/2020/05/14/verdens-storste-fengsel/>

Bibelen på nett: <https://bibel.no/Nettbibelen?book=REV&chapter=21>

Godbolt, J. (2020) *Watergate-saken*. Store Norske Leksikon <https://snl.no/Watergate-saken>

Groth, B. (2021) *Sionisme*. Store Norske Leksikon <https://snl.no/sionisme>

Kalleklev, K. (2022). *Saló Grenning – Pedro*. Store Norske Leksikon [https://snl.no/Salo_Grenning - Pedro](https://snl.no/Salo_Grenning_-_Pedro)

Møller, J. (2016) *Hyldest til en bror, der faldt under kamp*. Kristeligt Dagblad <https://www.kristeligt-dagblad.dk/historie/hyldest-til-en-bror-der-faldt-under-kamp>

Nuclear Threat Initiative <https://www.nti.org/analysis/articles/israel-nuclear/>

Opsvik, T. (2021) *Chiles historie*. Store Norske Leksikon https://snl.no/Chiles_historie

Ravndal, E. (2020) *Hinterland* Store Norske Leksikon <https://snl.no/hinterland>